

Ljudska prava u Crnoj Gori - 2007

Izveštaj broj 2

Program zaštite ljudskih prava

Ljudska prava u Crnoj Gori - 2007

Program zaštite ljudskih prava podržao je
Švedski helsinški odbor za ljudska prava

Swedish Helsinki Committee

for Human Rights

Inicijativa mladih za ljudska prava, Crna Gora
Februar 2008. godine

Za izdavača
Andrej Nosov

Autori izvještaja
Dragan Popović
Edina Hasanaga Čobaj
Milan Radović

Lektura i korektura
Tamara Kaliterna

Prevodioci
Mihailo Marić
Maja Mugoša

Dizajn i prelom
Nikola Milenković

Obrada i štampa
Lutrex

Tiraž : 300 promjeraka

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Centralna narodna biblioteka Crne Gore, Cetinje

341.231.14 (497.16) "2007"
342.7 (497.16)

POPOVIĆ, Dragan
Ljudska prava u Crnoj Gori / autori izvještaja Dragan Popović, Edina Hasanaga Čobaj, Milan Radović; prevodioci Mihailo Marić, Maja Mugoša. - Podgorica: Inicijativa mladih za ljudska prava, 2008 (Podgorica : Lutrex). - 88, 88 str. : ilustr. ; 25 cm

Nasl. str. prištampanog prevoda: Human Rights in Montenegro 2007. - Tekst na srp. i engl. jeziku.
- Na vrhu nasl. str. : Izvještaj broj 2, Program zaštite ljudskih prava. - Oba rada u međusobno obrnutim smjerovima. - Tiraž 300. - Bilješke uz tekst. - Bibliografija: str. 81-85.

ISBN 978-9940-9015-1-6
1. Hasanaga - Čobaj, Edina [autor] 2. Radović, Milan [autor]
a) Prava čovjeka - Crna Gora - 2007

COBISS.CG-ID 12668944

Uvod

Crna Gora je 21. maja 2006. godine postala nezavisna država, prvi put nakon 1918. godine, kada je pristupila novostvorenoj Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. Nakon završetka Drugog svjetskog rata, Crna Gora postaje federalna jedinica u novoj, socijalističkoj Jugoslaviji. Za razliku od drugih republika, koje su se na referendumima početkom devedesetih godina prošlog vijeka odlučile za samostalnost, Crna Gora odlučuje da ostane u zajednici sa Srbijom, prvo u Saveznoj Republici Jugoslaviji, a nakon toga i u Državnoj zajednici Srbija i Crna Gora.

Crnom Gorom, od prvih višestranačkih izbora, 1990. godine vlada Demokratska partija socijalista, nastala iz nekadašnjeg Saveza komunista Crne Gore. Lider DPS-a i najuticajnija politička figura u Republici je Milo Đukanović, bivši i aktuelni predsjednik Vlade i Republike. Đukanović je od početka 90-ih podržavao ratnu politiku Slobodana Miloševića, ali je 1997. godine napustio taj kurs i postao jedan od najznačajnijih protivnika Miloševićevog režima. Od te godine faktički ne funkcionišu zajedničke državne institucije Srbije i Crne Gore. Đukanović je u ime Crne Gore prihvatio dio odgovornosti za politiku Miloševića i izrazio žaljenje za zločine nad građanima Hrvatske, posebno dubrovačkog područja na koje su ratovala jedinice vojske iz Crne Gore.

Ustavotvorna Skupština Crne Gore je 19. oktobra 2007. godine usvojila Ustav Crne Gore, koji je proglašen 22. oktobra. Ustav je donesen nakon oštre stranačke borbe za pribijanje neophodne dvije trećine poslanika. Ovaj Ustav je zamijenio Ustav iz 1992. godine i ima 121 član.

U Ustavu Crne Gore u članu 1. stoji: Crna Gora je građanska, demokratska, ekološka i država socijalne pravde, zasnovana na vladavini prava. U preambuli Ustava nabrojani su narodi i nacionalne manjine koji žive u Crnoj Gori. To su Crnogorci, Srbi, Bošnjaci, Albanci, Muslimani, Hrvati i ostali građani koji su slobodni, jednaki i odani građanskoj i demokratskoj Crnoj Gori.

Novi ustav je kao zvanični jezik uveo crnogorski, umjesto srpskog jezika, ali priznaje takođe srpski, bosanski, albanski i hrvatski jezik. Ćirilica i latinica su ravnopravna pisma. Prema novom ustavu, državljanin Crne Gore ne može biti izručen drugoj državi, osim ako je Crna Gora potpisala sporazum o izručenju sa drugom državom. Novi ustav garantuje odvojenost crkve od države. Predsjednik Crne Gore koji se bira na pet godina, može samo dva puta biti izabran na to mesto. Uslov da se neko kandiduje za predsjednika Crne Gore je da je njen državljanin najmanje deset godina.

Od 76 prisutnih poslanika 55 je glasalo za ustav. Time je postignuta većina neophodna za ratifikaciju Ustava u Ustavotvornoj skupštini. Vladajuća koalicija DPS, Hrvatska građanska inicijativa (HGI) i Socijaldemokratska partija (SDP), sa opozicionim Pokretom za promjene, Bošnjačkom partijom i Liberalnom partijom glasali su za Ustav. Protiv ustavnog dokumenta su bili unionističke Socijalistička narodna partija (SNP), Narodna stranka (NS), Demokratska srpska stranka (DSS) i Srpska lista. Partije etničkih Albanaca (Demokratski savez Crne Gore i Albanska alternativa) su se uzdržale od glasanja, dok poslanik Demokratske unije Albanaca nije bio prisutan za vrijeme glasanja.

Crna Gora je veoma brzo nakon proglašenja nezavisnosti postala članica Ujedinjenih nacija, Savjeta Evrope, Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju (OEBS) i međunarodnih finansijskih institucija. Mjesto nekadašnje Državne zajednice Srbija i Crna Gora u ovim institucijama preuzela je Srbija, u skladu sa Beogradskim sporazumom.

Crna Gora je u oktobru 2005. započela pregovore sa Evropskom unijom o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), koji je parafiran dvije godine kasnije.

Istraživanje o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori, koje je sprovedla Inicijativa mladih za ljudska prava u 2007. godini, obuhvatilo je praćenje politički motivisanog nasilja, policijske torture, poštovanja prava manjina u oblasti službene upotrebe jezika, zastupljenosti manjina u državnim institucijama, prava na informisanje i prava na školovanje na svom jeziku, sa posebnim osvrtom na prava Roma. Takođe Inicijativa je istraživala i stepen poštovanja prava na vjeroispovijest i ispoljavanje govora mržnje.

Za istraživanje navedenih oblasti, zbog njihovih specifičnosti, korišćene su različite metodologije: istraživanje na terenu, intervjui i monitoring medijskih izvještaja. Inicijativa je u svom radu koristila i mehanizme Zakona o slobodnom pristupu informacijama. Zahtjevi za informacijama su upućivani Vladi, Upravi policije, javnim servisima, lokalnim samoupravama i ostalim državnim institucijama.

I Političko nasilje u Crnoj Gori

1.1. Slučaj Brković

Jevrem Brković, književnik i predsjednik Dukljanske akademije nauka i umjetnosti (DANU), napadnut je 24. oktobra 2006. godine oko 21:50 h ispred svog stana u Podgorici.¹ Dok je išao prema ulazu u stan, jedan od tri maskirana napadača zamahnuo je metalnom šipkom prema Brkoviću.² Brkovića su napadači poslije nekoliko minuta oborili i udarali šipkama.³ Jedan napadač je tom prilikom ubio Brkovićevog pratioca Srđana Vojičića. Na Vojičića je ispaljeno više hitaca kad je krenuo da pomogne Brkoviću.⁴ Brković je dobio niz povreda i otoka na rukama i nogama.⁵

Reakcije državnih organa

Predsjednik Republike Crne Gore Filip Vujanović posjetio je Brkovića u bolnici i izjavio da je odmah nakon napada kontaktirao direktora Uprave policije Veselina Veljovića koji ga je uvjeravao da će se preduzeti sve što bi doprinjelo otkrivanju napadača.⁶ Napad na Brkovića osudio je i tadašnji premijer Milo Đukanović.

»Uvjeren sam da ogorčenje i tugu zbog ovog teškog zločina dijele svi građani Crne Gore. Jednako tako dijelimo i očekivanja da će nadležni organi u najkraćem periodu rasvijetliti ovaj zločin«, rekao je Đukanović. Napad na Brkovića osudile su sve parlamentarne stranke⁸, te Ministarstvo kulture i medija koje je ovaj napad poistovjetilo sa atakom na slobodu umjetničkog stvaranja i izražavanja.⁹ Napad su osudili književnici i druge javne ličnosti iz Crne Gore i regiona¹⁰ i pozvali Upravu policije i Agenciju za nacionalnu bezbjednost da pronađu počinioce i naručioce napada.¹¹

¹ Izvještaj o incidentu od 2. novembra 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

² *Ibid*

³ *Ibid*

⁴ *Ibid*

⁵ *Ibid*

⁶ *Brković: Naručioci mafijaši iz knjige*, Dan, 26. oktobar 2006. godine

⁷ *Ibid*

⁸ *Ibid*

⁹ *Ibid*

¹⁰ *Napad na Brkovića je poruka onima koji pišu*, PCNEN, dostupno na sajtu: http://pcnen.com/detail.php?module=15&news_id=62, posjećen 23. decembra 2007. godine. PCNEN je nevladina organizacija za razvoj elektronskih medija i njegovanje kulture komunikacije. PCNEN (Prve crnogorske nezavisne elektronske novine) je jedan od projekata ove organizacije

¹¹ *Nastavljaju se snažne reakcije javnosti povodom atentata na Jevrema Brkovića*, Vijesti, 28. oktobar 2007. godine

Direktor Uprave policije Veselin Veljović saopštio je, ne iznoseći detalje, da policija radi na slučaju.¹²

Zbog ovoga slučaja skupštinski Odbor za bezbjednost i odbranu zakazao je kontrolno saslušanje direktora Uprave policije Veselina Veljovića kako bi se članovi Odbora detaljnije upoznali sa rezultatima istrage.¹³ Prije direktora Uprave policije saslušani su Jevrem Brković i Puniša Vojičić, stric ubijenog Vojičića. Na saslušanju Brkovića i Vojičića bili su prisutni samo članovi Odbora iz opozicionih stranaka i Socijaldemokratske partije (SDP), dok se poslanici Demokratske partije socijalista (DPS) nisu odazvali pozivu, pravdajući se da prisustvo nije obavezno. Puniša Vojičić je izjavio da su imena nalogodavca i ubica poznati i policiji i državnom vrhu i pozvao Brkovića da saopšti sve što zna i sve što je policiji rekao o tome ko je ubica.¹⁴ S druge strane, Brković je rekao da napad na njega djelo onih koji su se prepoznali u njegovom romanu, da je Puniša Vojičić emotivan čovjek i da su tvrdnje da zna ko je ubica Vojičićevo lično ubjeđenje.¹⁵

Veselin Veljović saslušan je iza zatvorenih vrata. Članovi Odbora iz opozicionih partija su ocijenili da Veljović nije iznio nijedan novi podatak, dok je predsjednik Odbora Dragan Kujović (DPS) kazao novinarima da je Veljović otklonio nedoumice u vezi sa istragom.¹⁶ Brković je otvoreno iznio sumnju da su napad izvršili ljudi koji su se prepoznali u romanu »Ljubavnik Duklje«¹⁷, koji je tada objavljen.¹⁸ »Jedina činjenica je da su ovaj napad izvršili ljudi koji su se prepoznali u mom romanu, sve drugo je laž«¹⁹, rekao je Brković istraživaču Inicijative.

Policajska istraga traje više od godinu dana.²⁰ »Ja vjerujem da policija neće rasvijetliti ovaj slučaj. Evo već je godinu dana od atentata«²¹, rekao je Brković istraživaču Inicijative.

»Ovim nerasvijetljavanjem slučajeva se razvija kultura zločina u Crnoj Gori. Mislim da Evropa mora da pritiska državu i da će država morati da se odrekne usluga kriminala i tajkuna, i da ih počne otkrivati. Pogotovo one koji su naručili i napravili zločine. Ja smatram

¹² *Veljović: Radimo na slučaju*, PCNEN, 30. oktobar 2006. godine, dostupno na sajtu: http://pcnen.com/detail.php?module=2&news_id=19874, posjećen 23. decembra 2007. godine

¹³ *Odbor odlučio da sasluša Veljovića*, PCNEN, 25. septembar 2007. godine, dostupno na sajtu: http://www.pcnen.com/detail.php?module=2&news_id=25590, posjećen 23. decembra 2007. godine

¹⁴ Audio zapis, izjava Vojičića na http://pcnen.com/detail.php?module=15&news_id=277, posjećen 23. decembra 2007. godine

¹⁵ Audio zapis, izjava Brkovića na http://pcnen.com/detail.php?module=15&news_id=277, posjećen 23. decembra 2007. godine

¹⁶ *Kontrolno saslušanje direktora UP prekinuto*, PCNEN, 1. novembar 2007. godine, dostupno na sajtu: http://pcnen.com/detail.php?module=15&news_id=277, posjećen 23. decembra 2007. godine

¹⁷ Jevrem Brković, »Ljubavnik Duklje«, II izdanje, izdavač »DANU«, Podgorica, 2006. »Ljubavnik Duklje« je knjiga koja između ostalog opisuje svadbu u Milanu na kojoj su se prepoznale određene osobe u Crnoj Gori i zbog koje žrtva misli da je napadnuta.

¹⁸ Vidi gore pod 1

¹⁹ *Ibid*

²⁰ *Ibid*

²¹ *Ibid*

da je ovaj napad politički motivisan. Da pisac bude napadnut zbog svog romana je rijetkost u svijetu. Ovaj roman je okrvavljen, jedan mladi život je izgubljen. To su učinili ljudi koji su se prepoznali u romanu²², rekao je Brković.

Na konferenciji za novinare 5. decembra 2007. godine Puniša Vojičić²³ zatražio je ostavke direktora Uprave policije Veselina Veljovića, načelnika podgoričkog Centra bezbjednosti Predraga Ašanina i rukovodioca podgoričke Kriminalne policije Tihomira Gačevića.²⁴ On je saopštio da je vodio paralelnu istragu i da ima dokaze koji upućuju na moguće počinioce ubistva njegovog sinovca.²⁵ On je istakao da je od istražnog sudije Mušike Dujovića dobio dokument u kome piše da je „25. oktobra, dan nakon ubistva, u 19,15 časova, uzet uzorak broj 2006452-9-1 i da je za taj uzorak utvrđen referentni DNK profil Branislava Ivanovića“.²⁶ Od Jevrema Brkovića dobio je informaciju da je njegovog bratunca ubio Rade Živković. Puniša Vojičić je napomenuo da se oba imena spominju kao tjelohranitelji biznismena Veselina Barovića.²⁷ On je zatražio da mu državna tužiteljka konačno odgovori na postavljena pitanja.²⁸

1.2. Slučaj Muratbašić

Suad Muratbašić je policajac iz Bijelog Polja, koji je bio zaposlen u pograničnoj policiji u Bijelom Polju. Revoltiran činjenicom da je, nakon obećanja o dobijanju stalnog zaposlenja proglašen viškom u stanici u Bijelom Polju i da je prekomandovan, odlučio je da javno progovori za Radio Slobodna Evropa o tome šta je sve morao da radi u policiji.²⁹ On je javno priznao da je morao da ubjeđuje građane da glasaju za DPS. „*Angažovao me lično Mevludin Hodžić da odradim 34 moja sugrađanina da bi glasali DPS na ovim zadnjim parlamentarnim izborima*“, izjavio je za Radio Slobodna Evropa.³⁰

„Poslije istupa na Radiju Slobodna Evropa, prema meni su se svi odnosili kao prema državnom neprijatelju, i kolege i komandiri. Zatim su uslijedila saslušanja u stanici. Glavno pitanje je bilo - zašto sam to uradio. Razgovarao sam sa komandrom Granične policije Bijelo Polje Darkom Markovićem i načelnikom područne jedinice Bijelo Polje Nikolom Medenicom. Takođe je došao inspektor Unutrašnje kontrole Dragan Mazić iz Podgorice, pa sam i sa njim razgovarao“³¹, rekao je Muratbašić istraživaču Inicijative.

²² *Ibid*

²³ Puniša Vojičić je stric ubijenog Srđana Vojičića. On je intenzivno pratio slučaj. Prisustvovao je saslušanju u skupštinskom Odboru za bezbjednost i odbranu.

²⁴ *Pisanje o Baroviću poteglo orož*, Dan, 5. decembar 2007. godine

²⁵ *Vojičić: Imam nove dokaze*, Vijesti, 5. decembar 2007. godine

²⁶ *Ibid*

²⁷ *Ibid*

²⁸ *Ibid*

²⁹ Izvještaj o incidentu od 2. novembra 2007. godine, izvještaj se nalazi u arhivi Inicijative

³⁰ Radio Slobodna Evropa: *Slučaj Muratbašić - da li je policija politizovana?*, 22. februar 2007. godine, dostupno na sajtu: <http://www.slobodnaevropa.org/content/News/696670.html>, posjećen 23. decembra 2007. godine

³¹ Isto, vidi gore pod 29

Nakon javnog istupa Muratbašić je dobio rješenje o suspenziji. Razlog za suspenziju je bila izjava Radiju Slobodna Evropa i kršenje policijskog kodeksa.³²

Nikola Martinović, član Savjeta za građansku kontrolu rada policije izjavio je da je suspenzija Muratbašića nakon izjave za Slobodnu Evropu direktno kršenje ljudskih prava:

„Iz rješenja koje je dostavljeno Suadu Muratbašiću može se vidjeti da je on privremeno suspendovan sa radnog mjesta zato što je Radiju Slobodna Evropa dao izjavu. U tom rješenju navodi se da postoji naređenje direktora policije da se izjave medijima ne mogu davati bez njegovog odobrenja. Moguće je da direktor policije da naređenje da se izjave medijima ne mogu davati bez njegovog odobrenja, ali samo ako se te izjave odnose na službene radnje koje policajci ili pripadnici policije vrše. Međutim, zabrana da se iznosi slobodno mišljenje o određenim pojavama ili događajima ne može se odnositi na lice koje van radnog vremena mora imati slobodu izražavanja, jer mu je sloboda izražavanja zagarantovana svim pozitivnim propisima. Gospodin Muratbašić ima pravo da privatno kao čovjek iskaže nezadovoljstvo odnosom određenih starješina prema njemu ili uopšte politički da da sud o nekim događajima u Crnoj Gori.”³³

Član Savjeta za građansku kontrolu rada policije Aleksandar Saša Zeković je naglasio da je najvažnije da Muratbašić ne dobije otkaz zbog svojih izjava, ali upozorava da reakcije Uprave policije i Ministarstva unutrašnjih poslova idu u tom smjeru.

Protiv Muratbašića vođen je disciplinski postupak.³⁴ Dana 12. aprila 2007. godine kažnjen je oduzimanjem 30% februarske zarade, a suspenzija je trajala do 30. aprila 2007. godine.³⁵ Muratbašiću je 7. maja istekao ugovor o radu na određeno vrijeme, nakon devetogodišnje službe. Ugovor više nije obnovljen.³⁶

„Uprava policije mi se nikada više nije obratila. Komandir mi je kazao da uprava ne želi sa mnom više da saraduje i to je jedini razlog koji znam zašto su me otpustili. Od nas 18 policajaca, jedino su mene otpustili i jedino samnom ne žele da saraduju. Načuo sam da se nekim mojim kolegama sugerisalo da samnom ne kontaktiraju jer sam državni neprijatelj”³⁷, rekao je Muratbašić istraživaču Inicijative.

Muratbašić nije dobio konkretne odgovore na žalbe ombudsmanu.³⁸ Njegov slučaj je podstakao mnoge nevladine organizacije, opozicione stranke i novinare da osude postupak

³² *Ibid*

³³ Radio Slobodna Evropa: *Policajac suspendovan zbog izjave za RSE*, 7. april 2007. godine, dostupno na sajtu: <http://www.slobodnaevropa.org/content/News/700666.html>, posjećen 23. decembra 2007. godine

³⁴ Kopija rješenja disciplinske komisije od 27. aprila 2007. godine nalazi se u dokumentaciji Inicijative

³⁵ Isto, vidi gore pod 29

³⁶ *Ibid*

³⁷ *Ibid*

³⁸ *Ibid*

nje policije i zloupotrebu službenika policije za pritisak na građane i prikupljanje glasova za političke partije.³⁹

Prema izjavi Muratbašićevog advokata Labuda Šljukića, namjera je da se upozore drugi policajci da ne slijede primjer Muratbašića.

„Mislim da je prava istina i da se ona ne može prikriti ni iz jedne do sada izjave, pa mislim ni iz samog postupka to se ne može prikriti. To je zapravo da je policija tokom godina izbora u Crnoj Gori vršila jedan vid političkog pritiska na građane. To se želi ovdje prikriti. Ja sam i rekao da je mnogo veća šteta pošto se njemu stavlja, između ostalog, na teret to da je on napravio štetu i okrnjio ugled službe. Rekao sam komisiji da neuporedivo veću štetu će službe nanijeti i Crnoj Gori i policiji u Crnoj Gori ovaj montirani sudski proces negoli, čoce, što je jedan policajac rekao u jednoj svojoj ličnoj ispovjesti da je on lično vršio pritisak na određene ljude da glasaju DPS. Pa, ta njegova izjava može da se podvede da on lično odgovara za to krivično i rekao sam da bi, ako bi se na ovaj način tumačile izjave, mogli biste za jedan dan svu crnogorsku policiju pohapsiti“, rekao je advokat Šljukić.⁴⁰

Muratbašić je podnio tužbu za naknadu štete zbog zaostalih primanja plate i nezakonitog oduzimanja pištolja. Novinar Radija Slobodna Evropa, medija koji je od početka pratio slučaj Muratbašića, intervjuisao je Muratbašića 10. decembra, što je Međunarodni dan ljudskih prava: „Kajem se što sam ubjeđivao svoje komšije da glasaju za DPS, mogao sam i prije četiri, pet i sedam i osam godina da dam medijima istu priču. Ovaj režim je takav. U ovoj državi čovjek zbog istine samo može da strada“⁴¹, rekao je Muratbašić.

Na zahtjev koji je Akcija za ljudska prava uputila Vrhovnom državnom tužilaštvu o tome da li je preuzeta pretkrivična radnja, podnijet Zahtjev za sprovođenje istrage ili bilo kakva druga aktivnost povodom navoda Muratbašića da su ga pretpostavljeni primoravali da utiče na izbornu volju građana⁴² odgovor tužilaštva je bio da je Muratbašić u izjavi, koju je dao Odeljenju za unutrašnju kontrolu i kontrolu zakonitosti primjene ovlašćenja izjavio da je „ pogrešno shvaćen i interpretiran od strane novinara“ i na osnovu te izjave kojom je demantovao svoje navode iz Slobodne Evrope Osnovni državni tužilac je ocijenio da „ne postoje dokazi za osnovanu sumnju da je određeno lice učinilo određeno krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti.“⁴³

Muratbašić je u telefonskom razgovoru rekao istraživaču Inicijative, a i medijima, da sve što je rekao i što je prijenijela Slobodna Evropa i novinar, tačno i da stoji iza svake izgovorene riječi.⁴⁴

³⁹ Između ostalih, pritisak su osudili: Radio Slobodna Evropa, CGO, Aleksandar Saša Zeković, CRNVO, Monitor i drugi

⁴⁰ Radio Slobodna Evropa: *Kako zaštititi insajdere*, 14. april 2007. godine

⁴¹ Radio Slobodna Evropa: *Sjećate li se Suada Muratbašića?*, 10. decembar 2007. godine, dostupno na sajtu: <http://www.slobodnaevropa.org/content/Article/782672.html>, posjećen 23. decembra 2007. godine

⁴² Zahtjev se nalazi u dokumentaciji Inicijative, poslat 20. novembra 2007. godine

⁴³ Odgovor Tužilaštva nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁴⁴ Vidi gore pod 29

1.3. Slučaj MANS

Mreža za afirmaciju nevladinog sektora (MANS) je jedna od vodećih nevladinih organizacija čiji je cilj razvoj Crne Gore i smanjenje siromaštva kroz rad na povećanju učešća građana u donošenju odluka i uspostavljanju dobre vladavine.⁴⁵

Zadnjih godina Mans je NVO koja kritikuje sve grupe koje su korumpirane u Crnoj Gori i zbog toga često se susreću sa raznim vrstama pritiska i nasilja kao što je prebijanje aktivista, pokušaji zabrana preformansa i akcija, pokretanje tužbi zaposlenima u Mansu i na sl. načine.

Tokom njihovih akcija, aktivisti Mans-a bili su opstruirani na razne načine. Izvršnoj direktorki Mans-a Vanji Čalović, direktor Agencije za nacionalnu bezbjednost joj je 18. oktobra 2006. godine uputio pismo na kućnu adresu u kome on obavještava da ANB „dosljedno primenjuje zakonske norme i rješenja“ i da javni nastupi Vanje Čalović nemaju utemeljenja.⁴⁶

Odmah nakon što je dobila pismo, Vanja Čalović je poslala pismo Predsjedniku Crne Gore, Predsjedniku Skupštine Crne Gore, Predsjedniku Vlade i Premijeru Crne Gore u kome ih je obavijestila za pismo i zatražila da se ne dozvoli ugrožavanje privatnosti i pritisak na građanje Crne Gore od strane ANB.⁴⁷ Vanja Čalović istice da svi javni nastupi u medijima, a koji su se odnosili na ANB, predstavljaju stav MANS-a, a ne lična mišljenja Vanja Čalović. „Stoga sam uvjerena da slanje pisma direktora ANB na moju kućnu adresu predstavlja krajnje neprofesionalan čin....Stoga njegovo pismo doživljavam isključivo kao pokušaj pritiska na mene i moju porodicu.“ - izjavila je Vanja Čalović⁴⁸

Dana 04 marta 2007. godine Mans je u centru Podgorice organizovao preformans tokom kojeg su prolaznici mogli da potpisuju peticiju za smanjenje računa električne energije.⁴⁹ U popodnevnom časovima komunalna inspekcija je zatražila da se uklone stolovi nakon čega su aktivisti pomjerali stolove na trotoar koji je bio u nadležnosti sekretarijata za saobraćaj.⁵⁰ Odmah nakon toga prišao je momak u civilu koji je počeo da vuče sto. Aktivista Mans-a, Veselin Bajčeta je pokušao da spriječi da nepoznata osoba nosi sto u kojem su bili potpisi građana.⁵¹ U to vrijeme prišla su još tri čovjeka koji su ga opkolili, vukli za garderobu i počeli ga provocirati. U tom momentu pojavila se policija koja je htjela da hapsi Bajčetu na šta se Vanja Čalović suprostavila i rekla da hapse nju pošto je ona organizator akcije. Dok se pokušavala probiti do Bajčete neko ju je s leđa povukao za rukav, na šta je ona uzvratila uvrijedama. Nakon toga su i nju priveli. Postupak koji

⁴⁵ Mreža za afirmaciju nevladinog sektora, <http://mans.cg.yu/2006/misija.htm> , posjećen 12. decembar 2007. godine

⁴⁶ Pismo direktora ANB-a br. 250-02-6372-1/06 nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁴⁷ Otvoreno pismo Vanje Čalović, br. 1229/10 nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁴⁸ *Ibid*

⁴⁹ Rješenje Područnog organa za prekršaje u Podgorici, PP.BR.209/07-23

⁵⁰ *Ibid*

⁵¹ *Ibid*

je vođen protiv Vanje Čačović je obustavljen jer se ustvrdilo da „u radnjama okrivljene nema namjere da se ovlašćeni policijski službenik ometa i omaložava u obavljanju poslova iz svoje nadležnosti“.⁵²

Tokom akcije prikupljanja potpisa za stavljanje Zakona o zaštiti domaćinstva u sektoru energetike u proceduru Skupštine Crne Gore Mans je svakodnevno organizovao prikupljanje potpisa u više gradova Crne Gore. Akcija je izazvala veliko interesovanje javnosti. Mans je uz podršku građana prikupilo 6000 potpisa i tako uvrstila u dnevni red predlog zakona.⁵³

Međutim tokom procesa prikupljanja potpisa, dana 12. marta 2007. godine nekoliko nepoznatih napadača fizički su napala dva aktivista Mans-a.⁵⁴ Takođe komunalna inspekcija je više puta zabranila prikupljanje potpisa uz „usmeno obrazloženje“ da su neovlašćeno zauzeli javnu površinu.⁵⁵ Međutim izvršna direktorka Mans-a Vanja Čalović je naglasila da nije uzeta dozvola od lokalnih vlasti jer „Ustav Crne Gore i međunarodne konvencije koje regulišu pitanja ljudskih prava svim građanima garantuju pravo na peticiju, slobodu govora i mišljenja, bez obaveza da prolaze bilo čiju cenzuru.“⁵⁶

1.4. Slučaj Zeković

Aktivista za ljudska prava Aleksandar Saša Zeković (u daljem tekstu Saša Zeković) je izvršni direktor Fondacije za stipendiranje Roma. Jedan je od najaktivnijih istraživača kršenja ljudskih prava i član je Savjeta za građansku kontrolu rada policije.

Saša Zeković je 21. aprila 2007. godine utvrdio da ga neko prati⁵⁷. Zeković je izjavio za dnevni list “Vijesti” da su ga komšije upozorile da ga prati više ljudi u automobilima. Ispričao je da ga je na parkingu pretekao “jugo”, a za njim je krenuo “opel kadet”, koji je takođe prethodnih dana, po svjedočenju komšija, bio parkiran ispred zgrade u kojoj Zeković živi⁵⁸.

U pismu direktoru policije tražio je “obavještenje da li se protiv njega preduzimaju neke operativne radnje.”⁵⁹ Zeković je naglasio da, ako policija nije umiješana u praćenje, policija treba da ga zaštiti.⁶⁰ Kad je javno saopštio svoje sumnje, uslijedio je niz prijetnji.

⁵² *Ibid*

⁵³ Saopštenje MANS-a nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁵⁴ *Ibid*

⁵⁵ *Ibid*

⁵⁶ *Ibid*

⁵⁷ *Zeković: Život mi je ugrožen*, Vijesti, 21. april 2007. godine

⁵⁸ *Ibid*

⁵⁹ *Ibid*

⁶⁰ *Ibid*

Naime, 21. aprila, odmah nakon konferencije za novinare na kojoj je obavijestio javnost o praćenju⁶¹ i pritiscima, dobio je prijetnje telefonom.⁶²

Nove prijetnje Zekoviću stigle su i 22. aprila 2007. godine dok je razgovarao sa rukovodiocem podgoričke Područne jedinice policije Predragom Ašaninom.⁶³ “Spremili smo ti patike Ivana Stambolića i uskoro ćeš se naći pod crnom zemljom”⁶⁴, glasila je poruka. (Ivan Stambolić je visoki srpski političar koga je Miloševićev režim ubio 2000. godine, prim. aut.).

Zekoviću su prijetnje stigle i 4. maja 2007. godine. Tog dana je imao četiri telefonska poziva.⁶⁵ Nepoznati muški glas mu je poručio da ga pozdravlja Duško Jovanović⁶⁶, aludirajući na ubijenog urednika lista “Dan”.

Nepoznati je optužio Zekovića da štiti Albance koji “nisu ljudi”, da je sada slavan, ali da će biti još slaviji kad ga ubiju.⁶⁷ Četvrta prijetnja je stigla kada je Zeković bio kod načelnika podgoričkog Centra bezbjednosti, što prema Zekoviću znači da oni koji mu prijete znaju kuda se kreće.⁶⁸

Oko 20 časova 5. maja 2007. godine Zekoviću su ponovo stigle telefonske prijetnje⁶⁹. “Slušaj smradu jedan, gotov si, moji su krenuli i gore je krenulo... Znači, nemamo što više da pričamo, nećemo te više zvati ni uznemirivati, ali smo krenuli... i gore smo krenuli. Smrt! Popićeš metak! Spremi se, spremi drvenu košulju!.. Imao sam te na nišanu, nisam htio da stradaju drugi ljudi”⁷⁰, poručeno je Zekoviću.

Uznemiravanje Zekovića koincidira sa njegovim gostovanjem na RTV Crne Gore kada je govorio o deportaciji izbjeglica iz Crne Gore. Takođe, Zeković je u tom periodu istraživao policijsku operaciju “Orlov let”.⁷¹

⁶¹ Zekoviću su nepoznate osobe, između ostalog prijetile da će objaviti kompromitujuće snimke iz njegovog privatnog života

⁶² Prijetnje objavljene u Vijestima, 22. april 2007 godine. Dio prijetnji koje su Vijesti objavile glase: “Kako ste gospodine Zekoviću? Samo da vam kažem, niste trebali da dajete ovaj članak. Ako ti mi budemo namjestili da te j... Zato moraš da obratiš pažnju kako pišeš i što radiš. Ima da se prilagodiš državnim interesima, jel’ ti jasno. Znači, ugrožavaš bezbjednost države, to je mnogo opasno! I mnogo zadiresh u neke stvari koje ne treba da radiš! Moraš da radiš u interesu države, shvataš li? Ja sam taj koji čuva državu. Smanji pisanje i prekini s tim jer će da te j... a mi ćemo da snimamo...!”

⁶³ *Zekoviću prijete sudbinom Stambolića*, Dan, 23. april 2007. godine

⁶⁴ *Ibid*

⁶⁵ *Prijetili mu dok je bio kod šefa policije*, Vijesti, 5. maj 2007. godine

⁶⁶ *Prijetili mu dok je bio kod šefa policije*, Vijesti, 5. maj 2007 godine

⁶⁷ *Ibid*

⁶⁸ *Ibid*

⁶⁹ *Spremi drvenu košulju*, Vijesti, 6. maj 2007. godine

⁷⁰ *Ibid*

⁷¹ *Zeković sumnja da ga prate*, Dan, 21. april 2007. godine

Više od mjesec dana »slučaj Zeković« je bio u fokusu javnosti. Mediji su redovno izvještavali o njegovom slučaju i reakcijama javnih ličnosti.⁷²

Sve prijeteće poruke i pozive Zeković je objavio.⁷³ Nekim medijima dati su audio snimci na kojima se čuju glasovi koji su mu prijeli.⁷⁴

Nevladine organizacije su oštro osudile prijetnje Zekoviću, naglašavajući da to ukazuje na manjak demokratskih kapaciteta i pokušaj je da se uguši sloboda govora.⁷⁵ Stotinak nevladinih organizacija je zajedničkim apelom tražilo od Uprave policije i tužilaštva da »konačno istraže ovaj slučaj i o rezultatima obavijeste javnost, posebno imajući u vidu da postoje tonski zapisi glasa čovjeka koji je uputio prijetnje».⁷⁶

Zeković se sastajao i sa čelnicima Crne Gore⁷⁷. Obratio se i Upravi policije podsjećajući ih da ima snimke razgovora koje bi bile korisne za pronalaženje osoba koje prijete.⁷⁸

Neki mediji su objavili da je prijeteći glas bio glas Mirka Banovića, šefa obezbjeđenja direktora Uprave policije.⁷⁹ Međutim, Uprava policije je odbacila takve sumnje.⁸⁰

»Više lica, među kojima ima i jezičkih stručnjaka i osoba kojima je to lice bilo službeni pratilac, je identifikovalo taj glas i vezalo ga za osobu koja je već pominjana u medijima, a što je Uprava policije demantovala.⁸¹ Koristim priliku pozvati Vas, ukoliko već niste, da pristupite provjeri tih navoda, obavite informativni razgovor, a potom obavezno pristupite analizi i upoređenju glasova, uz čitanje transkripata sadržaja telefonskih prijetnji i organizovanje suočavanja»⁸² stoji u pismu koje je Zeković poslao direktoru Uprave policije Veselinu Veljoviću.

Zeković je tražio od tužilaštva da ga izvijesti o rezultatima istrage, da pokrene neophodne radnje kao što su upoređivanje glasova i poligrafsko ispitivanje.⁸³ On je obavijestio državnu tužiteljku da Uprava policije nije preuzela snimke razgovora-prijetnji.⁸⁴

⁷² Svi članci o ovom slučaju nalaze se u dokumentaciji Inicijative

⁷³ Transkripti razgovora, odnosno prijetnji objavljeni su u štampanim i elektronskim medijima

⁷⁴ Audio snimci su se mogli čuti i u PCNEN-u, Anteni M, Radiju Slobodna Evropa itd.

⁷⁵ Štampa je objavila reagovanja CEMI, CHK, CGO, CRNVO

⁷⁶ Saopštenje 99 NVO nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁷⁷ Zeković se između ostalog sastao sa predsjednikom Crne Gore Filipom Vujanovićem, predsjednikom vlade Željkom Šturanovićem, a pisao je državnoj tužiteljki Vesni Medenici i direktoru Uprave policije Veselinu Veljoviću

⁷⁸ Pismo upućeno Upravi policije u kome je dopunjena prijava 01'051-07'9398-1, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁷⁹ *Zeković nezadovoljan zaštitom i istragom*, Vijesti, 28. april 2007. godine

⁸⁰ Saopštenje Uprave policije, dostupno na sajtu: <http://www.upravapolicije.vlada.cg.yu/index.php?akcija=vijesti&id=21800>, posjećen 23. decembra 2007. godine

⁸¹ Pismo Upravi policije u kome je dopunjena prijava 01'051-07'9398-1 nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁸² *Ibid*

⁸³ Pismo koje je Zeković poslao državnoj tužiteljki nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁸⁴ *Ibid*

„U svakom slučaju mislim da nije zakonito niti profesionalno da se od mene očekuje da vjerujem na голу riječ direktora Uprave policije. Danima već tražim da mi dostavi na uvid dokumentaciju koja potvrđuje da je istinski i u skladu sa zakonom pristupio provjeri navoda na koje mu je ukazala kako javnost tako i ja lično⁸⁵”, rekao je Zeković državnoj tužiteljki.

Savjet za građansku kontrolu rada policije i sam Saša Zeković poslali su zahtjev po osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama. Odgovor je kasnio 14 dana. I pored tvrdnje Uprave policije da je odgovore poslala na vreme i da je za kašnjenje kriva pošta, pokazalo se da Uprava policije nije poštovala rok⁸⁶ za odgovor.

„Potvrđeni pristup Uprave policije doprinosi uvjerenju da pojedini čelnici Uprave policije nisu spremni da u javnosti nastupaju sa istinitim navodima, te da čak ne žele ni glumjeti da su spremni posvetiti se rasvijetljavanju ovog slučaja. Današnji prijem pošiljke potpuno razočarava i produbljuje sumnje da je Uprava policije spremna da se mom slučaju posveti profesionalno, odgovorno i na elementarno korektan način”, rekao je Zeković.

Nakon dva mjeseca Zeković je uputio pismo državnoj tužiteljki u kome je zahtijevao da se pokrenu sljedeće službene radnje:

Pribave snimci svih telefonskih prijetnji (ukupno sedam) u periodu od 20. aprila do 5. maja ove godine i potom organizuje, profesionalna i stručna, analiza i upoređivanje glasova. Do danas policija nije pokazala interesovanje za kompletan snimljeni materijal niti je pristupila ovoj ključnoj službenoj radnji;

Pristupi organizovanju suočavanja sa licima koja su dovođena u vezu sa ovim krivičnim djelima;

Pristupi ili naloži identifikaciju korisnika telefonskih mobilnih aparata u kojima je korišćena prepaid kartica sa brojem 067 433 628. Naime, dana 16. maja 2007. godine informisan sam od direktora Uprave policije da je telefonska kartica sa koje su izvršene posljednje telefonske prijetnje u periodu od oktobra 2006. do maja 2007. godine korišćena u 60 različitih aparata. Takođe mi je rečeno da taj podatak nije relevantan, odnosno da se saznanje da je kartica korišćena u 60 različitih aparata ne može dalje iskoristiti. To smatram, na temelju konsultacija sa policijskim stručnjacima iz oblasti telekomunikacija i sudskim vještacima, neistinitim;

Pristupiti ili naložiti identifikaciju vozila koja su korišćena prilikom prikupljanja podataka o mom kretanju i radu i njihovih vlasnika. O tome se detaljno možete upoznati iz priloženih prijava. Napominjem da mi je između 19. i 20. aprila 2007. godine dežurni inspektor u područnoj jedinici policije potvrdio da opisana vozila koristi podgorička policija u operativne svrhe;

⁸⁵ *Ibid*

⁸⁶ Dokaz za kašnjenje je potvrda Pošte Crne Gore

Pristupiti ili naložiti prikupljanje informacija od građana, posebno mojih komšija koji imaju određena saznanja o ovom slučaju. Policija do danas nije pristupila ovoj službenoj radnji;

Pribaviti video snimak sa benzinske pumpe preduzeća „Rokšped“ na Starom aerodromu u Podgorici, u noći između 19. i 20. aprila 2007. godine. Pomoću tog snimka, za koji policija do danas nije pokazala interesovanje, mogla bi se izvršiti identifikacija jednog od lica koja su me pratila i snimala.⁸⁷

Do danas Zekovićev slučaj nije rasvijetljen, niti je pokrenuta istraga, iako je predsjednik Republike Filip Vujanović obećao da je ovo “prioritet države”⁸⁸.

1.5. Slučaj Ivanović

Željko Ivanović, direktor dnevnog lista “Vijesti”, napadnut je 1. septembra 2007. godine, oko 3:50 h, na raskrsnici Obala Ribnice i Omladinskih brigada u Podgorici. Ivanović je napadnut kada se iz restorana “Ribnica” vraćao sa proslave desetogodišnjice lista. Presrela su ga tri napadača. Metalnim i drvenim palicama dva napadača su mu nanijela nekoliko udaraca po glavi i tijelu. Treća osoba je to posmatrala. Ivanović je dobio frakturu čeonke kosti, veliki broj podliva i oteklina po rukama i nogama.⁸⁹

U isto vrijeme novinari i radnici dnevnog lista »Vijesti« dobili su niz prijetećih poruka.⁹⁰

Urednik kulturne rubrike dnevnog lista »Vijesti« Balša Brković nekoliko sati prije napada na Željka Ivanovića dobio je poziv sa zaštićenog telefonskog broja. »U toku proslave zvonio mi je telefon, izašao sam da se javim. Sa druge strane linije čuo sam učtiv i ljubazan muški glas - čovjek se predstavio kao Milo Đukanović. Trudio se da zvuči zagonetno, htio je sa mnom da razgovara. Odmah sam shvatio da se lažno predstavlja i insistirao da mi saopšti pravo ime. Pošto je to odbijao, ubijedejući me da je zaista Milo Đukanović, prekinuo sam vezu», ispričao je Brković⁹¹.

Aidi Skorupan, dopisnici »Vijesti« iz Rožaja je iste noći dva puta prijećeno telefonom.⁹² Dan poslije napada na Ivanovića, 2. septembra 2007. godine prijeteću poruku je dobio i Luka Đukić, portir redakcije »Vijesti«. Đukića je dva sata poslije ponoći nepoznata osoba u razmaku od nekoliko minuta dva puta pozvala na mobilni telefon sa zaštićenog broja i zaprijetila.⁹³

⁸⁷ Isto, vidi gore pod 83

⁸⁸ Slučaj Zeković prioritet za državu, *Vijesti*, 9. maj 2007. godine

⁸⁹ Izvještaj o incidentu od 2. novembra 2007. godine nalazi se u arhivi Inicijative

⁹⁰ *Ibid*

⁹¹ *Alo, ovdje Milo Đukanović*, *Vijesti*, 2. septembar 2007. godine

⁹² *Prijetnja dopisnici Vijesti*, *Vijesti*, 2. septembar 2007. godine

⁹³ *Dobro smo ga isprebijali, a tebi ćemo poklati porodicu*, *Vijesti*, 3. septembar 2007. godine

Nikšićka policija je uhapsila R. P. iz Nikšića i M. B. iz Foče 15. septembra 2007. godine zbog napada na Ivanovića. Prema tvrdnjama policije, napad je motivisan izvještavanjem »Vijesti« o kriminalnoj prošlosti osumnjičenog R. P. koji je Ivanovića smatrao odgovornim za objavljivanje tih tekstova. U toku ispitivanja, R. P. i M. B. su priznali izvršenje krivičnog djela.⁹⁴ Osumnjičeni su uz krivičnu prijavu predati Osnovnom sudu u Podgorici, pod sumnjom da su počinili krivično djelo nasilničkog ponašanja, na štetu Ivanovića. Sudija Osnovnog suda Miladin Pejović odredio im je pritvor od mjesec dana.

Prvog novembra 2007. godine je održano kontrolno saslušanje direktora policije Veselina Veljovića povodom istrage u ovom slučaju. Saslušanje su zakazali članovi skupštinskog Odbora za bezbjednost i odbranu. Na saslušanju je Veljović rekao da je slučaj policijski riješen i da su osumnjičeni predati tužilaštvu.⁹⁵

Prema izjavi Ivanovića istraživaču Inicijative, pronalaženje krivaca je način da policija skine odgovornost sa sebe.⁹⁶ „Ja sam vrlo aktivno učestvovao u toj navodnoj njihovoj istrazi, kako mi iz policije ne bi poslije kazali da zbog moje nesaradnje nisu mogli otkriti počinioca napada na mene. Išao sam četiri, pet puta na prepoznavanja i dao detaljan opis napadača. Ostali svjedoci su to potpuno isto opisali, tako da se to poklopilo sa mojim izkazima policiji. Deset dana su iz policije tvrdili da je to profesionalna sačekuša, da je profesionalno odrađena i da nema dokaza i da će se teško pronaći počinioci. Međutim, pošto je Đukanović podnio tužbu i pošto sam ja kao komentar na tu tužbu kazao da je time urušio samu istragu, Veljoviću nije ostalo ništa drugo nego da slučaj ili stavi u fioku ili da pravi neku farsu pronalaženja nekih maloljetnika iz Nikšića. Tako je to uradio. Poslije par dana neko je prijetio našem portiru, on je navodno pronašao dva momka, koji uopšte ne odgovaraju opisu, što je beskrupulozno i potpuna farsa sa strane policije i vlasti. Imali su foto robot, imali su sve, imali su moje izjave, pa to je potpuno jasno da ti momci nemaju veze sa napadačima.

Posebno je smiješno i posebno ih demaskira to obrazloženje koje su dali odmah poslije napada, kao da su mene napali zbog navodno nekog teksta u koji je objavljen u Vijestima, a isti je objavljen i mnogo veći i Dan-u i u Pobjedi. Uglavnom je priča (članak) bila o tome kako je taj Petrušić napao neku staricu i uzeo joj novčanik, neki sitni prestupnik. Ja sam u toj izjavi rekao da ovaj napad nije mogao da organizuje ni jedan sitni kriminalac, provalnik il ne znam šta. Ovo je samo mogla da organizuje, na ovako profesionalan način-klasičan način (viđen mnogo puta), ovo je moglo da se organizuje samo pod okriljem vlasti. To je neko ko se osjeća zaštićenim i neko ko se osjeća moćan i zna da može takve stvari da uradi, jer zna da će da prođe nekažnjeno. Ja sam svjestan da dok ova vlast egzistira i dok ovi ljudi budu na vlasti, kao što je bilo i u Srbiji, slučaj će ostati potpuno nerasvijetljen. I tek kada se vlast promijenila u Srbiji počele su se otkrivati monstruozne stvari koje su se radile.

⁹⁴ Saopštenje Uprave policije, dostupno na sajtu: <http://www.gom.cg.yu/police/index.php?akcija=vijesti&id=43479>, posjećen 23. decembra 2007. godine

⁹⁵ Radio Slobodna Evropa, *Prvo saslušanje u istoriji parlamentarizma*, 2. novembar 2007. godine

⁹⁶ Izvještaj o incidentu od 2. novembra 2007. godine nalazi se u arhivi Inicijative

Više je nego očigledno da je ovo jedan skandal, počev od istrage. Ja sam shvatio da to što su me zvali na ta prepoznavanja, nisu me zvali da bih ja stvarno prepoznao te napadače, već da utvrde koliko se ja stvarno sjećam svega toga i koliki je njihov prostor da nekoga podmetnu. Pošto sam ja imao dobre savjetnike za bezbjednost, ja im u tim istragama nisam rekao sve što znam, tako da su oni možda stekli pogrešan utisak da mogu da podmetnu bilo koga, pa su podmetnuli ljude koje stvarno nemaju veze“, rekao je Ivanovic istraživaču Inicijative.

Policija je 3. septembra 2007. godine identifikovala i privela maloljetnike N. Đ. i J. K. iz Nikšića koji su mobilnim telefonom vrijeđali i prijetili radniku »Vijesti« Luki Đukiću. Osumnjičeni su odvedeni u Područnu jedinicu Nikšić koja je podnijela prijavu pod sumnjom da su ugrozili sigurnost drugog lica⁹⁷ čime su prekršili Zakon o javnom redu i miru.⁹⁸

Uprava policije je 4. novembra 2007. godine saopštila da je identifikovala i privela Đ. G. i maloljetnu J. M. iz Podgorice zbog sumnje da su 1. septembra iste godine mobilnim telefonom zvali Balšu Brkovića, zaposlenog u listu »Vijesti«.

Đ. G. i J. M. su izjavili policijskim službenicima da su samo htjeli da se našale sa Brkovićem. Pošto su u novinama pročitali tekst o napadu na Ivanovića, odlučili su da bace telefonsku karticu. Telefon koji su koristili je pronađen. Prema saopštenju Uprave policije oni su pušteni, jer nije bilo krivičnog djela koje se goni po službenoj dužnosti ni drugog delikta.⁹⁹

Rožajska policija je 4. septembra 2007. godine, postupajući po prijavi Aide O. Skorupan iz Rožaja, dopisnice „Vijesti“, identifikovala i uhapsila E. K. iz Rožaja. «Osumnjičeni je priznao da je zvao Skorupan i da joj je tom prilikom, između ostalog, rekao da nema namjeru da je napadne jer joj je naklonjen, i izjavio da je na ovaj način želio da ostvari kontakt sa njom jer mu se, navodno, dopada«, navodi se u saopštenju Uprave policije¹⁰⁰. Policija je podnijela krivičnu prijavu protiv E. K. osnovnom državnom tužiocu u Rožajama zbog sumnje da je počinio krivično djelo »ugrožavanje sigurnosti«.

⁹⁷ Saopštenje Uprave policije, dostupno na sajtu: <http://www.gom.cg.yu/police/index.php?akcija=vijesti&id=25854>, posjećen 24. decembra 2007. godine

⁹⁸ Zakon o javnom redu i miru, »Službeni list RCG«, br. 41/94 od 22. 12. 1994. godine, član 9: Ko ugrozi sigurnost ili izazove osjećanje ugroženosti drugog lica prijetnjom da će napasti na život ili tijelo tog lica, kazniće se novčanom kaznom od šestostrukog do dvadesetostrukog iznosa minimalne zarade u Republici ili zatvorom do 60 dana.

⁹⁹ Saopštenje Uprave policije, 4. septembar 2007. godine, dostupno na sajtu: <http://www.gom.cg.yu/police/index.php?akcija=vijesti&id=43283>, posjećen 24. decembra 2007. godine

¹⁰⁰ Saopštenje Uprave policije, 15. septembar 2007. dostupno na sajtu: <http://www.gom.cg.yu/police/index.php?akcija=vijesti&id=43284>, posjećen 24. decembra 2007. godine

Reakcije

Odmah nakon incidenta Željko Ivanović je izjavio da iza napada na njega stoji »familija Mila Đukanovića, bila ona kriminogena ili biološka«. ¹⁰¹ Ivanović je u razgovoru sa istraživačem Inicijative rekao da je ovaj napad mogao da se organizuje samo pod okriljem vlasti. »To je neko ko se osjeća zaštićenim, moćnim i zna da može takve stvari da uradi, jer zna da će proći nekažnjeno«. ¹⁰² On ocjenjuje da je politička poruka kad je napadnut neko ko predstavlja medij na desetogodišnjicu rada tog medija.

Milo Đukanović, predsjednik DPS-a je odbacio optužbe rekavši da nije prvi put da ljudi bez dovoljno samopouzdanja i integriteta kompenzuju svoje ambicije tako što predstavljaju Đukanovića kao svog protivnika. »Tako i Ivanović želi mene za protivnika, vjerujući da će time dobiti javni značaj koji mu nedostaje i koji je u ozbiljnom neskladu sa njegovom predstavom o vlastitoj veličini«, saopštio je Đukanović. ¹⁰³ Đukanović je podnio tužbu protiv direktora »Vijesti« Željka Ivanovića, glavnog urednika Ljubiše Mitrovića i preduzeća »Daily Press«, izdavača lista. Zbog pretrpljenih duševnih bolova i zbog povrede časti i ugleda tražio je obeštećenje od milion eura.

Zbog tužbe predsjednika DPS-a negodovala su mnoge javne ličnosti ocjenom da se ovim opstruira istraga i njen ishod. ¹⁰⁴ Željko Ivanović je Radiju Slobodna Evropa izjavio da je jasno da se ne radi o duševnom bolu nego je cifra od milion eura način da se novini stvore finansijski problemi i da se na taj način učutka. ¹⁰⁵

Na ročistu 26. novembra 2007 godine su branioci optuženog zbog odbijanja da se saslušaju svjedoci koje su predožili, ¹⁰⁶ tražili izuzeće sudije Nenada Otaševića ocijenivši da je pristrasan. ¹⁰⁷

»Meni je ovo prvi put da se pojavim na sudu, tako da sam stvarno neprijatno iznenađen činjenicom da sud koji treba da bude nezavisan, koji treba da podjednako tretira sve stranke u sporu odbije na kraju, pored svih dokaza i svjedoka koje smo ponudili, mogućnost da ja kao prvooptuženi ili kolega Mitrović kao trećeoptuženi damo svoj iskaz pred sudom i obrazložimo što smo rekli, što smo time htjeli da poručimo i što je bio smisao i kontekst svega. Kažem, stvarno mi je žao zbog svega toga jer smo mi vjerovali i pored mnogih

¹⁰¹ *Palica od Đukanovića i familije*, Vijesti, 2. septembar 2007. godine

¹⁰² Izvještaj o incidentu 2. novembra 2007. godine, vidi gore pod 89

¹⁰³ *Đukanović će tužiti Ivanovića*, B92, 3. septembar 2007. dostupno na sajtu: http://www.b92.net/info/komentari.php?nav_id=261837, posjećen 24. decembra 2007. godine

¹⁰⁴ Između ostalih negativno na tužbu reagovali su...

¹⁰⁵ Radio Slobodna Evropa: *Đukanović tužio pretučenog direktora Vijesti*

¹⁰⁶ Ivanović je predložio sudu kao svjedoke javne ličnosti i profesore univerziteta koji su govorili o stvaranju ambijenta u kome se mogu nekažnjeno napadati novinari. Neki od svjedoka su dr Miodrag Perović, dr Milan Popović, Milka Tadić-Mijović, Daliborka Uljarević, Vanja Čalović, Šeki Radončić, Balša Brković itd.

¹⁰⁷ Radio Slobodna Evropa: *Ivanoviću batine, Đukanoviću duševna bol*, dostupno na sajtu: <http://www.slobodnaevropa.org/content/ivanovic/752306.html>, posjećen 24. decembra 2007. godine

indicija, da je moguće da se odradi jedan profesionalan proces i profesionalan tok suđenja da se obezbijedi, međutim, sam početak još više produbljuje našu sumnju da je u Crnoj Gori u XXI vijeku moguće korektno i pravično suđenje¹⁰⁸, rekao je Željko Ivanović. Prema mišljenju advokata, dokazni prijedlozi su utemeljeni i trebalo ih je izvesti u postupku.¹⁰⁹

»Sudija Otašević je za mjesec dana procesuirao slučaj, a znamo da takvi procesi kod nas traju i do godinu dana. Isti sudija je vodio i suđenje za ratni zločin deportovanja Bošnjaka iz Crne Gore. Trebalo mu je 11 mjeseci da zakaže ročište. Znači, za ratni zločin, za ubistvo mu je trebala godina, a za duševne boli gospodina Đukanovića mu je trebalo samo mjesec dana«, rekao je Ivanović istraživaču Inicijative.¹¹⁰

Redakcija "Vijesti" saopštila je 2. septembra da je napad na Ivanovića politički motivisan i da je to atak na slobodno misleće ljude u Crnoj Gori.¹¹¹

Uprava policije je odmah nakon napada reagovala saopštenjem¹¹² u kome je rečeno da su »angažovane sve raspoložive operativne policijske snage u pravcu identifikovanja i pronalaženja počilaca ovog krivičnog djela.«¹¹³

Napad na Ivanovića oštro su osudile brojne javne ličnosti, nevladine organizacije, novinarske asocijacije, vjerske organizacije, ombudsman i brojne međunarodne institucije.¹¹⁴ Neke javne ličnosti i nevladine organizacije su ovaj incident povezale sa određenim strukturama moći u Crnoj Gori. S druge strane, predstavnici crnogorske vlasti pozvali su javnost da se uzdrži od neosnovanih izjava o umiješanosti predsjednika DPS-a u napad na Ivanovića.¹¹⁵

Grupa intelektualaca poslala je otvoreno pismo građanima/kama Crne Gore: »Po nama, država u kojoj se ubijaju, prebijaju i zastrašuju vodeći kritičari vlasti jeste, u najmanju ruku, nedemokratska, a vlada na njenom čelu – strahovlada. Kultura straha i ćutanja širi se Crnom Gorom neslućenom brzinom. Protiv toga se moramo boriti šireći kulturu otpora, slobodnog govora i kritike. Podignimo svoj glas, protestujmo, osudimo nasilje mafije pod državnom zaštitom! Da li ćemo i dalje živjeti u društvu kojim vlada nevidljiva ruka koja drži »Prvu šipku Crne Gore« nad našim glavama? Ako ne budemo dovoljno glasni, kad dođu po našeg susjeda, druga, kolegu, rođaka, neće biti nikog ko će im se usprotiviti»¹¹⁶,

¹⁰⁸ Isto

¹⁰⁹ Kolarević: *Dobiti milion prijatan je doživljaj*, Vijesti, 27. novembar 2007. godine

¹¹⁰ Izvještaj o incidentu, vidi gore pod 89

¹¹¹ Neće nas uplašiti, Vijesti, 2. septembar 2007. godine

¹¹² Saopštenje objavljeno u Vijestima: *Kukavički na slobodne ljude*, 2. septembar 2007. godine

¹¹³ Saopštenje Uprave policije, dostupno na sajtu: <http://www.gom.cg.yu/police/index.php?akcija=vijesti&id=25789>,

¹¹⁴ Izvor Vijesti, Dan, Radio Slobodna Evropa, Antena M, 2 – 7. septembar 2007. godine, press clipping je u dokumentaciji Inicijative

¹¹⁵ *Ibid*

¹¹⁶ PCNEN, dostupno na sajtu: http://www.pcnen.com/detail.php?module=2&news_id=25222, posećen 24. decembra 2007. godine

rečeno je u pismu. Pismo su između ostalih potpisali Balša Brković, dr Svetozar Jovičević, Ljupka Kovačević, Esad Kočan, Milka Tadić-Mijović, Andrej Nikolaidis, Snežana Nikčević, Miodrag Perović, Milan Popović i drugi.¹¹⁷

Dr Džudi Bar, ekspertkinja Instituta EU za bezbjednosne studije osudila je napad i naglasila da ovaj čin snažno podsjeća na organizovani kriminal. Ona je izjavila da napad demonstrira probleme i negativne elemente u Crnoj Gori u kojoj se i dalje posluje na stari način »kroz kriminalizovane mreže i nesputane privatne interese«.¹¹⁸

Predsjednik Filip Vujanović i premijer Željko Šturanović su osudili napad na direktora »Vijesti« uz poruku »da se treba čuvati ishitrenih i emotivnih izjava«¹¹⁹ i sa jedne i s druge strane.

Suđenje Radomiru Petrušiću i Mitru Blagojeviću koji su optuženi za napad na direktora dnevnog lista »Vijesti« Željka Ivanovića počelo je 10. decembra 2007. Tokom iskaza čuo se niz kontradiktornih tvrdnji.¹²⁰ Željko Ivanović je ponovio da se radi o »nevinim osobama koje su s nekim napravile nagodbu kako bi prihvatili krivicu, dok su pravi batinaši i nalogodavac na slobodi«.¹²¹ Evropski parlament je pozvao crnogorske vlasti da istraže slučaj Željka Ivanovića i da garantuju slobodu štampe.¹²²

Nakon mjesec dana, 15. januara 2008. godine Radoman Petrušić i Mitar Blagojević osuđeni su po četiru godine zatvora.¹²³ Sudija Osnovnog suda je odbacio prijedlog Ivanovića da budu oslobođeni, dok je prihvatio predlog tužilaštva da se optuženi proglašaju krivim.¹²⁴

«Dok postoji ovakva presija na sud, ne može se sprovesti fer i korektan sudski proces. Crnogorska javnost je vidjela da su ovi ljudi zaista nevin, sudija i sudsko vijeće nisu imali tu snagu i kredibilitet - ni profesionalni, ni etički - da izdrže pritisak nevidljivih centara moći. Presudili su onako kako je odgovaralo nalogodavcima i onima koji kontrolišu sve pore crnogorskog društva. S druge strane, izrečena je jedna drastična kazna, ova dva nesretna momka prošla su veoma loše. - Ljudska sloboda se žrtvuje za par hiljada eura. Ponavljam ono što sam i ranije tvrdio: jednog dana kada svane i u Crnoj Gori, isti ovi mladići će ispričati da li su stvarni krivci, ko ih je angažovao da priznaju

¹¹⁷ *Ibid*

¹¹⁸ *Ovo miriše na organizovani kriminal*, Vijesti, 5. septembar 2007. godine

¹¹⁹ Radio Slobodna Evropa, dostupno na sajtu: <http://www.slobodnaevropa.org/content/News/713882.html>, posjećen 24. decembra 2007. godine

¹²⁰ Radoman Petrušić i Mitar Blagojević nisu se mogli sjetiti mjesta napada, kako su se dogovorili za »osvetu«, kako su prepoznali Ivanovića, gdje su se nalazili dok su čekali žrtvu, čime su ga tukli itd.

¹²¹ Radio Slobodna Evropa: *Optuženi nisu i stvarni napadači na Ivanovića*, 10. decembar 2007. godine, dostupno na sajtu: <http://www.slobodnaevropa.org/content/Article/782663.html>, posjećen 24. decembra 2007. godine

¹²² *Evropski parlament zahtjeva istragu o napadu na Ivanovića*, Vijesti, 14. decembar 2007. godine

¹²³ Caffemontenegro: *Napadačima osam godina, Ivanović tvrdi da su nevini*, dostupno na sajtu: <http://www.caffemontenegro.cg.yu/index.php?group=22&news=18338> posjećen 17. januara 2008. godine

¹²⁴ *Osam godina zatvora bez ijednog dokaza*, Vijesti, 16. januar 2008. godine, dostupno na sajtu http://www.vijesti.cg.yu/vijesti_old/arhiva.php?akcija=vijest&id=258737, posjećen 17. januara 2008. godine

nešto što nisu uradili. Samo malo strpljenja i jednog dana će istina izaći na vidjelo”¹²⁵ - kazao je Ivanović.

1.6. Slučaj Komnenić

Bivši ministar policije Republike Srpske Tomislav Kovač vrijeđao je novinara Slobodne Evrope Petra Komneniću jer nije bio zadovoljan tekstom koji je Komnenić objavio u nedeljniku „Monitor“.¹²⁶ Kovač je bio jedan od najbližih saradnika haškog optuženika Radovana Karadžića. Novinar Komnenić je u tekstu napomenuo da se selektivno primjenjuje sugestija Savjeta Evrope da se zabrani ulazak u zemlju svima koji su osumnjičeni da pomažu haškim optuženicima i ratnim zločincima. Pozivajući se na tu odluku SE, crnogorske vlasti su zabranile episkopu Srpske pravoslavne crkve (SPC) Filaretu ulazak u Crnu Goru.¹²⁷ U tom kontekstu spomenut je i Kovač, kao neko ko se nalazi na spisku osumnjičenih za pomaganje odbjeglih haških optuženika, a kome država „nije uskratila gostoprimstvo“.¹²⁸ Takođe, u tekstu je detaljno opisana Kovačeva biografija iz ratnih godina kad je bio ministar policije RS, njegove veze sa vlastima u Crnoj Gori i SPC.¹²⁹ Kovač je i vlasnik preduzeća „Aleksandrija“ iz Herceg Novog.

Kovač je Komnenića javno nazvao „fašistom“ i „idiotom“. Uvrede su emitovane na Radiju Slobodna Evropa.¹³⁰

„Razlozi za ovakvo bahato ponašanje Tomislava Kovača sasvim su razumljivi, jer se uveliko govori o njegovim tijesnim vezama sa vlašću u Crnoj Gori. Sada je još lakše naslutiti zašto crnogorska policija prema Tomislavu Kovaču nije postupala kao što je postupala prema vladici Filaretu“, rekao je Komnenić za „Vijesti“.¹³¹

Komnenić je najvio privatnu tužbu zbog klevete i povrede ugleda.¹³²

¹²⁵ *Ibid*

¹²⁶ *Selektivna pravda crnogorskih vlasti*, Monitor, br. 882, dostupno na sajtu: http://www.monitor.cg.yu/ARHIVA/a_882_01.html, posjećen 24. decembra 2007. godine

¹²⁷ *Ibid*

¹²⁸ *Ibid*

¹²⁹ *Ibid*

¹³⁰ Radio Slobodna Evropa: *Uvrede novinaru RSE*, vidi kod <http://www.slobodnaevropa.org/content/News/715466.html>, posjećen 24. decembra 2007. godine

¹³¹ *Cinižam je kada Karadžićev ministar nekoga nazove fašistom*, Vijesti, 20. septembar 2007. godine, dostupno na sajtu: <http://www.vijesti.cg.yu/arhiva.php?akcija=vijest&tid=247924>, posjećen 24. decembra 2007. godine

¹³² Vidi gore pod 130

1.7. Slučaj Softić

Novinar Tufik Softić je pretučen 1. novembra 2007. godine u Beranama. Softić je dopisnik crnogorskog dnevnog lista „Republika“ iz Berana, Balkanske istraživačke mreže (BIRN) i doskorašnji direktor Radio Berana. Pretučen je pred svojom kućom u Ulici Miljana Vukova oko 20.20h. Softića su dva napadača udarala šipkama po glavi. Dok je desnom rukom pokušao da se zaštiti od udaraca, ruka mu je slomljena. Oba napadača su imala kapuljače.¹³³

Softić je zadržan u bolnici zbog teških tjelesnih povreda: potres mozga, prelom desne šake, povreda ušne školjke, podliva po glavi i rukama.¹³⁴

Softić karakteriše napad kao pokušaj ubistva, jer su ga tukli isključivo po glavi. „Na mjestu događaja se nisu pojavili ni istražni sudija ni tužilac, niti su me kontaktirali. Trebalo je izađe istražni sudija na lice mjesta i makar nešto pokrene protiv NN počinitelja, ovako će sve ostati na policijskoj istrazi bez obzira kako će to policija definisati i zaokružiti“¹³⁵, rekao je Softić.

Softić je istraživaču Inicijative rekao da je prije desetak mjeseci dobijao prijetnje, te da su one stizale iz kriminogenih struktura. Međutim, ovaj napad nije mogao da poveže sa ranijim prijetnjama.

Policija nije uspjela da identifikuje počinioce. Softić sumnja da će se pronaći počinioci, kako zbog nedostatka dokaza tako i zbog toga što policija nije uspjela da riješi niz sličnih slučajeva.

„Ako ovakve stvari ostanu neotkrivene, znači da država nema kapaciteta da zaštiti poslanike javne riječi. Danas je napadnut novinar, sutra će to biti sudija, inspektor ili policajac, ili neko drugi, jer ukoliko ovakve stvari ostanu neraskvijetljene, batinaši će se osiliti“¹³⁶, rekao je Softić istraživaču Inicijative.

Napad na Softića oštro su osudila novinarska udruženja, nevladine organizacije, državne institucije i političke partije zatraživši od nadležnih da se otkriju i kazne počinioci.¹³⁷

Mjesec dana nakon napada Softić je izjavio da nema novih detalja o istrazi, da ga niko ne kontaktira, izrazio sumnju i pesimizam da će se išta riješiti. „Moj slučaj doživljavam kao upozorenje novinarima u Crnoj Gori, a naročito u Beranama da dobro paze šta rade“¹³⁸, rekao je Softić.

¹³³ Izvještaj o incidentu od 7. novembra 2007. godine nalazi se u dokumentaciji Inicijative

¹³⁴ *Policija privodi, Softić se oporavlja*, Vijesti, 3. novembar 2007. godine, dostupno na sajtu: <http://www.vijesti.cg.yu/arhiva.php?akcija=vijest&id=252117>, posjećen 24. decembra 2007. godine

¹³⁵ Vidi gore pod 133

¹³⁶ *Ibid*

¹³⁷ *Sumnjivo "pola" grada*, Dan, 3. novembar 2007. godine, dostupno na sajtu: <http://dan.cg.yu/?nivo=3&rubrika=Vijest%20dana&datum=2007-11-03&clanak=123340>, posjećen 25. decembra 2007. godine

¹³⁸ *Moj slučaj je opasna poruka svim novinarima*, Vijesti, 5. decembar 2007. godine

1.8. Slučaj ILH

Internacionalna liga humanista za mir (ILH) je nezavisna asocijacija humanista sa svih kontinenata. Članovi ILH su naučnici, javni djelatnici, vjerski poglavari i drugi koji grade mir, povjerenje i demokratiju. ILH je formirana 1974. godine u Dubrovniku (Republika Hrvatska), a osnivači Lige su šestoro mirotvoraca¹³⁹. Povod je bio „poziv države Pensilvanije da se prigodom 200-te obljetnice Deklaracije nezavisnosti u Filadelfiji, dopuni ili osavremeni taj historijski dokument koji je utvrdio demokraciju SAD na principima slobode i jednakosti.“¹⁴⁰ Nakon brojnih diskusija izrađen je dokument koji je nazvan „Dubrovačko–filadelfijska izjava“. Cilj ILH-a je da se mirovni planovi ostvare u punom smislu diljem svijeta. ILH svake godine dodjeljuje priznanja i počasti za doprinos očuvanju mira i tolerancije među ljudima i narodima.

Sredinom decembra 2006. godine sarajevska podružnica ILH odlučila je da Svetozara Marovića, bivšeg predsjednika Državne zajednice Srbija i Crna Gora nominuje za „prvog počasnog ambasadora mira zemlje jugoistočne Evrope“, a Mila Đukanovića za „Zlatnu povelju mira sa plaketom i zlatnom značkom“. Revoltiran tom odlukom, profesor Univerziteta Crne Gore, Milan Popović, napustio je ILH.¹⁴¹

Slično je reagovala Bakira Hasečić, dobitnica priznanja za 2006. koja je najavila da će vratiti priznanje ako ga dobiju Marović i Đukanović.¹⁴²

Kada je saopšteno da će nagrade biti uručene na svečanosti u Budvi, koju je organizovala ILH uz podršku predsjednika Crne Gore, grupa javnih ličnosti među kojima je bilo aktivista civilnog društva, profesora i novinara¹⁴³ javno je protestovala zbog nagrada. Grupa je tražila od Vclava Havela¹⁴⁴ da se distancira i napomenula da je dodjeljivanje ovih nagrada ljudima koji su od 1990. do 1997. godine podržavali Slobodana Miloševića koji je odgovoran za stotine hiljada mrtvih i izbjeglih na prostoru ex Jugoslavije, uvreda za

¹³⁹ Philip Noel-Baker, prvi predsjednik Komiteta za razoružanje UN, dobitnik Nobelove nagrade za mir, Ava i Linus Pauling, dobitnik Nobelove nagrade za mir i hemiju, Aurelio Peccei, predsjednik Rimskog kluba, Sophia Wadia, indijska književnica i Ivan Supek, rektor sveučilišta u Zagrebu

¹⁴⁰ Internacionalna liga humanista, dostupno na sajtu http://www.intlh.com/index_bih.html

¹⁴¹ *Popović napustio Ligu humanista*, Vijesti, 19. januar 2007. godine

¹⁴² *Liga Mila nagrađuje a Filipu podvaljuje*, Dan, 19. maj 2007. godine

¹⁴³ Protestno pismo potpisali su profesorka Pravnog fakulteta dr Vjera Begović-Radović, direktor Vijesti Željko Ivanović, profesor Svetozar Jovičević, glavni i odgovorni urednik nedjeljnika Monitor Esad Kočan, novinar Veseljko Koprivica, mirovna aktivistkinja Ljubomirka Kovačević, direktor Centra za razvoj nevladinih organizacija Stevo Muk, predsjednik Crnogorskog komiteta pravnik za ljudska prava Velija Murić, novinarka Snežana Nikčević, književnik Andrej Nikolaidis, književnik i predsjednik pokreta “Javnost protiv fašizma” od 1993. do 1998. Milika Pavlović, osnivač i direktor nedjeljnika Monitor dr Miodrag Perović, profesor dr Milan Popović, direktorka Crnogorskog ženskog lobija Aida Petrović, novinarka Milka Tadić-Mijović, direktorka Centra za građansko obrazovanje Daliborka Uljarević, prof. dr Nebojša Vučinić, prof. dr Ilija Vujošević, novinar Dragoljub-Duško Vuković i istraživač ljudskih prava Aleksandar Zeković

¹⁴⁴ Vclav Havel je bio češki predsjednik

žrtve rata.¹⁴⁵ Pismo je upućeno i Milanu Kučanu i Kiru Gligorovu, bivšim predsjednicima Slovenije i Makedonije.¹⁴⁶

Članice NVO „Anima“ zatražile su da ILH odustane od dodijele priznanja, jer, kako su rekla, time bi se obesmisllila ideja humanizma.¹⁴⁷

Sonja Štigelbauer, predsjedica ILH, nakon oštrih reakcija dijela crnogorske javnosti, „zaprijetila“ je ostavkom ako se Milu Đukanoviću i Svetozaru Maroviću dodijele nagrade za mir.¹⁴⁸ „Gospoda Đukanović i Marović uspjeli su da u Crnoj Gori ne bude rata i utabali su put u evropske institucije. To je veoma pozitivno za građanje Crne Gore, ali ova dvojica ljudi bili su odgovorni tokom ratnog perioda od 1992. do 1995. kada je u Bosni bio rat. Želim da mi se istinito odgovori na sljedeća pitanja, (ako su oni odgovorni za to): Šta se desilo u Bukovici? Gdje su izbjeglice iz Bosne, poslate Karadžićevoj vojsci? Šta se dogodilo u Dubrovniku? ...Tek kada mi i ako mi Međunarodni sud u Hagu kaže da je njihova odgovornost provjerena i da su se oni ponašali kao humanisti, njihoca imena mogu biti stavljena na listu da dobiju priznanja ILH. Moramo veoma odgovorno da se bavimo prošlošću da bismo imali budućnost.“¹⁴⁹ rekla je Sonja Štigelbauer.

Ministar pravde je u svom reagovanju naveo da početkom devedesetih Crna Gora nije odlučivala o ratu, da je izvršna vlast 1992. godine deportovala Bošnjake/Muslimane u skladu sa tadašnjim saveznim zakonima, dok su stavnovnike Bukovice protjerali ekstremisti iz Republike Srpske.¹⁵⁰

Demokratska partija socijalista (DPS) je u svojim saopštenjima oštro iskritikovao one koji su se pobunili da Đukanović i Marović dobiju nagrade. DPS je u svom saopštenju je te ljude nazvao „likovi sa peticije“, „sramotni ljudi“, „grupica intelektualaca“, „frustrirane osobe“, i naveo da je to grupa ljudi koji su puni ličnih frustracija i koji na ovaj način žele da se ostvaruju.¹⁵¹

Poslije niz kontradiktornih izjava najvećeg rukovodstva ILH, na kraju, 28. maja 2007. godine, ILH je uručila nagrade. Međutim od prvobitnih nagrada se odustalo, pa je Milo Đukanović umjesto najavljene Zlatne povelje „Linus Pauling“ koja se dodjeluje za životno djelo i zalaganje za humanizam dobio je „Povelju mira za doprinos mirnom rješavanju državnog pitanja“, dok je Svetozar Marović dobio nagradu Počasnog ambasadora mira ILH.¹⁵²

¹⁴⁵ *Nijeste isto što Đukanović i Marović*, Vijesti, 20. maj 2007. godine

¹⁴⁶ *Đukanović i Marović ne zaslužuju nagrade za humanizam*, Dan, 20. maj 2007. godine

¹⁴⁷ *Ne nagrađujte ideologe rata*, Dan, 22. maj 2007. godine

¹⁴⁸ *Štigelbauer: ili ja ili oni*, Vijesti, 24. maj 2007. godine

¹⁴⁹ *Ibid*

¹⁵⁰ Saopštenje Ministarstva pravde objavljeno 24. maja 2007. godine, dostupno na sajtu: <http://www.pravda.vlada.cg.yu/index.php?akcija=vijesti&id=22649>, posećen 25. decembra 2007. godine

¹⁵¹ Saopštenja Demokratske partije socijalista, dostupna na sajtu: http://www.dpscg.org/index.php?option=com_content&task=view&id=250&Itemid=2, posećen 25. decembra 2007. godine

¹⁵² *Ničeg se ne stidim krivo je zlo vrijeme*, Vijesti, 29. maj 2007. godine

Na dan dodijele nagrada, na stepeništu ulaza u kabinet predsjednika Filipa Vujanovića aktivisti NVO ostavili su priznanja Bakire Hasečić, predsjednice Žena žrtava rata u BiH i Zdravka Greba, poznatog sarajevskog profesora. Liberalna partija je organizovala protesnu šetnju na prostoru zidina Starog grada u Budvi.

Vaclav Havel, Milan Kučan, Kiro Glogorov i Stipe Mesić, nakon pisma koji su dobili od grupe intelektualaca, nisu prisustvovali dodijeli priznanja iako je bilo planirano da priznanja budu dodeljena i njima.¹⁵³ Predsjednica IHL-a, Sonja Štiglbauer otkazala je svoj dolazak u Budvu tvrdeći da nije dala saglasnost da Đukanović i Marović dobiju priznanja.¹⁵⁴

Neprisustvo ovih ljudi, grupa nezavisnih intelektualaca je pozdravila i shvatila kao čin distanciranja od priznanja. Daliborka Uiljarević, jedna od potpisnica pisma navela je da nagrade koje su Đukanović i Marović dobili nisu prave već izmišljene i da te nagrade nema u katalogu onih koje ILH dodjeljuje i da je najveća vrijednost ove akcije pokazatelj da u Crnoj Gori jos ima gradjanske hrabrosti.¹⁵⁵

1.9. Slučaj Mitrović

Milorad Mitrović živi u Pljevljima. Kada je Vlada Crne Gore 2004. godine predložila potapanje rijeke Tare radi izgradnje hidrocentrale, on je postao predsjednik krizne grupe za odbranu Tare.

Nakon toga je Mitrović dobio niz prijetnji smrću.¹⁵⁶ U razgovoru sa istraživačem Inicijative Mirović je izjavio da je u poslednjih godinu dana, pored stalnih pritisaka, doživljavao i fizičke napade.¹⁵⁷ Ni Centar bezbjednosti u Pljevljima, ni državni tužilac nisu procesuirali ove slučajeve.¹⁵⁸

I tokom 2006. i 2007.godine Mitrović je bio izložen pritiscima i prijetnjama. Dana 8. februara 2006. godine Mitrović je podnio krivičnu prijavu protiv Selmanović Neseфа koji ga fizički napao u lokalu „Ipon“.¹⁵⁹ Prema riječima Mitrovića, napad je izazvalo njegovo javno istupanje zbog krivolova na rijeci Čehotini i jezeru Otilovići.¹⁶⁰

U septembru 2006. godine Mitrović je u štampanim medijima¹⁶¹ izjavio da je Radoje Rondović na tribinama DPS-a pozivao članove i simpatizere da se „obračunaju“¹⁶² sa

¹⁵³ *Ibid*

¹⁵⁴ *Ibid*

¹⁵⁵ „Sramotni” porazili ”svemoćne”, Vijesti, 1. jun 2007. godine

¹⁵⁶ Pismena izjava Mitrovića, nalazi se u arhivi Inicijative

¹⁵⁷ Pismena izjava Mitrovića, nalazi se u arhivi Inicijative

¹⁵⁸ *Ibid*

¹⁵⁹ *Ibid*

¹⁶⁰ *Ibid*

¹⁶¹ *Mitrović: Aktivisti DPS-a mi prijete smrću*, Dan, 1. septembar 2007. godine

¹⁶² *Ibid*

ekolozima i Mitrovićem.¹⁶³ NVO „Greenyouth“ je reagovala saopštenjem i dostavila medijima fotografije krivolovaca iz sela Prečani i Đurđevića Tare.¹⁶⁴ U Osnovnom sudu u Podgorici još traje suđenje za krivično djelo klevete, po tužbi lovočuvara NP „Durmitor“ Branislava Rondovića.¹⁶⁵ „Odugovlačenje sudskog postupka je svojevrstan pritisak kako bi me izložili nepotrebnim troškovima i držali pod tenzijom“¹⁶⁶, rekao je Mitrović istraživaču Inicijative.

Mitrović je istraživačima Inicijative ispričao da ga je 9. marta 2007. godine oko 11,30 časova pozvala osoba koja se predstavila kao Stanišić Goran iz Mojkovca i uputila mu niz uvreda i prijetnji.¹⁶⁷ Istoga dana slučaj je prijavljen CB Pljevlja. „Do današnjeg dana nisam dobio nikakvo obavještenje o preduzetim radnjama protiv pomenutog lica“¹⁶⁸, rekao je Mitrović.

Dana 25. maja 2007. godine Mitrovića su pratili nepoznati u automobilu „golf 2“ bijele boje. Jedna osoba je išla pješke i obavještavala druge o njegovom kretanju.¹⁶⁹ Mitrović je napadnut u Boračkoj ulici, ali je prepoznao napadača. Mitrović je slučaj prijavio CB Pljevlja i napadač je priveden, ali slučaj nije procesuiran.

Dana 18. avgusta 2007. godine u 12,09 Mitrović je dobio e-mail¹⁷⁰ u kome mu je nepoznati pošiljalac prijetio smrću.

Mitrovića je i u novembru neko na ulici udario u glavu. Međutim, kako je rekao istraživaču Inicijative, više ne može o tome da priča. „U stanju sam očajja. Nemam više energije, pući ću“, rekao je Mitrović istraživaču Inicijative. Policija i tužilaštvo nisu procesuirali ni rasvijetlili nijedan slučaj prijetnje putem mobilnog telefona iako su u pojedinim slučajevima postojali podaci kao što su brojevi telefona i imena osoba koja su prijetila.

¹⁶³ *Ibid*

¹⁶⁴ *Prijetnje carinika*, Večernje novosti, 7. septembar 2007. godine

¹⁶⁵ *Ibid*

¹⁶⁶ *Ibid*

¹⁶⁷ Kopija izjave data područnoj jedinici Pljevlja nalazi se u arhivi Inicijative

¹⁶⁸ *Ibid*

¹⁶⁹ *Ibid*

¹⁷⁰ Mail je bio sledeće sadržine: *Mitroviću, Mitroviću, dozovi se jednom u pamet, prestani već jednom sa glupostima od kojih nemaš koristi. Znamo gdje si bio u srijedu i sa kim. Znamo tvoj sistem rada, znamo šta planiraš i spremaš. Znamo sve i upozoravamo te da prestaneš da radiš gluposti. Misliš da si uticajan i jak i da možeš protiv mašinerije?? Ako misliš da možeš protiv nas, varaš se, jer smo mnogo jaki i mnogo više nego što možeš zamisliti. Za nas si vrlo laka meta. Znamo sve tvoje poteze i ubićemo te kad-tad, vrlo lako i nečujno i vrlo brzo. Ovo ti je poslednja opomena, nećemo više trošiti vrijeme na tebe, zato upamet se!!*

1.10. Slučaj Pejović

Slobodan Pejović je bivši policijski inspektor iz Herceg Novog koji je početkom devedesetih godina prošlog vijeka učestvovao u akciji crnogorske policije kada su, po nalogu Radovana Karadžića, privođeni građani BiH koji su izbjegli u Crnu Goru. Policija ih je isporučivala vojnim vlastima RS. Pejović nije htio to da radi i oslobodio je dvojicu privedenih Bošnjaka.

Pejović je više puta javno svjedočio o deportaciji bosanskih izbjeglica početkom 1992. godine.

Nakon svjedočenja počeli su pritisci na Pejovića. “Nakon mojih intervjua, prva dva-tri mjeseca u gradu je nastala panika među ljudima koji su se prepoznali, a potom je zavladao tajac. Međutim, kada su shvatili da im se neće ništa desiti, preko poznanika su prvo počela da mi stižu upozorenja, a zatim i otvorene prijetnje da ću platiti”, kazao je Pejović za “Vijesti”, dodajući kako je, poslije svake izjave ili intervjua, slijedila sve žešća reakcija. On je jedan od svjedoka po tužbi za obeštećenje koju je podnijela porodica deportovanog Azema Pljevljaka.¹⁷¹

Pejović je napadnut 9. decembra 2007. godine oko 18,00h dok je šetao psa¹⁷². Krupniji čovjek izašao je iz tamnoplavih kola koja su imala bjelopoljsku registraciju, upitao ga gdje je pošao i nakon toga ga napao metalnom šipkom.¹⁷³

Policija je zbog napada na Pejovića uhapsila Vuka Selića.¹⁷⁴ Pejović je za Radio Slobodna Evropa izjavio da je dobio nezvanične informacije iz policije da je napadač „čovjek policije“¹⁷⁵, da je u pitanju bila „sačekuša“ i da je tako nešto očekivao.¹⁷⁶

„Žalosno je to što se ponavljaju napadi na Slobodana Pejovića koji je svjedok ne samo zločina Vlade Crne Gore '92. godine, nego i svjedok da je u Crnoj Gori postojao drugačiji moralni kodeks koji je deportovan sa prvim granatama ispaljenim na Konavle i prvim izbjeglicama koje su poslate u koncentracione logore. Na žalost, djeluje potpuno očigledno da je to jedan organizovani državni odnos prema ovom zločinu“¹⁷⁷, rekao je Dragan Prelević, advokat iz Podgorice.

„Ova, već treća sačekuša čije su žrtve bili oni koji su javno pozivali na suočavanje sa istinom govori o trenutku koji Crna Gora živi, a današnji praznik nam nameće tu obavezu

¹⁷¹ PCNEN: *Pejović: Policija uništila dokumentaciju*, 24. jun 2007. godine

¹⁷² *U Herceg Novom napadnut je bivši policijski funkcioner Slobodan Pejović*, Vijesti, 10. decembar 2007. godine

¹⁷³ *Ibid*

¹⁷⁴ *Ibid*

¹⁷⁵ Radio Slobodna Evropa, *Svjedok zločina ponovo meta napada*, 10. decembar 2007. godine, dostupno na sajtu: <http://www.slobodnaevropa.org/content/Article/782674.html>, posjećen 25. decembra 2007. godine

¹⁷⁶ *Ibid*

¹⁷⁷ *Ibid*

da tu zabrinjavajuću istinu konstatujemo. Crna Gora je država na čijoj su teritoriji počinjeni ratni zločini, a jedina je država u okruženju čije pravosuđe do sada nije donijelo niti jednu presudu po tom osnovu¹⁷⁸, rekao je Koča Pavlović, poslanik Pokreta za promjene u Skupštini Crne Gore.

Zaključci

Političko nasilje u Crnoj Gori ispoljava se kroz napade na novinare, književnike i aktiviste organizacija koje se zalažu za poštovanje ljudskih prava ili borbu protiv korupcije. Pored direktnih fizičkih napada žrtve su često suočene i sa verbalnim prijetnjama.

Reakcija državnih organa u slučajevima politički motivisanih napada, koje je Inicijativa istraživala nije adekvatna. To se odnosi prije svega na istrage, kao i na pokretanje i vođenje sudskih postupaka. Izraženo je nezadovoljstvo žrtava sa radom tužilaštva, a često i same policije. Proces otkrivanja počinitelja ponekad traje i više od godinu dana, a u nekim slučajevima policija ni poslije godinu dana nema konkretnih informacija. Ni jedan slučaj koji su istraživači Inicijative tokom 2007. godine istraživali, nije riješen, a da su žrtve bile zadovoljne i procesom i ishodom.

Svi slučajevi koje je Inicijativa opisala su bili medijski praćeni. Snažna javna osuda incidenata je zajednička karakteristika svih slučajeva. Napade najčešće osuđuju i predstavnici relevantnih institucija, ali se uglavnom na tome i završava njihovo djelovanje.

Rezultati istraživanja pokazuju da postoji ogromno nepovjerenje građana i žrtava prema policiji, tužilaštvu i sudstvu. Tome najviše doprinose neažurnost državnih tužilaca i nespремnost da se pokrenu postupci. Veliki broj nerasvjetljenih slučajeva ohrabruje napadače da nastave sa takvim ponašanjem.

Žrtve insistiraju na tome da se pored izvršilaca pronađu nalogodavci koji, kako većina žrtava ističe, stoje iza napada i koji dolaze iz različitih centara moći. I pored toga što u nekim slučajevima žrtva napada daje informacije, pa čak i imena o osobama za koje sumnja da su izvršili napad ili da stoje iza napada, efikasna reakcija policije i tužilaštva ipak izostaje.

Preporuke

Nadležni organi, pored javne osude, moraju preduzeti sve potrebne mjere kako bi se otkrili, krivično gonili i kaznili počinioci politički motivisanih napada. Jedino efikasnim mjerama i djelovanjem policije, tužilaštva i sudstva može se prekinuti trend rasta političkog nasilja. Neophodno je da institucije oštro reaguju i kazne počinioce i nalogodavce, kako ne bi dali prostora da se takvi napadi ponove.

¹⁷⁸ *Ibid*

Posebna pažnja mora se posvetiti napadu na one građane koji imaju hrabrosti da javno iznesu stavove o društvenim procesima u Crnoj Gori, a koji se odnose na proces suočavanja s prošlošću. Pokazalo se da su neki napadi uslijedili upravo poslije njihovih javnih nastupa u kojim su govorili o ovoj temi.

Žrtve i svjedoci nasilja moraju dobiti punu zaštitu od progona i prijetnji. Ovo se posebno odnosi na slučajeve gde su osumnjičeni za napad predstavnici vlasti ili krupnog kapitala. Strah od moći ovih ljudi doprinosi daljem zatvaranju crnogorskog društva i razvijanju atmosfere straha.

II Policijska tortura

Crna Gora je 15. oktobra 2007. godine potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom unijom u pojedinim oblastima zaštite ljudskih prava, državni organi, a posebno policija, nisu uspjeli da implementiraju međunarodne standarde u svoj rad. Od septembra 2006. do decembra 2007. godine, istraživači Inicijative mladih za ljudska prava zabilježili su 29 slučajeva policijske torture nad građanima Crne Gore. U pomenutim slučajevima izostala je adekvatna i zakonom propisana reakcija države čime se daje podsticaj razvoju kulture nekažnjivosti za kršenje ljudskih prava. Ukoliko želi da nastavi svoj put ka evropskim integracijama, vlast u Crnoj Gori mora jasno osuditi odgovorna lica i time poslati poruku domaćoj i međunarodnoj javnosti da njeno zalaganje za poštovanje ljudskih prava nije samo deklarativne prirode.

2.1. Domaći i međunarodni standardi u oblasti policijske torture

Policijska tortura je zabranjena brojnim međunarodnim i domaćim pravnim dokumentima. Konvencijom protiv mučenja i drugih svirepih, nehumanih ili ponižavajućih kazni ili postupaka zabranjuje se svaki oblik torture i mučenja od strane lica koja su na službenoj dužnosti¹⁷⁹. Pod time se podrazumijeva namjerno nanošenje tjelesnih povreda, fizička i psihička tortura kako bi se od lica dobilo priznanje ili informacija i izvršio pritisak i zastrašivanje po bilo kom osnovu.¹⁸⁰ Mučenje nije dozvoljeno ni pod kojim uslovima, bilo da je ratno stanje, prijetnja ratom ili politička nestabilnost države¹⁸¹.

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima¹⁸² i Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama¹⁸³ zabranjuju nečovječno ponašanje, ponižavanje ili surovo kažnjavanje.

¹⁷⁹ Konvencija protiv mučenja i drugih svirepih, nehumanih ili ponižavajućih kazni ili postupaka, usvojena je i otvorena za potpis, ratifikaciju i pristupanje Rezolucijom Generalne skupštine UN b. 39/46 od 10. decembra 1984. godine. Stupila je na snagu 26. juna 1987. godine u skladu sa članom 27. Jugoslavija je potpisala i ratifikovala ovu Konvenciju. Objavljena je u službenom listu (Međunarodni ugovori) br. 9/91

¹⁸⁰ *Ibid*, član 1

¹⁸¹ *Ibid*, član 2

¹⁸² Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, usvojena od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 10. decembra 1948. godine, član 5

¹⁸³ Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, usvojena 4. novembra 1950. godine, stupila na snagu 3. septembra 1953. godine, dopunjena Protokolom 11, stupio na snagu 1. novembra 1998. godine

Prema Ustavu Crne Gore iz 1992. godine kažnjiv je bio svaki vid nasilja nad licem koje je lišeno slobode kao i bilo koji oblik iznuđivanja¹⁸⁴. Tortura je zabranjena i Poveljom o ljudskim i manjinskim pravima¹⁸⁵.

Crna Gora je 19. oktobra 2007. godine donijela novi Ustav, koji zabranjuje ropstvo, mučenje, nečovječno i ponižavajuće postupanje.¹⁸⁶

Na osnovu Zakona o policiji Republike Crne Gore sredstva prinude se koriste u onoj mjeri u kojoj je to potrebno da bi se otklonila opasnost sa najmanje štetnih posljedica za lice prema kome se sredstva prinude primjenjuju¹⁸⁷.

Krivični Zakonik Crne Gore¹⁸⁸ zabranjuje zlostavljanje i mučenje. Ukoliko krivično djelo vrši službeno lice na dužnosti kazniće se od tri do pet godina zatvora. Takođe je zabranjeno i nasilno iznuđivanje iskaza, a zapriječena kazna u slučaju da djelo izvrši službeno lice na dužnosti je tri mjeseca do pet godina zatvora.

Istraživači Inicijative su od septembra 2006. do decembra 2007. godine terenskim istraživanjem registrovali 6 slučajeva policijske torture u Crnoj Gori.

¹⁸⁴ Ustav Republike Crne Gore, Službeni list Republike Crne Gore br. 48/92, usvojen 12. oktobra 1992. godine

¹⁸⁵ Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama (Službeni List SCG br. 6/2003), donijeta 28. februara 2003. godine, član 3

¹⁸⁶ Ustav Republike Crne Gore, usvojen 19. oktobra 2007. godine, pogledati na web sajtu <http://www.skupstina.cg.yu/index1.php?module=3&sub=2>, posjećen 25. novembra 2007. godine

¹⁸⁷ Zakon o policiji, usvojen 27. aprila 2005. godine, objavljen u Službenom listu RCG br. 28/05.

Član 30 ovog zakona kaže : Sredstva prinude, u smislu ovog zakona, su : fizička snaga, palica, sredstva za vezivanje lica, uređaji za prinudno zaustavljanje motornih vozila, službeni psi, hemijska sredstva za privremeno onesposobljavanje, specijalna vozila, posebne vrste oružja, eksplozivna sredstva i vatreno oružje

Sredstva prinude se mogu upotrijebiti, radi:

- 1) sprječavanja bjekstva lica lišenog slobode ili zatečenog u izvršenju krivičnog djela za koje se goni po službenoj dužnosti;
- 2) savladavanja otpora lica koje narušava javni red i mir ili koje treba dovesti ili lišiti slobode u zakonom utvrđenim slučajevima;
- 3) odbijanja napada od sebe, drugog lica ili objekta koji se obezbjeđuje.

Policijski službenik će upotrijebiti sredstvo prinude tako da službenu radnju obavi srazmjerno opasnosti koju treba otkloniti i sa najmanje štetnih posljedica po lice protiv koga se sredstvo prinude upotrebljava.

Policijski službenik je dužan da prije upotrebe sredstava prinude na to upozori lice protiv kojeg se primjenjuje neko od sredstva prinude.

Policijski službenik neće postupiti na način propisan u stavu 4. ovog člana, ako bi to dovelo u pitanje izvršenje službene radnje

¹⁸⁸ Krivični zakonik Republike Crne Gore, član 166 i član 167 (Službeni list br. 70/2003), dostupno na sajtu: <http://www.upravapolicije.vlada.cg.yu/vijesti.php?akcija=vijesti&id=12583>, posjećen 09. decembra 2007. godine

Pored istraživanja, analizom štampanih medija registrovano je 23 slučaja u kojima su se građani žalili na policijsku torturu u Crnoj Gori.

2.2. Ponižavajuće postupanje u policijskoj stanici u Pljevljima

Radosav Rondović je građanin Pljevalja, rođen 1972. godine. Dana 24. maja 2007. godine oko 12.30 sati sjedio je sa prijateljem, Blagojem Vukovićem, u kafeu „Ređina“, u tom trenutku ga je policijski službenik Veselin Planić pozvao rukom da priđe. Kada je Vuković prišao, Planić, koji je bio sa još jednim kolegom, mu je kazao: „Da ne prilazim, da ne gledaju ljudi sa strane, da te ne privodim, moraš da pođeš sa mnom na poziv Dina Katane¹⁸⁹ na informativni razgovor“¹⁹⁰. Rondović je sa sobom poveo prijatelja Blagoja Vukovića i zajedno su otišli u policijsku stanicu.¹⁹¹

U izjavi koju je dao istraživačima Inicijative, Rondović ovako opisuje događaje toga dana: „Kada smo išli prema MUP – u, ja sam pitao gdje nas vodite i šta je problem. Rekli su da ne znaju ništa ni šta sam uradio niti zašto me privode. Nikakav poziv mi nisu uručili“¹⁹². A o dešavanjima u samoj policijskoj stanici Rondović kaže: „Kada smo došli u stanicu policije, razdvojili su nas. Ja sam bio 15 minuta u jednoj kancelariju, čuvao me je policajac Tošić i još jedan sa njim. Došao je jedan mali crni inspektor, ne znam mu ime, i rekao je da pođem sa njim.¹⁹³ Ušao sam u jednu kancelariju, gdje je bilo pet ljudi. Trojica meni nepoznatih, Dino Katana i Slavenko Bajić¹⁹⁴. Slavenko Bajić i Katana su ustali i otišli. Ja sam ostao sa ovom trojicom. To je nastalo tu, ta tortura. Pola stvari se ne mogu sjetiti šta su mi radili. Štipkali su me i pipkali, za uši me vukli i za nos. Ponižavali me. Kada naiđe onaj crni, debeli udarao bi me šakom po glavi, zatim bi sjedio i puhao u mene. Udarao bi me po slabinama. Nisam smio da gledam u njih. U vrat mi je puhao 40 minuta, jeza, stvarno jeza. Jedan od ove trojice mi je preko dvesta puta „majku jebao“, odvratno stvarno. Prijetili su mi da će mi dijete od brata okrenuti na ražnju, da će mi familiju pobiti. Da će se vratiti ako budem kome rekao za ovo i da ću još gore proći. Kazali su mi znaš li na koga si udario crni druže. Ja sam im odgovorio da ne znam u čemu je problem i šta sam zgriješio. To je bilo baš teško. Niko od njih trojice mi nije pokazivao legitimaciju. Tražio sam advokata, nisu mi ga dali. Uzeli su mi telefon na nekakvu obradu, i u pola osam su mi vratili telefon. Pitali su me što brišem poruke. Oko deset do osam su me pustili.“¹⁹⁵

Uprava policije je 7. juna 2007. godine izdala saopštenje u kome stoji da je Unutrašnja kontrola rada policije preduzela mjere i radnje, radi utvrđivanja relevantnih činjenica. U saopštenju se konstatuje da s obzirom da Rondović nije u tom postupku zatražio pomoć ljekara i nije uzeo nalaz o povredama ne može se utvrditi da je fizički zlostavljan i povrijeđen.

¹⁸⁹ Službenik Uprave policije, područne jedinice Pljevlja

¹⁹⁰ Izvještaj o incidentu Inicijative od 4. juna 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

¹⁹¹ *Ibid*

¹⁹² *Ibid*

¹⁹³ *Ibid*

¹⁹⁴ Službenik Uprave policije, područne jedinice Pljevlja

¹⁹⁵ *Ibid*

Na osnovu saopštenja se vidi da je Unutrašnja kontrola rada policije sprovedla djelimičnu i neefikasnu istragu, jer se navode samo radnje i postupci koji se odnose na utvrđivanja postojanja ili nepostojanja fizičkog zlostavljanja.¹⁹⁶

U saopštenju se ne navode imena policijskih službenika koji su obavili razgovor sa Radosavom Rondovićem, niti demant da se nisu predstavili i pokazali službene legitimacije Rondoviću. Po zakonu o policiji Republike Crne Gore, policijski službenik je dužan da se građaninu prema kome primjenjuje policijsko ovlašćenje predstavi pokazivanjem službene legitimacije.¹⁹⁷

Rondović je tražio da mu se obezbijedi prisustvovanje advokata, ali mu nije dozvoljeno.¹⁹⁸ Uprava policije je saopštila da branilac nije nuđen iz razloga jer Rondović i druga lica koja su bila taj dan privedena, pozvana su radi obavljanja informativnog razgovora u formi prikupljanja obavještenja od građana a ne kao osumnjičenih lica.¹⁹⁹

Unutrašnja kontrola je saopštila da je u izvještaju o istrazi, koji je dostavljen Rondoviću, dostavljena i pouka da protiv policijskih službenika može podnijeti privatnu tužbu nadležnom sudu, ili krivičnu prijavu nadležnom državnom tužiocu.²⁰⁰

Na osnovu saznanja koja posjeduje Inicijativa Rondović nije podnio privatnu tužbu nadležnom sudu, niti krivičnu prijavu nadležnom državnom tužiocu protiv policijskih službenika. Rondović je odbio i pravnu pomoć Inicijative²⁰¹.

2.3. Policijska tortura u Baru

Građani Bara, Ivan Abramović (1981) i Predrag Đukić (1981) ispričali su istraživaču Inicijative da su 24. jula 2007. godine u popodnevnom satima u Baru doživljeli policijsku torturu od pripadnika Interventne policije područne jedinice Bar.²⁰²

Abramović i Đukić su kazali da je do incidenta došlo ispred restorana brze hrane „Panini“ u Baru, kada su oni isprovocirali Jagoša Pivljanina, koji je stajao ispred „Paninija“. Pivljanin je udario Đukića, a Đukić to opisuje na sledeći način: „Krenuli smo do Ivanovog vozila gdje se nalazila brza hrana „Panini“. Taj Pivljanin je stajao tu. Ja sam mu dobio nešto kroz šalu. A ne da bi ga uvrijedio ili provocirao. Našalio sam se sa njim. Tada me je mučki sleđa udario u predjelu brade. Ja sam udario glavom od zid. Tu su mi ukazivali pomoć, jer ja sam bio u nesvesnom stanju. Vadili su mi jezik.“²⁰³

¹⁹⁶ Saopštenje Uprave policije od 7. juna 2007. godine, dostupno na sajtu: <http://www.upravapolicije.vlada.cg.yu/index.php?akcija=vijesti&id=23218>, posjećen 16. decembra 2007. godine

¹⁹⁷ Zakon o policiji, član 14, vidi gore pod 187

¹⁹⁸ Izvještaj o incidentu, vidi gore pod 190

¹⁹⁹ Saopštenje Uprave policije, vidi gore pod 196

²⁰⁰ *Ibid*

²⁰¹ Izvještaj o incidentu, vidi gore pod 190

²⁰² Izvještaj o incidentu Inicijative od 1. avgusta 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

²⁰³ *Ibid*

Pivljanin je službenik Uprave policije, ali je u tom trenutku bio u civilu.²⁰⁴ Ivan Abramović dalje o događaju kaže: „Zatim taj policajac je krenuo fizički na mene, nasrnuo je. Niti nam je pokazao značku, niti da nas je upozorio da je policajac. To je kroz verbalni konflikt došlo, na njega niko prvi nije nasrnuo, tu ima i svjedoka. Nakon toga, ja i on smo razmijenili par udaraca. Nekome od prisutnih građana sam povikao da pozove policiju. Tada nas je neko razdvojio. Ja sam još sa nekim pošao da ukažem pomoć Predragu. On nije znao za sebe, u nesvijesti je bio“.²⁰⁵

Abramović nastavlja: „I odjedanput se stvorila interventna policija. Pomislio sam odlično privešće nas, privešće njega, uzeti izjave, ukazati pomoć Predragu. Odmah su nas pokupili. Ne znam ni kako su njega digli jer je bio u nesvijesti. Vezali su nam lisice prije ulaska u džip. I povelu su nas u pravcu Ulcinja. Skrenuli su u pravcu željezničke stanice. Na platou iza željezničke stanice su nas izbacili iz džipa. Tu su nas zlostavljali duže od pola sata, a možda i više jer ne mogu da ocijenim tačno. Jer smo imali, a i tada smo zadobijali teške povrede. I ja i Predrag imamo prelom nosa. Bilo ih je četvorica i to : Jaredić Neško, Bušković Veselin, Raičević Ivica i Ramušović Rifat. Na tom platou su nas tukli, razvalili su nas od batina. Kada su završili, opet su nas ubacili u džip i povelu u pravcu centra bezbjednosti u Baru“.²⁰⁶

Po rečima Abramovića policijska tortura se nastavila i u policijskoj stanici: „Tu su i dalje nastavili sa torturom. Od parkinga do stanice i u samoj stanici su nas tukli. Nisu nas povelu u kancelariju na ispitivanje kod inspektora, nego su nam oni bili i sudije i tužioc i inspektori. Tukli su nas, zlostavljali, vrijeđali, psovali. Od tih udaraca sam i ja i moj drug Predrag padali u nesvijest. I dok neko od njihovih nadređenih nije rekao dosta je više šta to radite, nisu stali. Onda su nas na naše insistiranje povelu u hitnu pomoć“.²⁰⁷

O dešavanjima u Hitnoj službi i bolnici Abramović kaže: „Vršili su pritisak na doktore da me vrte u stanici policije da nemam nikakve povrede. Kada su me doktori vidjeli zgrozili su se. Dali su mi uput za opštu bolnicu u Baru. U toj bolnici u Baru policajci su takođe vršili pritisak na doktore. Da nam nije ništa, da smo sami pali. Da ja lično potpišem da mi nije ništa. Ti doktori, da li su u nekoj kombinaciji sa njima ja ne znam ali sam vidio da nešto namiguju jedni drugima i daju neke znake. Doktori su mi kazali mi ovdje ne smijemo da te zadržimo. Evo ti uput za PG, pa tamo šta bude da bude“.²⁰⁸

Predraga Đukića policajci su ponovo tukli kada su ga dovezli iz hitne službe, gde mu je ukazana medicinska pomoć.²⁰⁹ Đukić kaže: „Vratili su me opet u policiju. Tada me je poslije ukazane pomoći tukao jedan visoki, ćelavi isto u uniformi kao što su i ova četvorica bili. On me je šutirao po nogama, evo masnice se još vide“.²¹⁰

²⁰⁴ *Ibid*

²⁰⁵ *Ibid*

²⁰⁶ *Ibid*

²⁰⁷ *Ibid*

²⁰⁸ *Ibid*

²⁰⁹ *Ibid*

²¹⁰ *Ibid*

Na insistiranje advokata, kojeg je unajmio otac Predraga Đukića, oko 23 sata policija je povelala Predraga i Ivana u Hitnu službu, gdje su dobili uput za bolnicu u Baru, a odatle prebačeni su u Klinički centar Crne Gore u Podgorici.²¹¹ Predrag Đukić zadržan je sedam, a Ivan Abramović tri dana u Kliničkom centru Crne Gore.²¹² U otpusnoj listi broj 14395/706, konstatuje se da je Predrag Đukić primljen zbog povreda od strane drugih lica i da je doveden u pratnji policije.²¹³ Konstatovane povrede Đukića su krvni podlivi oko oba oka, otok na licu sa lijeve strane, fraktura nosa, otok po leđima, kao i podlivi po rukama i krv u stolici.²¹⁴ Ivan Abramović takođe je zadobio brojne povrede u vidu krvnih podliva po tijelu i glavi, frakturu nosa i otoke po tijelu i glavi.²¹⁵

Član Savjeta za građansku kontrolu rada policije Aleksandar Saša Zeković je 31. avgusta 2007. godine obavijestio direktora Uprave policije Veselina Veljovića, da se na žrtve i svjedoke torture u konkretnom slučaju vrši pritisak i zastrašivanje.²¹⁶ Zeković je istakao kako Đukića i Abramovića policajci Interventnog voda često zaustavljaju i detaljno pretresaju što je i praćeno prijetnjama i uvredama. Dok svjedoku torture Mirsadu Maleziću, koji radi kao taksista, isti službenici bezbjednosti su oduzeli taksi firmu i odobrenje za rad, nekoliko puta ga udarili i kazali mu da se ne kači sa njima, uz zamjerke što se pojavio kao svjedok u konkretnom slučaju torture.²¹⁷

Savjet za građansku kontrolu rada policije je 18. septembra 2007. godine ocijenio da su u konkretnom slučaju povrijeđena ljudska prava i slobode prekoračenjem policijskih ovlašćenja.²¹⁸ Savjet konstatuje da su policijski službenici Interventnog voda policije Područne jedinice Bar Neško Jaredić, Veselin Bušković, Rifat Remusović i Jagoš Pivljanin počinili teže disciplinske prekršaje.²¹⁹ Savjet je preporučio da starješina policije policijske službenike, koji su u vezi sa ovim slučajem, udalji sa radnog mjesta do okončanja daljih postupaka, te da izrekne disciplinske mjere u skladu sa težinom disciplinskog prekršaja.²²⁰

Unutrašnja kontrola Uprave policije je konstatovala da postoji osnovana sumnja da su policijski službenici Interventnog voda ekspoziture policije Područne jedinice Bar Neško Jaredić, Veselin Bušković, Rifat Remusović i Jagoš Pivljanin, počinili teže disciplinske prekršaje, i to zloupotrebu službenog položaja ili prekoračenje ovlašćenja, odnosno radnje na poslu ili u vezi sa poslom sa obilježjima krivičnog djela koje se goni po službenoj

²¹¹ *Ibid*

²¹² *Ibid*

²¹³ Otpusna lista sa epikrizom Kliničkog centra Crne Gore u Podgorici broj 14395/706, potpisali doctori Novak Lakićević, P. Lompar, i S. Đurašković od 31. jula 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

²¹⁴ *Ibid*

²¹⁵ Fotografije sa povredama Ivana Abramovića, nalaze se u dokumentaciji Inicijative

²¹⁶ Zeković: Ne ostavljaju ih na miru, *Vijesti*, 01.09.2007. godine, vidjeti na web stranici http://www.vijesti.cg.yu/vijesti_old/arhiva.php?akcija=vijest&id=246254, posjećena 23. oktobra 2007. godine

²¹⁷ *Ibid*

²¹⁸ Savjet za građansku kontrolu rada policije, zaključci sa sjednice održane 18. septembra 2007. godine

²¹⁹ *Ibid*

²²⁰ *Ibid*

dužnosti.²²¹ Takođe, u istom saopštenju Unutrašnja kontrola konstatuje da je službenik Uprave policije Jagoš Pivljanin počinio teži disciplinski prekršaj, ponašanje u službi ili van službe, suprotno Kodeksu policijske etike.²²²

Unutrašnja kontrola je 07. Avgusta 2007. godine sugerisala neposrednom starješini Područne jedinice u Baru da protiv gore pomenutih službenika Uprave policije, pokrene disciplinski postupak.²²³

Član Savjeta za građansku kontrolu Aleksandar Saša Zeković 26. novembra 2007. godine je istakao da službenici policije koji su počinili teže disciplinske prekršaje i dalje rade, iako je naloženo od strane uprave policije da se prema ovim službenicima pokrene disciplinski postupak i da se privremeno udalje sa radnog mjesta.²²⁴

Na osnovu izvora do kojih su došli istraživači Inicijative, spise predmeta koje je Unutrašnja kontrola formirala u postupku provjera, dostavila je Osnovnom državnom tužiocu u Baru, na ocjenu i odlučivanje.²²⁵ Po izvoru iz osnovnog državnog tužilaštva iz Bara, Uprava policije podnijela je krivičnu prijavu protiv Abramovića i Đukića zbog napada na službeno lice, dok su Abramović i Đukić podnijeli privatnu krivičnu prijavu protiv službenika Uprave policije.²²⁶ Obadvije krivične prijave tužilaštvo će objediniti u jedan slučaj prilikom ocjenjivanja i odlučivanja.²²⁷

2.4. Policijska tortura u Beranama

I.V. i M.A. su građani Berana. Obojica su romske nacionalnosti. I.V. je ispričao istraživaču Inicijative 10. jula 2007. godine da su početkom marta 2007. godine policajci priveli njega i njegovog prijatelja M.A.²²⁸

O samim dešavanjima u policijskoj stanici u Beranama I.V. kaže: „Oko 3. marta 2007. godine policajci su priveli mene i M.A. u stanicu policije. U beranskoj stanici sam proveo dan i noć. Dva sata su me tukli i psovali. Govorili su mi da priznam šta sam ukrao. Nisu mi toga dana dali rješenje o zadržavanju, dali su mi tek u Bijelom Polju. Udarali su me palicom po grudima i rukama. Jedan me je udario bejzbol palicom po leđima. Bili su me dva sata, pa opet kada bi se odmorili. Bio sam skroz crn po leđima i stomaku. Šamarali su me, tukli su me njih četvorica. Kazali su mi pruži ruke i onda su me udarili palicom. Udarili su me u ruku i pukla mi je vena.“²²⁹

²²¹ Saopštenje Uprave policije od 7. avgusta 2007. godine, dostupno na sajtu: <http://www.uprava.policije.vlada.cg.yu/index.php?akcija=vijesti&id=25277>, posjećen 12. decembra 2007. godine

²²² Izvještaj o incident, vidi gore pod 202

²²³ *Ibid*

²²⁴ *Načelnici ignorišu direktora Uprave*, Vijesti, 26. novembar 2007. godine

²²⁵ Saopštenje Uprave policije, vidi gore pod 221

²²⁶ *Ibid*

²²⁷ *Ibid*

²²⁸ Izvještaj o incident Inicijative od 10.07.2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

²²⁹ *Ibid*

I.V. je bio zadržan mjesec i po dana u Istražnom pritvoru u Bijelom Polju.²³⁰ U Istražnom pritvoru u Bijelom Polju I.V. je ukazivana medicinska pomoć, i on kaže: „Kada sam bio kod doktora u istražnom on je zavikao, šta je ovo, misleći na moje povrede. Doktor mi je nešto napisao ali meni nisu dali taj papir, uzeo ga je policajac u zatvoru“²³¹. Inicijativa je ponudila I.V. pravnu pomoć i zaštitu. Međutim, I.V. je kazao istraživaču Inicijative da osjeća strah i bojazan da će imati posljedice ako slučaj bude procesuiran i zbog toga je odbio pravnu pomoć koju je Inicijativa ponudila²³².

2.5. Policijska tortura nad Aleksandrom Bokanom

Aleksandar Bokan, građanin Podgorice, po izjavi koju je dao istraživačima Inicijative, doživio je policijsku torturu 16. oktobra 2007. godine ispred lokala „Tantra“ u Podgorici.²³³ Vraćajući se sa svojim drugovima iz grada rano ujutru oko četiri sata, na izlazu ispred lokala „Tantra“ policija im je prišla i tražila lične karte.²³⁴ Bokan nije imao kod sebe ličnu kartu i o reakciji policije istraživačima je kazao: „Policajci su nam prišli i tražili lične karte. Ja je nisam imao kod sebe. Tada je nastalo cimanje tipa: „Šta si uradio“ i slično. Ja sam govorio da nisam ništa uradio. Tada počinju da nas tuku. Bilo ih je 5 - 6. To su bili policajci Interventnog voda. Prebijen sam bez povoda, bez ikakvog razloga. Ja sam tu od batina izgubio svijest.“²³⁵

Bokan je istraživaču Inicijative kazao da je svijesti došao tek u policijskoj stanici, i da su poslije policajci nastavili da ga tuku i u samoj policijskoj stanici.²³⁶ Bokan kaže: „Bili su me rukama, pesnicama, i nogama. Nisu koristili palice ili nešto slično. Ruke su mi bile vezane kada su me tukli ispred lokala, a kada su me tukli u stanici policije nisu mi drzali lisice na rukama“.²³⁷

U nedjelju popodne Bokana je policija prebacila u Klinički centar Crne Gore.²³⁸ Bokan je istraživaču Inicijative kazao da su u Kliničkom centru ustanovili da ima potres mozga, ugruvan je po cijelom tijelu, polomljen zub, modrice i podlive na ramenu i cijeloj desnoj ruci, i na glavi.²³⁹

Član Odbora za bezbjednost i odbranu Skupštine Crne Gore, Dobrilo Dedeić, je posjetio u bolnici Aleksandra Bokana, i pozvao direktora Uprave policije Veselina Veljovića, da

²³⁰ *Ibid*

²³¹ *Ibid*

²³² *Ibid*

²³³ Izvještaj o incidentu Inicijative od 17. oktobra 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

²³⁴ *Ibid*

²³⁵ *Ibid*

²³⁶ *Ibid*

²³⁷ *Ibid*

²³⁸ *Ibid*

²³⁹ *Ibid*

kazni policajce koji su prebili Bokana.²⁴⁰ Odjeljenje za Unutrašnju kontrolu je saopštilo da su policijski službenici Interventnog voda negirali nezakonitu upotrebu sile prema Bokanu, i da su fizičku snagu i sredstva za vezivanje upotrijebili u skladu sa zakonom i „u cilju odbijanja napada od strane Bokana i savlađivanja otpora“ navodi se u saopštenju Uprave policije.²⁴¹

Uprava policije je saopštila da su vidne povrede kod Bokana najvjerojatnije nastale u tuči koju je Bokan imao, a zbog čega je uslijedila intervencija policije.²⁴²

U saopštenju se navodi da je Odjeljenje za unutrašnju kontrolu konstatovalo da se nisu mogli obezbijediti dokazi koji bi potkrijepili osnovanu sumnju da su policijski službenici prekoračili službena ovlašćenja u konkretnom slučaju, jer Bokan nije želio da da izjavu i dostavi nalaz o povredama. Ni lica koja su bila na mjestu događaja takođe nisu htjela dati izjave.²⁴³ Ipak, Uprava policije je saopštila da će spise predmeta dostaviti Osnovnom državnom tužiocu za ocjenu i odlučivanje o postojanju elemenata krivične odgovornosti policijskih službenika Interventnog voda.²⁴⁴

Bokan je istraživaču Inicijative kazao da su mu iz policije saopštili da je protiv njega pokrenuta krivična prijava zbog napada na službeno lice.²⁴⁵ Bokan je istakao da ne želi da procesuiru slučaj, ali da je izlaskom u medije želio da upozna javnost sa onim što mu se desilo.²⁴⁶

Zaposleni u Osnovnom tužilaštvu u Podgorici istraživaču Inicijative potvrdili su da je protiv Bokana policija podnijela krivičnu prijavu za napad na službeno lice u vršenju službene dužnosti član 376 Krivičnog zakonika²⁴⁷ Crne Gore. Osnovni državni tužilac iz Podgorice podnio je zahtjev Osnovnom sudu za sprovođenje istrage u konkretnom slučaju.²⁴⁸

2.6. Policijska tortura nad radnicima sa Kosova

Murići Ismet (Muriqi Ismet), Lajći Sali (Lajqi Sali), Nikći Ram (Nikqi Ram), Nikći Arbnor (Nikqi Arbnor) i Nikći Azem (Nikqi Azem) su građani Kosova. Oni su 6. jula 2007. godine u mjestu Vaganička kosa, opština Plav, privedeni od strane službenika Uprave policije područne jedinice Berane zbog sumnje da su počinili

²⁴⁰ Saopštenje Uprave policije od 26. oktobra 2007. godine, dostupno na sajtu: <http://www.uprava.policije.vlada.cg.yu/index.php?akcija=vijesti&id=151345>, posjećen 23. decembra 2007. godine

²⁴¹ *Ibid*

²⁴² *Ibid*

²⁴³ *Ibid*

²⁴⁴ *Ibid*

²⁴⁵ Izvještaj o incidentu, vidi gore pod 233

²⁴⁶ *Ibid*

²⁴⁷ Krivični zakonik Republike Crne Gore, član 376, vidi gore pod 188

²⁴⁸ *Ibid*

krivično djelo šumska krađa.²⁴⁹ Zajedno sa gore pomenutim građanima, bili su još Agim Ibraj, Hadži Nikći (Haxhi Nikqi), Arsim Nikći (Arsim Nikqi) i Šaban Ibraj (Shabani Ibraj).²⁵⁰ Njih policija nije privela na molbu Murići Ismeta da neko od njih mora ostati da čuva mašine koje su upotrebljavali za sakupljanje drvnih sortimenata (oborena stabla).²⁵¹ Po riječima Murići Ismeta oni su imali ugovor za obavljanje poslova sakupljanja i čišćenja drvnih sortimenata od ranije bespravno posjećene šume, i nisu počinili krivično djelo koje im se stavlja na teret.²⁵²

Murići Ismet i Lajći Sali su u izjavi koju su dali istraživaču Inicijative kazali da su 7. i 8. jula 2007. godine ispitivani i fizički maltretirani od strane inspektora Područne jedinice Berane.²⁵³ Za uslove u pritvoru Murići Ismet kaže: „Kada smo došli u Berane u stanicu policije, pošto su nam dali hranu, jer smo bili gladni, i kada smo završili sa jelom, kazali su nam da vadimo sve iz džepova, da skinemo kaiševe i cipele jer idemo dolje u zatvor. Dolje je bilo užasno prljavo i mi smo povraćali. Tu smo bili od petka od osam sati, do nedelje do 14 časova.”²⁵⁴

U subotu oko osam sati policija je počela da ih ispituje.²⁵⁵ O samom ispitivanju Murići kaže: „Pojedinačno su nas ispitivali, a kako smo se smenjivali govorili su nam kako je ovaj prethodni sve priznao pa da i mi priznamo. Prvi sam ja ušao u tu prostoriju u kojoj se ispituje. Na početku je bio samo jedan inspektor Nebojša, kojem ne znam prezime a onda je došao i Željko Dević i jedan Bojović. Ispitivali su nas kako radimo, zašto smo došli iz druge države ovamo da radimo, kako smo dobili koncesiju. Mi smo rekli da imamo dokumenta i da na osnovu njih radimo. Pitali su nas koliki smo mito dali, koliko smo dali direktoru, koliko Ademu i Ganiju koji rade u šumskoj upravi, koliko smo dali šumaru da nam otpremi drva, a mi nismo do toga dana ni jedan balvan utovarili. I onda su nas počeli maltretirati. Motorista Nikći Azem je prvi koji je tučen i to po nogama. Prvi me je udario Bojović šakama po licu a onda i pesnicama i nogama po tijelu. Ne znam koliko je to vremenski trajalo jer se nisam mogao orijentisati ali moguće sat vremena. Inače moram reći da su se jedino inspektori loše ponašali prema nama. Tukli su nas redom i vraćali u ćeliju, tako smo se smenjivali, ja mislim da sam pet puta ulazio u tu kancelariju.”²⁵⁶

Gore pomenute građane Kosova, policija je sprovela na suđenje u Plav u nedjelju 8. jula 2007. godine oko 14 časova.²⁵⁷ U Plavu im je određen pritvor od osam dana

²⁴⁹ Saopštenje Uprave policije od 7. jula 2007. godine, dostupno na sajtu: <http://www.upravapolicije.vlada.cg.yu/index.php?akcija=vijesti&id=24353>, posjećen 25. decembra 2007. godine

²⁵⁰ Izvještaj o incident Inicijative od 16. jula 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

²⁵¹ *Ibid*

²⁵² *Ibid*

²⁵³ *Ibid*

²⁵⁴ *Ibid*

²⁵⁵ *Ibid*

²⁵⁶ *Ibid*

²⁵⁷ *Ibid*

zbog istražnih radnji. Iz Plava su oko 22 sata privedeni u istražni pritvor u Bijelom Polju.²⁵⁸

U Bijelom Polju Ismet Murići je zbog velikih bolova koje je osjećao, tražio da ga doktor pregleda, ali su mu policajci rekli da će ga doktor pregledati tek sutra.²⁵⁹

U ponedjeljak, 9. jula, oko 14 časova radnici sa Kosova su pušteni na slobodu uz kauciju od 10.000 eura, odnosno 2.000 eura po osobi.²⁶⁰

Savjet za građansku kontrolu rada policije uputio je dopis direktoru Uprave policije, u kojem se traži da policija sprovede istragu u konkretnom slučaju o navodima o nečovječnom i nehumanom postupanju trojice službenika policije iz područne jedinice Berana.²⁶¹ Savjet je takođe zatražio informacije od Uprave policije o stanju i uslovima u kojima se nalaze pritvorske prostorije u područnoj jedinici u Beranama.²⁶²

Uprava policije je u saopštenju koje je izdala 7. jula 2007. godine, istakla da će protiv ovih lica biti podnijeta krivična prijava kod nadležnog državnog tužioca, zbog sumnje da su počinili krivično djelo šumska krađa.²⁶³ U saopštenju se ne navodi da je Odjeljenje za unutrašnju kontrolu rada policije ispitivalo navode prekoračenja ovlašćenja službenika Uprave policije u konkretnom slučaju.²⁶⁴

Inicijativa do ovog trenutka nije dobila informacije da li je Odjeljenje za unutrašnju kontrolu rada policije u konkretnom slučaju preduzelo mjere na utvrđivanju navoda o prekoračenju službenih ovlašćenja od strane trojice službenika područne jedinice Berane.

2.7. Tortura nad D.K. iz Sombora

Građani Radojka Pešić i Goran Kecman su 20. jula 2007. godine podnijeli krivičnu prijavu Osnovnom državnom tužiocu u Herceg Novom, protiv Kovačević Andrije i Stanišić Slobodana, i 4-5 NN lica, zbog osnovane sumnje da su počinili krivično djelo otmice iz člana 217. i krivično djelo nasilničko ponašanje iz člana 399. Krivičnog zakonika Republike Crne Gore.²⁶⁵

²⁵⁸ *Ibid*

²⁵⁹ *Ibid*

²⁶⁰ *Ibid*

²⁶¹ Kopija dopisa koji je Savjet za građansku kontrolu rada policije, o konkretnom slučaju, uputio direktoru Uprave policije nalazi se u dokumentaciji Inicijative

²⁶² *Ibid*

²⁶³ Saopštenje Uprave policije, vidi gore pod 249

²⁶⁴ *Ibid*

²⁶⁵ Kopija krivične prijave koju su Radojka Pešić i Goran Kecman podnijeli protiv gore navedenih lica, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

Maloljetni D.K, sin Gorana Kecmana, šetao je 27. juna 2007. godine sa svojom djevojkom A.S. na šetalištu pored plaže u Meljinama, Herceg Novi.²⁶⁶ Po riječima D.K. u jednom trenutku je naišao automobil „Fiat bravo“ kojim je upravljala Marijana Kovačević, i tom prilikom udarila D.K. u nogu.²⁶⁷ D.K. o reakciji Marijane Kovačević poslije toga kaže: „Kazala mi je ‘Makni se majmune jedan, misliš da si faca, ako nosiš majicu na kojoj piše Srbija po Crnoj Gori’. Opsovao sam je. Ona mi je uzvratila istom mjerom i ošamarila me je. I ja sam uzvratio.“²⁶⁸ Poslije toga D.K. je pošao kući, da pomogne svom ocu koji je radio stolariju u susjednoj kući.²⁶⁹

Zatim, o daljem toku dešavanja D.K. kaže: „Kod nas je došao neki gospodin. Pitao me je znam li kome sam psovao majku. Rekao sam jednoj gospođi na šetalištu. Odgovorio je da mu je to sestra i da će sada doći policija. Rekao sam da sam tu i da neću nikuda ići. Poslije desetak minuta došla je grupa ljudi sa tri automobila. Bilo je šest ili sedam osoba. Uхватili su me i ošamarili više puta. Pao sam. Udarali su me nogama. Ponijeli su me njih trojica i ubacili u Audi 80. Povelili su me u magacin voća i povrća koji se nalazio u sklopu prodavnice ‘Jovana i Ana’, koja je bila vlasništvo gospođe Marijane i njenog muža Andrije. Ubacili su me u magacin. Prijetili su da će mi pobiti cijelu porodicu. Krenuli su da me biju ponovo ali brat gospođe Marijane im je rekao da to više ne čine, i da ćemo čekati policiju. Došla je policija. Ja sam samo ćutao. Nisam smeo da kažem da su me maltretirali niti su me pitali kako sam se ja zatekao u njihovom magacinu. Morao sam da se izvinim gospođi pred policijom. Policija je pitala gospođu Marijanu želi li da podnese krivičnu prijavu protiv mene. Kazala je da ne želi. Poslije toga su mi rekli da sam slobodan. Njen brat, Mićo Nogulović, me je vratio kući.“²⁷⁰

Radojka Pešić i Goran Kecman su odmah pozvali policiju i prijavili da su njihovog sina D.K. povelili neki ljudi, i to na silu i da su ga tom prilikom udarali, kao i da je D.K. maloljetan.²⁷¹ O samom dolasku u njihovu kuću Pešićeva kaže: „Andrija Kovačević prilikom dolaska je rekao izvedi ga, misleći na D.K, bombu ću ti baciti. Ja sam znala Andriju Kovačevića. A kasnije sam saznala da je sa njim bio Stanišić Slobodan, Milan Brenjo i Mićo Nogulović, a ovu trojicu nisam znala niti sam saznala ko su, ali sam sigurna da je bar njih dvojica iz policije. Jedan od ove trojice, mlad dečko od oko 18 godina se nije mijesao, stajao je i gledao situaciju. Kada sam ja rekla „Ostavite ga, zvaću policiju“, taj mladi je kazao ‘Ovo je policija’. Ja sam im dok su ga nosili govorila, pazite šta radite dijete je maloljetno. Andrija je govorio da ga stave u gepek, međutim nisu ga stavili, neko od njih nije dao. Stavili su ga u auto i odveli. Ja sam odmah zvala policiju i prijavila policiji otmicu. Poslije sat vremena su ga vratili. Vratio ga je Mićo Nogulović, sa tamnim Audijem.“²⁷²

²⁶⁶ Kopija izjave D.K. koju je dao Savjetu za građansku kontrolu rada policije, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

²⁶⁷ *Ibid*

²⁶⁸ *Ibid*

²⁶⁹ *Ibid*

²⁷⁰ *Ibid*

²⁷¹ Izvještaj o incidentu Inicijative od 7. novembra 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

²⁷² *Ibid*

D.K. – a su roditelji povelili kod doktora, koji je ustanovio da ima lakše povrede i to otok na licu, oguljenu kožu na nozi oko koljena i oguljenu kožu na leđima.²⁷³ Zatim je Pešićeva pošla u policiju da se raspita zašto policija nije vratila maloljetnog D.K. kući, i zašto nisu došli kod njih kući, po prijavi, da naprave zapisnik.²⁷⁴ Pešićeva smatra da su slučaj zataškali u policiji, jer joj je, kako ona navodi, u policiji rečeno da u konkretnom slučaju nema elemenata za državnog tužioca i da će protiv D.K. i Andrije Kovačevića biti podnijeta prekršajna prijava.²⁷⁵ Takođe, Pešićeva ističe da policija nije postupila po zakonu i po njihovoj prijavi vratila D.K. kući, zatim nije ustanovila okolnosti pod kojima se D.K. našao u magacinu okružen šestoricom ljudi, kao i da policija nije došla kod njih kući da napravi zapisnik o konkretnom slučaju i da uzme izjave od njih i njihovih komšija koje su gledale kako gore pomenuta lica odvođe D.K.²⁷⁶

Organ za prekršaje u Herceg Novom je 28. juna 2007. godine donio rješenje u kome stoji da je okrivljeni Andrija Kovačević kriv, zbog toga što je 27. juna 2007. godine, oko 12 časova, u Meljinama narušio javni red i mir na način što je poslije kraće prepirke, zadao dva udarca otvorenom šakom u predjelu lica D.K.²⁷⁷ Ovaj organ Andriju Kovačevića je kaznio, po ovom rješenju, novčanom kaznom u iznosu od 500,00 eura.²⁷⁸ Po istom rješenju D.K. je zbog toga što je opsovao Marijanu Kovačević dobio disciplinsku mjeru ukora.²⁷⁹

Protiv Stanišić Slobodana prekršajni postupak je obustavljen, zbog nepostojanja dokaza, kako se u rješenju navodi.²⁸⁰

Savjet za građansku kontrolu rada policije 30. jula 2007. godine uputio je dopis broj 38/3-07 Upravi policije, u kome su tražene informacije o postupanju službenika policije u konkretnom slučaju.²⁸¹

U odgovoru koji je Uprava policije, od 18. septembra 2007. godine broj 240/07-25189/3, dostavila Savjetu za građansku kontrolu rada policije, navodi se da je Unutrašnja kontrola rada policije izvršila provjere navoda u konkretnom slučaju i ocijenjeno je da su navodi pritužbe Radojke Pešić i Gorana Kecmana u najvećem dijelu osnovani.²⁸² Konstatovano je da je policijski službenik Ekspoziture policije Područne jedinice Herceg Novi, Dragan Radanović, u konkretnom slučaju propustio da obavijesti nadležnog državnog tužioca i

²⁷³ Kopija ljekarske potvrde br. 2114 se nalazi u dokumentaciji Inicijative

²⁷⁴ Izvještaj o incidentu, vidi gore pod 271

²⁷⁵ *Ibid*

²⁷⁶ *Ibid*

²⁷⁷ Kopija rješenja Područnog organa za prekršaje Herceg Novi od 28. juna 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

²⁷⁸ *Ibid*

²⁷⁹ *Ibid*

²⁸⁰ *Ibid*

²⁸¹ Kopija dopisa Savjeta za građansku kontrolu rada policije, od 30. jula 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

²⁸² Kopija dopisa Uprave policije, od 18. septembra 2007. godine broj 240/07-25189/3, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

nedostavljanje podnijete prijave i predmetnih spisa na ocjenu državnom tužiocu, zatim nije preduzeo mjere i radnje radi identifikacije svih lica koja su učestvovala u događaju.²⁸³

U istom dopisu se navodi da je Osnovni državni tužilac u Herceg Novom, postupajući po privatnoj tužbi od 20. jula 2007. godine, Radojke Pešić i Gorana Kecmana, zatražio da policija prikupi potrebna obavještenja, jer postoji sumnja da u konkretnom slučaju postoje elementi krivičnog djela otmica, koje se goni po službenoj dužnosti.²⁸⁴ Kako se u dopisu navodi taj zahtjev će realizovati Službenici kriminalističke policije – Filijale za opšti kriminalitet Područne jedinice Herceg Novi.²⁸⁵

Na sjednici koju je Savjet za građansku kontrolu rada policije održao 28. decembra 2007. godine, konstatovano je „postojanje niza profesionalnih propusta i činjenicu da, u konkretnom slučaju, policijski službenici nijesu postupili u skladu sa policijskim ovlaštenjima“, kao i „izostanak pravovremene i efikasne reakcije nadležnih u Upravi policije po pitanju krivičnog gonjenja u Područnoj jedinici Herceg Novi“.²⁸⁶

Radojka Pešić je kazala istraživaču Inicijative da su Goran Kecman i njegov sin D.K. dali izjave u Beogradu, po zahtjevu Osnovnog državnog tužioca iz Herceg Novog.²⁸⁷

Do sada, na osnovu saznanja koja ima Inicijativa, istražni postupak je u toku, a Radojka Pešić i Goran Kecman su obavijestili o konkretnom slučaju sve relevantne institucije u Crnoj Gori.²⁸⁸

2.8. Pregled ostalih slučajeva torture u Crnoj Gori od septembra 2006. godine do decembra 2007. godine kroz analizu štampanih medija

9. septembar 2006. – Dana 9. septembra 2006. godine, po navodima svih dnevnih novina, antiteroristička jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova je u saradnji sa Agencijom za nacionalnu bezbjednost uhapsila 14 osoba iz Tuzi i Malesije pod sumnjom da su učestvovali u pripremi i organizaciji terorističkih napada po Crnoj Gori. Među uhapšenima je bilo i troje američkih državljanja.²⁸⁹

Suđenje uhapšenim građanima u akciji „Orlov let“ počelo je 14. maja 2007. godine i u toku je.²⁹⁰ Advokati osumnjičenih su isticali da su njihovi branjenici fizički mučeni i zlo

²⁸³ *Ibid*

²⁸⁴ *Ibid*

²⁸⁵ *Ibid*

²⁸⁶ Savjet za građansku kontrolu rada policije, Dopis broj: 38/20 – 07, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

²⁸⁷ Izvještaj o incidentu, vidi gore pod 271

²⁸⁸ *Ibid*

²⁸⁹ S.Š, B.B: *U pećinama skrivene bombe, puške i zolje*, Vijesti, 10. septembar 2006. godine

²⁹⁰ *Ispitivanjem Đona N. Dedvukaja počelo suđenje uhapšenima u akciji Orlov let*, Dan, 15. maj 2007. godine

stavljani od strane policije, kako bi se iznudila priznanja, te da su zahtijevali izuzeće takvih dokaza iz predmeta, ali sud nije po tim zahtjevima postupio.²⁹¹

Oštećeni Građani Siništaj Anton, Siništaj Viktor, Ljekočević Nikola, Dedvuković Đon, Dedvuković Kolja, Dedvukaj Rok i Dedvukaj Pjetar su 24. oktobra 2006. godine podnijeli krivičnu prijavu Osnovnom državnom tužiocu u Podgorici protiv nepoznatih izvršilaca krivičnog djela iznuđivanje iskaza iz čl. 166 Krivičnog zakonika Republike Crne Gore (RCG) i krivičnog djela zlostavljanja i mučenje iz čl. 167 Krivičnog zakonika RCG.²⁹² Osnovni državni tužilac u Podgorici 28. juna 2007. godine, nakon prikupljanja određenih potrebnih obavještenja, stavio je predlog za preduzimanje istražnih radnji protiv policijskih službenika K. M., Š. N., Š. D. i M. M. zbog krivičnog djela mučenje i zlostavljanje iz čl. 167 st. 3 u vezi stava 2 Krivičnog zakonika RCG.²⁹³

U dopisu Vrhovnog državnog tužilaštva upućenom Inicijativi, stoji da je postupak po ovom predlogu za preduzimanje istražnih radnji u toku pred Osnovnim sudom u Podgorici.²⁹⁴

29. septembar 2006. - Nikšićanin Darko Vicković, podnio je krivične prijave protiv trojice pripadnika specijalne jedinice nikšićkog Centra bezbjednosti koji su ga, po navodima dnevnog lista „Dan“, svezanog tukli i mučili kako bi riješili neke ranije nesporazume. Tom prilikom nanijete su mu teške povrede uha, koje je potom operisao u cetinjskoj bolnici „Danilo Prvi“.²⁹⁵

11. oktobar 2006. - Po navodima dnevnog lista „Vijesti“ Podgoričanin Miraš Đurašević optužio je pripadnike crnogorske policije da su ga u Tuzima vrijeđali i ponižavali, zbog vedeset dinara u novčaniku, koji su navodno dio plijena ukradenog prije deset godina.²⁹⁶

05. novembar 2006. - Po navodima „Vijesti“ Dražen P. Vojvodić, zaposlen u podgoričkom “Elit-taksiju”, vozač “ford-mondea”, ispričao je da je, nakon verbalnog napada, od jednog policajca u Podgorici u Njegoševoj ulici dobio i šamar.²⁹⁷

30. novembar 2006. - Mještanin pljevaljskog sela Krupice Vujadin Šestović podnio je krivičnu prijavu protiv više službenika Centra bezbjednosti Pljevlja koji su ga, kako tvrdi, bez ikakvog povoda brutalno pretukli. Šestović je bio u imovinskom sporu sa svojim stricem. Posle bezazlene rasprave i poziva policija je došla u selo i na očigled porodice počela da bije Šestovića a zatim su ga prebacili u Pljevlja gdje je prenoćio u stanici policije.²⁹⁸ Nevladina

²⁹¹ *Ibid*

²⁹² Dopis Vrhovnog državnog tužilaštva Inicijativi, od 09.01.2008. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

²⁹³ *Ibid*

²⁹⁴ *Ibid*

²⁹⁵ M.D: *Nijesam se mogao tući ispod pazuba*, DAN, 29. septembar 2006. godine

²⁹⁶ Sl. Radulović: *Zamalo batine zbog dinara u novčaniku*, Vijesti, 11 oktobra 2006. godine

²⁹⁷ K.R: *Policajac me ošamarilo*, Vijesti, 5. novembra 2006. godine

²⁹⁸ A.S: *Popili pa tukli*, DAN, 30. novembar 2006. godine; G.M: *Surovo me tukli*, Vijesti, 30. novembar 2006. godine

organizacija Centar za pravnu pomoć iz Podgorice zastupa Šestovića pred nadležnim sudom u Pljevljima, proces je u toku.

02. mart 2007. - „Dan“ je 02. marta 2007. godine objavio tekst u kom advokat Darko Hajduković kaže da su pripadnici budvanske policije nasilno priveli njegovog klijenta Radovana Labovića, a zatim ga u prostorijama policije tukli do besvijesti palicama, šakama, nogama i dok je ležao gazili su ga čizmama.²⁹⁹

14. mart 2007. - Po navodima “Dan”-a, advokat Borislav Vlaović saopštio je da je njegov klijent Milan Radičković, koji se sumnjiči za razbojništvo, pretučen u policiji. “DAN” dalje prenosi izjavu advokata da su njegovog klijenta ovlašćena lica Centra bezbjednosti Podgorica u noći 10. marta udarali šakama po glavi, a potom palicama po tabanima i dlanovima sa ciljem iznuđivanja priznanja.³⁰⁰

25. mart 2007. - Po navodima dnevnih novina “Dan” Saša Šćekić iz Bijelog Polja je doživio torturu od pripadnika Interventne jedinice i nekoliko komandira Područne policije u Baru. On se nalazio u kaficu sa drugom kada je ušlo sedam, osam pripadnika policije, koji su ga počeli tući, a zatim mu i stavili lisice. Uveli su ga u auto i nastavili sa batinjanjem koje se produžilo i u samoj stanici policije. Sve vreme su ga optuživali da je napao policajce. U Kliničkom centru ljekari su konstatovali brojne povrede na tijelu Saše Šćekića koji je nakon toga saopštenjem u dnevnim novinama “Dan” obavijestio javnost, Upravu policije i sve druge nadležne institucije u Crnoj Gori o torturi koju je doživio.³⁰¹

5. april 2007. - Po navodima „Vijesti“, otac jednog mladića koji se nalazi u istražnom zatvoru u Spužu izjavio je da mu je sin iz zatvora javio da se u ZIKS-u dogodio ”veći incident”, ali nije znao detalje. Pomenuti gospodin je izjavio za “Vijesti” da mu je sin rekao da su policajci u susjednoj ćeliji tukli zatvorenike.³⁰²

13. maj 2007. - Kako je u “Dan”-u objavljeno u četvrtak, 13. maja 2007. godine oko 1.30 časova, Miodraga Popovića iz Danilovgrada pretukli su pripadnici Uprave policije. U objavljenom saopštenju njegov brat Krsto Popović izjavio je kako je Miodrag brutalno pretučen u centru Danilovgrada naočigled više policajaca koji nijesu ni pokušali da spriječe svoje kolege te da policajci koji su tukli njegovog brata nijesu ni bili na dužnosti.³⁰³

24. juna 2007. – Desio se incident u kojem su učestvovala dva policajca i dva studenta iz Skadra, koji su u Ulcinj došli kao turisti. Prema njihovim iskazima, studenti su fizički maltretirani i bili prinuđeni da plate 250 eura kako bi dobili svoje pasoše natrag i napustili Crnu Goru.³⁰⁴

²⁹⁹ M.D: *Hajduković: polici pretukli Labovića*, DAN, 2. mart 2007. godine

³⁰⁰ M.D: *Batinama iznuđili priznanje*, DAN, 14. mart 2007. godine; *Priznanje batinama*, Vijesti, 14. mart 2007. godine

³⁰¹ M. Novović: *Od specijalaca zarađio potres mozga*, Dan, 25. mart 2007. godine

³⁰² K.R: *Vuksanović: niko nije pretučen*, Vijesti, 5. april 2007. godine

³⁰³ D.Ž: *Mladiću lomili pendreke o glavu*, Dan, 13. maj 2007. godine

³⁰⁴ Izvještaj sa istraživanja se nalazi u dokumentaciji Inicijative

13. jul 2007. - Po navodima dnevnih novina "Dan" Nebojša Radović je izjavio da su njegovog brata Vladimira Radovića, koga je nikšićka policija uhapsila u Nikšiću zbog sumnje da se bavio preprodajom i stavljanjem u promet opojnih droga, prilikom hapšenja službenici Centra bezbjednosti Nikšić na brutalan način pretukli.³⁰⁵

26. jul 2007. - Mladići koji su uhapšeni zbog napada na navijače splitskog "Hajduka", njih 39, po navodima dnevnih novina "Dan", tvrdili su da ih je policija nakon privođenja u Budvi tukla i maltretirala na nacionalnoj osnovi. Kako "Dan" dalje navodi tukli su ih zahtijevajući priznanje o imenima osoba koje su im naredile da učestvuju u neredima i dale im novac za to. Pušteni su pošto je dežurni istražni sudija kotorskog Osnovnog suda saslušala policajce Ž.K, M.S. i N.J. i nakon što je tužilac odustao od daljeg krivičnog gonjenja, navodi se u listu "Dan". Među uhapšenima je bilo 11 državljana Crne Gore, dok su ostala lica iz Srbije.³⁰⁶

10. avgust 2007. Po navodima "Dan"-a poslije tuče u budvanskoj diskoteci, policija je uhapsila više momaka iz Novog Sada i nanijela im povrede i drži ih u zatvoru kako bi im zarasle rane. "Dan" dalje navodi pisanje srbijanskih medija u kojima stoji da su policajci kamerom mobilnog telefona snimali izživljavanje nad mladićima.³⁰⁷

12. avgust 2007. - Povodom primjene sile od strane policijskih službenika Područne jedinice Budva, prema maloljetnom R.M, iz Cetinja, Unutrašnja kontrola je ispitala cijeli slučaj. Na osnovu ispitivanja Unutrašnja kontrola je ocijenila da su policijski službenici M.R, S.M, i Z.J. 30. juna 2007. godine, preduzimajući službene radnje prema R.M. prekoračili službena ovlaštenja, na način što su nezakonito upotrijebili sredstva prinude i nanijeli mu telesne povrede.³⁰⁸

28. avgust 2007. - Dnevne novine „Vijesti“ i „Dan“ su prenijele saopštenje Uprave policije u kome stoji da su policajci iz Herceg Novog, Saša Anđelić i Ivan Radović uhapšeni zbog sumnje da su počinili krivična djela zlorabotrebom službenog položaja u sticaju sa krivičnim djelima iznuda i zlostavljanje i mučenje.³⁰⁹

14. septembar 2007. - Dnevne novine „Vijesti“ su prenijele tekst u kome stoji da su Podgoričani Igor Šćepanović i Luka Bešić podnijeli krivičnu prijavu protiv Mirka Banovića, službenika Uprave policije Crne Gore, zbog prijetnji da će ih pobiti.³¹⁰

³⁰⁵ L.N: *Nije pao nego je prebijen*, Dan, 13. jul 2007. godine; S.B: *Specijalci dobro tuku ili Kiro slabo vozi*, Vijesti, 13. jul 2007. godine

³⁰⁶ M.V.R-D.Ž: *Pocrnjeli od pendreka umjesto od sunca*, Dan, 26. jul 2007. godine; *Poslije diplomatskih nota pušteni iz Spuža*, Vijesti, 26. jul 2007. godine

³⁰⁷ M.V.R: *Policijske stanice kao Gvantanamo*, Dan, 10. avgust 2007. godine

³⁰⁸ Odgovor Uprave policije nevladinoj organizaciji MANS od 24. jula 2007. godine; M.V.R: *Postupak protiv trojice policajaca*, Dan, 12. avgust 2007. godine

³⁰⁹ J.M: *Reketirali prodavca cijeća*, Vijesti, 28. avgust 2007. godine; D.Ž: *Policajci mučili cijećara*, Dan, 28. septembar 2007. godine

³¹⁰ K.R: *Prijetio da će ih upucati*, Vijesti, 14. septembar 2007. godine

11. oktobar 2007. – Atifa Redžović prijavila je slučaj torture od strane rožajske policije nad svojim sinom Fahrudinom Redžovićem. Po navodima dnevnih novina “Dan” policija je, nakon privođenja, tukla Fahrudina u namjeri da od njega iznudi priznanje.³¹¹

02. novembra 2007. – Po pisanju dnevnih novina „Dan“ nikšićki advokat Ratko Roganović brutalno je pretučen u hercegovačkom Osnovnom sudu, a zatim i u policijskoj stanici od strane Bobana Jaukovića pripadnika interventne jedinice policije. Poslije verbalnog incidenta koji se desio na šalteru za ovjeru dokumenata, Jauković je fizički nasrnuo na Roganovića i tom prilikom mu zadao udarac u predjelu glave, od koga je Roganović pao. Jauković je nastavio da udara Roganovića nogama po tijelu. U istom tekstu se navodi da je Jauković tukao Roganovića i u samoj policijskoj stanici, na očigled desetak policajaca, gdje je Roganović prijavljivao incident policiji.³¹² Odjeljenje za unutrašnju kontrolu je ocijenilo da je Jauković napravio neprofesionalne propuste i nezakonito upotrijebio sredstva prinude. Protiv Jaukovića je podnesen predlog za pokretanje disciplinskog postupka.³¹³

05. novembar 2007. – U pucnjavi sa policijom u Beranama, ranjeni su Zoran Vasović i Zlatobor Vrhovac. Oni su se zajedno sa Neđeljkom Pekovićem, nalazili u džipu „grand čiroki“ i nisu se zaustavili na upozorenje policije, a po navodima „Vijesti“, policija je na njih otvorila vatru kada su policajci primijetili pištolje isturene kroz prozor automobila. Iz džipa je uzvraćeno vatrom, ali niko od policajaca nije povrijeđen. Neđeljko Peković je po navodima „Vijesti“ istakao da je policija bez razloga zapucala na njih trojicu, i da ih je ranjene tukla. O događaju je obaviješten nadležni istražni sudija koji je Pekoviću, Vasoviću i Vrhovcu odredio pritvor do 30 dana, s tim što je od vanraspravnog vijeća Višeg suda tražio da se Pekoviću i Vrhovcu ukine pritvor, pa će se oni u daljem postupku braniti sa slobode. Vasović je nakon privođenja podnio krivičnu prijavu protiv policajaca. Proces je u toku.³¹⁴

07. novembar 2007. – Barska policija privela je D.B, službenika Uprave policije ispostave granične policije u Baru, zbog nasilničkog ponašanja na štetu A.Z. iz Prijepolja. D.B. je po navodima „Vijesti“ 05. novembra 2007. godine, u kafe baru „Nino“ fizički napao A.Z. koja je zaposlena u tom lokalu i pri tome joj zadao više udaraca i pričinio lakše povrede. D.B. je uz krivičnu prijavu predat istražnom sudiji u Baru, dok je rukovodilac Ispostave granične policije Bar u cilju utvrđivanja disciplinske odgovornosti, protiv D.B. podnio predlog za pokretanje disciplinskog postupka.³¹⁵

25. novembra 2007. – Goran Bulatović iz Bijelog Polja je prijavio policijsku torturu. Poslije incidenta Bulatovića sa grupom mladića, u jednom bjelopoljskom lokalu, policija ga

³¹¹ V. R: *Batinama iznudili priznanje*, Dan, 11. oktobar 2007. godine

³¹² *Specijalac pretukao advokata*, Dan, 3. novembar 2007. godine; *Obračun advokata i policajca*, Vijesti, 3. novembar 2007. godine

³¹³ *Jauković pretjerao*, Vijesti, 9. novembar 2007. godine

³¹⁴ *Policija ranila Vasovića i Vrhovca*, Vijesti, 6. novembar 2007. godine i *Policajac tukao dok su ranjeni zapomagali*, Vijesti, 26. novembar 2007. godine

³¹⁵ *Policajac pesnicom na ženu*, Vijesti, 7. novembar 2007. godine

je, po navodima koje su „Vijesti“ prenijele, zlostavljala prilikom privođenja, ali i u samoj stanici policije, ne dozvolivši mu ukazivanje ljekarske pomoći koju je tražio.³¹⁶

15. decembra 2007. – Gajo Radović iz Mojkovca prijavio je policijsku torturu nad svojim sinom Radojicom Radovićem. Kako „Dan“ prenosi, Radojicu Radovića, osumnjičenog za preprodaju droge, brutalno je pretukao policajac u stanici policije u Kolašinu, govoreći mu: „Ja sam karataš i ovdje sam zadužen da bijem i iznuđujem dokaze“.³¹⁷

Zaključci

U Crnoj Gori je u pomenutom periodu zabilježeno 29 slučajeva policijske torture. Na osnovu podataka Inicijative i organizacija koje se bave zaštitom žrtava torture, nijedan od ovih slučajeva još uvek nije dobio sudski epilog, niti postoje podaci da su policajci sudski kažnjeni.

Tortura od strane policijskih službenika najčešća je prilikom privođenja osumnjičenih lica, ali se često nastavlja i u samoj policijskoj stanici. Registrovano je i da policajci koriste nedozvoljena sredstva kako bi iznudili priznanje od osumnjičenih.

Žrtve torture su često suočene sa optužbom da su ometale rad službenog lica. Na ovaj način, policija štiti nasilnike i pokušava da opravda upotrebu sile.

Kada sprovode žrtve torture kako bi im bila ukazana medicinska pomoć zbog povreda zadobijenih od zlostavljanja, dešava se da policajci vrše pritisak na medicinsko osoblje da u nalazu o povredama umanje stvarno stanje i prikrivaju činjenice, ili da nalaz i ne daju žrtvi.

Preporuke

Državni organi moraju postupati po zakonu i ispitati svaki prijavljeni slučaj policijske torture. Oštro kažnjavanje pripadnika policije koji učestvuju u sprovođenju torture, doprinosi i suzbijanju kulture nekažnjivosti koja je posebno razvijena kada je riječ o postupanjima policajaca. Tolerisanje policijske torture vodi ka urušavanju pravnog poretka u Crnoj Gori i potpunom gubljenju povjerenja građana u institucije.

Država je dužna da edukuje pripadnike policije o zakonskoj zabrani torture, kao i o posljedicama ovog krivičnog djela. Svaki službenik policije mora biti potpuno svjestan da upotrebom nasilja čini krivično djelo za koje će dobiti kaznu zatvora. Država takođe mora da uloži više napora kako bi građane edukovala o njihovim pravima u kontaktu sa policijom. Građani moraju znati šta policija smije da uradi, a šta predstavlja protivpravno ponašanje.

³¹⁶ *Tukli su me u policiji*, Vijesti, 1. decembar 2007. godine; *Tražio ljekara dobio batine*, Dan, 1. decembar 2007. godine

³¹⁷ *Praćen i pretučen*, Dan, 15. decembar 2007. godine

Pravosuđe u Crnoj Gori, posebno nadležna tužilaštva, imaju obavezu da postupaju po zakonu i gone sve učesnike u torturi. Prilikom odlučivanja o konkretnim slučajevima, sud mora voditi računa i o međunarodnim standardima i sudskoj praksi međunarodnih sudova i komiteta u borbi protiv torture.

III Položaj manjinskih naroda u Crnoj Gori

3.1. Definisane nacionalnih manjina

S obzirom da u međunarodnom sistemu zaštite manjinskih prava ne postoji opšteprihvaćena definicija nacionalnih manjina, definisanje nacionalnih i etničkih manjina je prepušteno nacionalnim zakonodavstvima. Bez obzira što je ratifikovala Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina³¹⁸ Savjeta Evrope, Crna Gora u svom novom Ustavu ne pominje termin „nacionalne manjine“, već manjinska prava garantuje „pripadnicima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica“³¹⁹. Termini korišćeni u Ustavu su u suprotnosti sa ranije donijetim Zakonom o manjinskim pravima u kome se upotrebljava samo termin „manjina“:

*„Manjina, u smislu ovog zakona, je svaka grupa državljana Republike, brojčano manja od ostalog preovladujućeg stanovništva, koja ima zajedničke etničke, vjerske ili jezičke karakteristike, različite od ostalog stanovništva, istorijski je vezana za Republiku i motivisana je željom za iskazivanjem i očuvanjem nacionalnog, etničkog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta.“*³²⁰

Prema poslednjem popisu iz 2003. godine³²¹ u Crnoj Gori nijedna nacionalna zajednica ne čini apsolutnu većinu stanovništva. Ovaj podatak još više otežava definisanje nacionalnih manjina. Od ukupnog broja stanovnika njih 43,16 odsto se izjasnilo kao Crnogorci, 31,99 kao Srbi, 7,77 kao Bošnjaci, 5,03 kao Albanci, 3,97 kao Muslimani i 1,1 kao Hrvati³²². Ostale nacionalne zajednice čine manje od 1 odsto stanovništva. Ovi rezultati drastično se razlikuju od rezultata popisa iz 1991. godine, kada se 61,86 odsto stanovnika izjasnilo kao Crnogorci, dok su Srbi činili 9,34 odsto.³²³ Ovakva razlika nije rezultat migracija niti većeg pomeranja stanovništva, već posledica političkih sukoba koji su raslojili crnogorsko društvo na pristalice i protivnike nezavisnosti. Veliki broj pristalica zajedničke države sa Srbijom, deklarirali su se na popisu 2003. godine kao Srbi. Bošnjaci su se na popisu 1991. godine izjašnjavali kao Muslimani. Tada su činili 14,57 odsto od ukupnog

³¹⁸ Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina Savjeta Evrope, ratifikovana i stupila na snagu 1. septembra 2001. godine, Službeni list SRJ (međunarodni ugovori) broj 6/98

³¹⁹ Ustav Republike Crne Gore, član 79

³²⁰ Zakon o manjinskim pravima i slobodama, član 2, (Službeni list Republike Crne Gore br. 31/06) usvojen 10. maja 2006. godine

³²¹ Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Republici Crnoj Gori u 2003. godini, dostupan na sajtu: <http://www.monstat.cg.yu/Popis.htm>, posjećen 25. decembra 2007. godine

³²² *Ibid*

³²³ Prvi izvještaj Republike Crne Gore o ostvarivanju Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina, Ministarstvo za zaštitu ljudskih i manjinskih prava, str. 7, Podgorica, jun 2007. godine

broja stanovnika³²⁴. Na popisu 2003. godine, veći dio njih izjasnio se kao Bošnjaci, dok je manji zadržao odrednicu Musliman³²⁵.

Svi brojniji manjinski narodi u Crnoj Gori imaju svoje političke partije. Međutim, jedino kod Albanaca, većina stanovništva glasa za te partije³²⁶. To su Demokratski savez u Crnoj Gori (DSCG), Demokratska unija Albanaca (DUA) Albanska alternativa (AA), Forca i Partija demokratskog prosperiteta (PDP). Bošnjaci i Hrvati većinom glasaju za građanske stranke, kao što su Demokratska partija socijalista (DPS), Socijaldemokratska partija (SDP) ili Liberalna partija³²⁷. Nacionalna stranka Hrvata je Hrvatska građanska inicijativa (HGI), a Bošnjaka - Bošnjačka stranka. Srbi u Crnoj Gori imaju dvije nacionalne partije: Demokratsku srpsku stranku i Srpsku narodnu stranku, uz još nekoliko manjih stranaka. Veliki broj građana srpske nacionalnosti glasa i za stranke koje nemaju odrednicu „srpska“, ali se prepoznaju kao unionističke³²⁸. To su prije svega Socijalistička narodna partija (SNP) i Narodna stranka (NS).

Od nacionalnih stranaka, na poslednjim parlamentarnim izborima 2006. godine, jedino su albanske i srpske stranke uspjele da uđu samostalno u skupštinu. Hrvatska građanska inicijativa je to učinila kroz koaliciju sa Demokratskom partijom socijalista (dobila je jedan mandat od ukupno 41)³²⁹, dok je Bošnjačka stranka u parlament ušla u koaliciji sa Liberalnom partijom Crne Gore (ukupno imaju tri mandata, od čega dva pripadaju Bošnjacima)³³⁰. Sve tri albanske stranke osvojile su po jedan mandat³³¹. Srpska narodna stranka je predvodila Srpsku listu na izborima i osvojili su 12 mandata, dok je Demokratska srpska stranka na izbore izašla u koaliciji sa Socijalističkom narodnom partijom i Narodnom strankom (osvojili su ukupno 11 mandata, od čega je jedan pripao DSS-u)³³².

3.2. Službena upotreba jezika i pisma

³²⁴ *Ibid*

³²⁵ Popis 2003, vidi gore pod 321

³²⁶ Svi izborni rezultati dostupni su na sajtu Centra za monitoring – CEMI: <http://www.cemi.cg.yu/izbori/svi/>, posjećen 25. decembra 2007. godine

³²⁷ *Ibid*

³²⁸ *Ibid*

³²⁹ Spisak poslanika po partijama dostupan je na sajtu Skupštine Crne Gore: <http://www.skupstina.cg.yu/index1.php?module=16&sub=28>, posjećen 25. decembra 2007. godine

³³⁰ *Ibid*

³³¹ *Ibid*

³³² *Ibid*

Zakon o manjinskim pravima i slobodama garantuje pravo manjinama na službenu upotrebu svog jezika i pisma.³³³, a slične garancije sadrži i novi Ustav Crne Gore³³⁴. Službena upotreba jezika podrazumijeva: „korišćenje jezika u upravnom i sudskom postupku i u vođenju upravnog i sudskog postupka, kod izdavanja javnih isprava i vođenje službenih evidencija, na glasačkom listiću i drugom izbornom materijalu i u radu predstavničkih tijela“.³³⁵ Takođe, zakon predviđa uvođenje u službenu upotrebu, pored službenog jezika na republičkom nivou, i jezika manjina, u onim lokalnim samoupravama gdje manjine čine većinu ili značajan dio stanovništva po poslednjem popisu.³³⁶ U lokalnim samoupravama gdje manjine čine većinu ili značajan dio stanovništva, nazivi organa lokalne samouprave, naseljenih mjesta, trgova i ulica, poslovnih i drugih firmi i toponima ispisuju se na jeziku i pismu manjina.³³⁷

U Crnoj Gori za albanski kao maternji jezik na popisu 2003. godine izjasnilo se 32.603 ili 5.26% građana.³³⁸ U Ulcinju 15.083 ili 74.33%, Plavu 2.693 ili 19.5%, Baru 3.505 ili 8.75%, Podgorici 9.647 ili 5.7% i Rožajama 927 ili 4.08% građana govori albanskim kao maternjim jezikom.³³⁹ Inicijativa je tokom 2007. godine istraživala kršenje odredbi zakona koje se odnose na službenu upotrebu manjinskih jezika. U opštini Tivat, u kojoj živi 19.54 %³⁴⁰ Hrvata, hrvatski jezik nije u službenoj upotrebi.³⁴¹ Zbog toga se u opštini Tivat lične isprave ne izdaju na hrvatskom jeziku, a ovaj jezik se ne koristi ni tokom skupštinskih zasjedanja, niti u radu lokalne uprave. Imena javnih ustanova i preduzeća, kao i nazivi ulica ispisani su samo na službenom jeziku.³⁴²

U Rožajama, bosanski jezik nije u službenoj upotrebi iako u toj opštini živi 82.09.0%³⁴³ Bošnjaka.³⁴⁴ Predsjednik Bošnjačke stranke u Rožajama Ervin Ibrahimović je Inicijativi dao sledeću izjavu:

„Bosanski jezik nije u službenoj upotrebi u opštini Rožaje. Samim tim ne koristi se u sudskom i upravnom sporu niti kod javnih isprava i vođenja službenih evidencija kao ni u radu predstavničkih tijela. Organi koji vrše javna ovlašćenja, nazivi opština i mjesta, trgova i ulica, ustanova kao i toponimi nisu ispisani na jeziku Bošnjaka. Bošnjaci mogu slobodno odlučivati o ličnim i porodičnim imenima sebe

³³³ Zakon o manjinskim pravima i slobodama, član 11, vidi gore pod 320

³³⁴ Ustav Republike Crne Gore, član 79

³³⁵ *Ibid*, član 11, stav 3

³³⁶ *Ibid*, član 11, stav 2

³³⁷ *Ibid*, član 11, stav 4

³³⁸ Popis 2003, vidi gore pod

³³⁹ *Ibid*

³⁴⁰ Popis 2003, vidi gore pod 231

³⁴¹ Odgovor opštine Tivat broj 10-372-22-10-2007, na zahtjev za slobodan pristup informacijama, od 22. oktobra 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

³⁴² *Ibid*

³⁴³ Popis 2003, vidi gore pod 231

³⁴⁴ Izveštaj sa istraživanja u Rožajama o položaju bošnjačke nacionalne manjine, od 8. avgusta 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

*i svoje djece. Međutim, u matičnim knjigama se nekada dešavalo da se ne mogu upisati imena koja su izvorno arapska i to na primjer ako je u pitanju ime Abdullah i ako se traži da se napišu dva l onda to nije moguće”.*³⁴⁵

Prema Statutu Opštine Plav u službenoj upotrebi su, pored crnogorskog, bosanski i albanski jezik.³⁴⁶ Prema rezultatima istraživanja Inicijative, odredbe Statuta Opštine Plav se ne poštuju u potpunosti. Predsjednik Bošnjačke stranke u Plavu Orhan Šarkinović je istraživaču Inicijative rekao:

*„Nazivi škola su napisani na dva jezika, albanskom i crnogorskom. Naziv ostalih ustanova, toponimski znaci i sl. su napisani samo na crnogorskom jeziku. Nazivi mjesta koji su izvorno albanski nisu u tom obliku napisani na tablama i znacima već su prevedeni na službeni jezik. Na primjer, Martinaj-Martinovići; Vusaj-Vusanje. Lična imena u javnim ispravama upisuju se samo na crnogorskom jeziku. U Osnovnom sudu u Plavu sudski postupci se ne vode na jeziku manjina i ni jedna presuda nije donijeta na jeziku manjina.”*³⁴⁷

U Opštini Bijelo Polje živi 22.63%³⁴⁸ Bošnjaka, ali bosanski jezik nije u službenoj upotrebi.³⁴⁹ Javna dokumenta se ne izdaju na bosanskom jeziku. Ešef Bahović iz Demokratske zajednice Muslimana – Bošnjaka je istraživaču Inicijative dao sledeću izjavu:

*„Nema tabli i putokaza na bosanskom jeziku, a i nema uopšte putokaza koji bi ukazivali na džamije. Samim tim turisti ne mogu biti upoznati sa ovim istorijskim, kulturno i duhovno vrijednim objektima jer do njih ne mogu doći.”*³⁵⁰

Prema rezultatima istraživanja Inicijative, postupci pred Višim i Osnovnim sudovima u Bijelom Polju nisu vođeni na bosanskom jeziku. Osnovni sud u Bijelom Polju je u odgovoru na zahtjev koji je uputila Inicijativa potvrdio da „sudski i upravni postupci nijesu vođeni na bosanskom jeziku“.³⁵¹

Gradska Opština Tuzi je dio teritorije glavnog grada Podgorice, većina stanovnika u Tuzima su Albanci.³⁵² U Tuzima u službenoj upotrebi su crnogorski i albanski jezik.³⁵³ Prema istraživanju Inicijative u 2007. godini, ne postoji mogućnosti upisivanja ličnih imena

³⁴⁵ Intervju istraživača Inicijative sa Ervinom Ibrahimovićem, od 8. avgusta 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

³⁴⁶ Statut Opštine Plav član 7, službeni list RCG, broj 17/07

³⁴⁷ Izveštaj sa istraživanja položaja bošnjačke nacionalne manjine u Plavu, od 9. avgusta 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

³⁴⁸ Popis 2003, vidi gore pod 231

³⁴⁹ Izveštaj sa istraživanja položaja bošnjačke nacionalne manjine u Bijelom polju, od 22. juna 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

³⁵⁰ *Ibid*

³⁵¹ Odgovor Osnovnog suda u Bijelom Polju, broj 11-390, na zahtjev za slobodan pristup informacijama od 7. novembra 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

³⁵² Izveštaj sa istraživanja albanske nacionalne manjine u Tuzima, od 28. juna 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

³⁵³ *Ibid*

na albanskom jeziku u javnim ispravama i dokumentima. Nikol Camaj, predsjednik Gradske opštine Tuži je istraživaču Inicijative dao sledeću izjavu:

„Ustav garantuje korišćenje albanskog jezika i pisma ali hajde vi registrujte u Podgorici vaše dijete sa imenom koje sadrži e sa dvije tačke gore. Često zbog tog prave problem u komunikaciji i nekada im je to čudno u smislu šta će to nama, ali to je naša odluka. Bitno je da mi želimo da nam se imena pišu na našem jeziku, i ne samo imena ljudi već i imena mjesta onako kako ih mi pišemo i nazivamo. Toponimski znaci, table i putokazi skoro da ne postoje u dvojezičnom obliku. Često se dešava da imamo na primjer Vuksan Lekić a ne Vuksan Lekaj, ili imamo Dreševića a ne Drešaj i sl.”³⁵⁴

Od ukupnog broja stanovnika u Ulcinju, 74.14%³⁵⁵ su Albanci. Službeni jezici u opštini Ulcinj su crnogorski i albanski.³⁵⁶ Prema rezultatima istraživanja, ova odluka se ne sprovodi u potpunosti. Jedan od primjera nepoštovanja ove odluke predstavnici albanske zajednice vide u tome što se lična imena ne upisuju u javnim dokumentima na albanskom jeziku. Džemal Perović, predsjednik Centra za multietničke odnose i manjinska prava iz Ulcinja je istraživaču Inicijative rekao:

„Upisivanje imena u matične knjige u Ulcinju predstavlja problem kada se to čini na albanskom jeziku iako većinsko stanovništvo čine Albanci. Matične knjige se u ovoj opštini vode na jeziku većinskog naroda”³⁵⁷ u Crnoj Gori. Lična dokumenta nisu na albanskom jeziku.”

Mehmet Bardhi, predsjednik Demokratskog saveza Albanaca u Crnoj Gori kaže:

„Lična i javna dokumenta, kao što su lična karta, vozačka i saobraćajna dozvola, pasoš i putna isprava ne vode se na albanskom jeziku. Sva korespondencija između lokalnih i republičkih organa odvija se isključivo na crnogorskom jeziku”³⁵⁸

Tabla sa oznakom „Ulcinj stari grad“ na ulazu u Ulcinj, četiri kilometra od Ulcinja napisana je samo na crnogorskom i engleskom jeziku, takođe, table mostova „Bratica II” i „Kruče“ napisane su samo na crnogorskom.³⁵⁹ Na samom ulazu u grad postavljena su dva putokaza „Ulcinj“ i „Mala plaža“ koji su ispisani samo na crnogorskom jeziku.³⁶⁰ Na parking u Osnovnog suda u Ulcinju stoji saobraćajni znak „zabrana stajanja i parkiranja“ uz dodatno obavještenje „Osim za vozila suda“ koje je ispisano samo na crnogorskom

³⁵⁴ *Ibid*

³⁵⁵ Popis 2003, vidi gore pod 231

³⁵⁶ Izvještaj sa istraživanja položaja albanske nacionalne manjine u Ulcinju, od 12. jula 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

³⁵⁷ Po popisu iz 2003. godine najbrojniji narod u Crnoj Gori su Crnogorci sa 43.16%, vidi gore pod 231

³⁵⁸ Izvještaj sa istraživanja položaja albanske nacionalne manjine u Ulcinju, od 3. avgusta 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

³⁵⁹ Fotografije koje su istraživači Inicijative snimili 30. novembra i 3. decembra 2007. godine, nalaze se u dokumentaciji Inicijative

³⁶⁰ *Ibid*

jeziku.³⁶¹ Imena i oznake banaka u Ulcinju ispisane su samo na crnogorskom jeziku, dok su table državnih organa i institucija ispisane na dva jezika, crnogorskom i albanskom jeziku.³⁶²

3.3. Zastupljenost manjina u javnim službama državne vlasti i lokalne uprave

Zakon o manjinskim pravima i slobodama koji je usvojen 10. maja 2006. godine³⁶³ predviđao je pozitivnu diskriminaciju kada su u pitanju izborna prava manjina. Članom 23 ovog zakona bilo je predviđeno da manjine koje u ukupnom stanovništvu čine od 1% do 5%, shodno rezultatima posljednjeg popisa stanovništva, budu zastupljene u Skupštini Republike Crne Gore sa jednim poslaničkim mandatom, preko predstavnika izabranog sa manjinske izborne liste.³⁶⁴ Manjine koje u ukupnom stanovništvu čine preko 5%, shodno rezultatima posljednjeg popisa stanovništva, imale bi tri zagwarantovana poslanička mandata u Skupštini RCG preko predstavnika izabranih sa manjinskih izbornih lista, pri čemu se mora voditi računa o jezičkim i etničkim specifičnostima, kao i o stečenom izbornom pravu Albanaca u Republici.³⁶⁵

Član 24. predviđao je da u skupštinu lokalne samouprave bude biran jedan predstavnik manjine koja u stanovništvu lokalne samouprave učestvuje od 1% do 5%, a iznad 5% u skladu sa izbornim zakonodavstvom.³⁶⁶

Ustavni sud Republike Crne Gore je na sjednici od 11. jula 2006 godine, donio odluku kojom se utvrđuje da odredbe čl. 23. i 24. Zakona o manjinskim pravima i slobodama usvojenog 10. maja 2006. godine, nijesu u saglasnosti sa Ustavom Republike Crne Gore i prestaju da važe danom objavljivanja odluke u Službenom listu Republike Crne Gore.³⁶⁷

Ustavni sud Crne Gore naveo je sledeće razloge neustavnosti članova 23. i 24. Zakona o manjinskim pravima i slobodama:

– „Osporenim odredbama čl. 23. i 24. Zakona, po ocjeni Suda, nije uređen način ostvarivanja prava i sloboda manjina utvrdjenih Ustavom, već je istim propisano pravo pripadnika manjina, čiji pravni osnov nije sadržan u Ustavu Republike Crne Gore. Ovakvo propisivanje u suštini predstavlja oblik revizije Ustava, jer bi se, u konkretnom slučaju, primjenjivao zakon, a ne Ustav, pa se na taj način sadržaj Ustava faktički mijenja. Povrede Ustava koje nastaju na ovaj način imaju posebnu težinu, jer se radi o narušavanju sloboda i prava građana – biračkog prava, jer se one primjenjuju na osnovu Ustava, a zakon propisuje samo način njihovog ostvarivanja, ukoliko je to neophodno. Kao što je već rečeno,

³⁶¹ *Ibid*

³⁶² Izveštaj sa istraživanja o položaju albanske nacionalne manjine u Ulcinju, od 4. decembra 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

³⁶³ Zakon o manjinskim pravima i slobodama, vidi gore pod 320

³⁶⁴ *Ibid*, član 23, stav 2

³⁶⁵ *Ibid*, član 23, stav 3

³⁶⁶ *Ibid*, član 24

³⁶⁷ Odluka Ustavnog suda Crne Gore, od 11.07.2007. godine, dostupna na sajtu: <http://dev.eurac.edu:8085/mugs2/do/blob.html?type=html&serial=1184601753228>, posjećena 08.12.2007. godine

slobode i prava građana su ustavna vrijednost i ostvaruju se na osnovu samog Ustava, tj. one su „*materiae constitutionis*“. Znači, da Ustav ne dozvoljava da se ljudske slobode i prava uspostavljaju putem zakona, već samo utvrđuju oblici i postupci njihove realizacije, kakav je slučaj i u izbornom zakonodavstvu³⁶⁸

– „Propisivanje prava na dodatni broj mandata za pripadnike manjina po svojoj prirodi predstavlja ustavnu materiju, koja se uređuje na način što se, pored opšteg biračkog prava, za pripadnike nacionalnih manjina utvrđuje i posebno biračko pravo u obezbjeđivanju dodatnog broja mandata“³⁶⁹

– „Pored navedenog, u osporenim odredbama Zakona upotrebljava se termin »predstavnik« manjina, što je suprotno Ustavu, jer Ustav ne poznaje institut »predstavnik nacionalne i etničke grupe«, nego »pripadnika«, što jasno govori o tome da se nacionalne i etničke grupe ne mogu predstavljati kao posebni entiteti u organima države Crne Gore, već se u sadašnjem ustavnom sistemu Crne Gore štite interesi građana podjednako i obezbjeđuje posebna zaštita pripadnicima, a ne predstavnicima manjina, kako je to propisano u osporenim odredbama Zakona“³⁷⁰

– „Odredba člana 23. Zakona, u dijelu koji se odnosi na određivanje da se mora voditi računa o jezičkim i etničkim specifičnostima, kao i o stečenom izbornom pravu Albanaca u Republici, predstavlja povredu ustavnog principa jednakosti iz člana 15 Ustava Republike Crne Gore, jer pomenuta prava ostvaruju samo Albanci. Izdvajanjem jedne nacionalne manjine, po ocjeni Ustavnog suda, dovode se u neravnopravan položaj ostale manjine i etničke grupe, što je suprotno ustavnom principu jednakosti“³⁷¹

Zakon o manjinskim pravima i slobodama predviđa, u članu 25. da manjine imaju pravo na srazmjernu zastupljenost u javnim službama državne vlasti i lokalne uprave.³⁷² Međutim, brojni su predstavnici manjinskih naroda u Crnoj Gori koji ističu nezadovoljstvo zastupljenošću manjina u državnim organima.

Predsjednik Hrvatskog doma 1983 iz Kotora, Nikola Dončić, u razgovoru sa istraživačem Inicijative, kaže: „U Ministarstvu za zaštitu ljudskih i manjinskih prava do sada Hrvat nije bio zaposlen na nekom rukovodećem mjestu“³⁷³. U dopisu koje je Ministarstvo za zaštitu ljudskih i manjinskih prava, dostavilo Inicijativi, navodi se nacionalna struktura zaposlenih i to: tri službenika albanske nacionalnosti, tri službenika bošnjačke nacionalnosti i jedan službenik koji se nije nacionalno izjasnio.³⁷⁴ Takođe, Dončić dodaje „do sada ispred neke hrvatske nevladine organizacije ili Hrvatske građanske inicijative (HGI) Hrvat nikada nije bio izabran za ministra u nekom ministarstvu Vlade Crne Gore“³⁷⁵ Predsjednik Hrvatske udruge Krašići Pavle Jurlina smatra da „procenat hrvatske manjine treba biti proporcionalno zastupljen u javnim institucijama, međutim taj broj je mnogo manji, a naročito kada ti

³⁶⁸ *Ibid*

³⁶⁹ *Ibid*

³⁷⁰ *Ibid*

³⁷¹ *Ibid*

³⁷² Zakon o manjinskim pravima i slobodama, član 25, stav 1, vidi gore pod 320

³⁷³ Izvještaj sa istraživanja položaja hrvatske nacionalne manjine, od 05.10.2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

³⁷⁴ Odgovor Ministarstva za zaštitu ljudskih i manjinskih prava, na zahtjev za slobodan pristup informacijama od 25.09.2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

³⁷⁵ Izvještaj sa istraživanja, vidi gore pod 373

predstavnicima dolaze iz partije koja jeste predstavnik hrvatske manjine. Naime, ima Hrvata koji su u lokalnim i republičkim institucijama ali oni su iz vladajuće koalicije, Demokratske partije socijalista (DPS) i Socijal demokratske partije (SDP), ali te partije nisu predstavnici hrvatske manjine“.³⁷⁶ Predsjednica Hrvatske građanske inicijative (HGI)³⁷⁷, smatra da „nije procentualno dovoljno zastupljena hrvatska manjina sobzirom na izborni rezultat. U Tivtu je samo jedan direktor koji je iz redova HGI i to tehnički direktor vodovoda“.³⁷⁸ U Tivtu HGI ima šest odbornika u lokalnom parlamentu, a u Kotoru dva odbornička mandata. Predsjednik skupštine opštine Tivat je predstavnik HGI.³⁷⁹

Sekretar opštine Ulcinj, Pranvera Smailaga, kazala je istraživačima Inicijative da je „...predsjednik Opštine Ulcinj albanske nacionalnosti, zatim direktor Elektrodistribucije, Javnog komunalnog preduzeća, i Doma zdravlja, dok su načelnik policije i predsjednik Osnovnog suda crnogorske nacionalnosti“.³⁸⁰ Predsjednik Demokratskog Saveza, Mehmed Bardhi, u izjavi koju je dao istraživačima Inicijative, kazao je da je predočio direktoru Uprave policije da u Ulcinju, gdje je „...većinski narod albanski, rukovodstvo policije je ne-albanskog porijekla. U Odeljenju bezbjednosti su načelnik, komandir i šef antikriminalne službe Crnogorci. Predsjednik suda i javni tužilac nisu Albanci“.³⁸¹ Bardhi dodaje da je protestovao kod načelnika Uprave policije Veljovića i o njegovoj reakciji kaže: „kada sam reagovao kod Veljovića po ovom pitanju on mi je odgovorio da njemu nije prioritet nacionalna struktura u policiji nego profesionalnost“.³⁸²

Studijski program za obrazovanje učitelja na albanskom jeziku nema svog predstavnika u Senatu univerziteta. Šef studijskog programa za obrazovanje učitelja na albanskom jeziku David Kaljaj ističe „da to predstavlja veliki nedostatak za ovaj studijski program iz razloga što njihove potrebe i interese niko na senatu ne zastupa. S obzirom da ovaj studijski program predstavlja jedini univerzitet na albanskom jeziku trebao bi imati svog predstavnika u Senatu univerziteta“.³⁸³

Predsjednik Bošnjačke stranke u Plavu Orhan Šarkinović istraživačima Inicijative istakao je da struktura zaposlenih u državnim organima nije srazmjerna strukturi stanovništva i kaže: „Nisu implementirane odredbe koje se tiču izbora direktora i rukovodioca na lokalnom nivou. Od jedanaest javnih preduzeća čije rukovodioce imenuje država njih sedam

³⁷⁶ Izvještaj sa istraživanja položaja hrvatske manjine u Tivtu, od 26.06.2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

³⁷⁷ Politička stranka iz Tivta

³⁷⁸ Izvještaj sa istraživanja položaja hrvatske nacionalne manjine u Tivtu, od 28.06. 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

³⁷⁹ *Ibid*

³⁸⁰ *Ibid*

³⁸¹ Izvještaj sa istraživanja o položaju albanske nacionalne manjine u Ulcinju, od 03.08.2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

³⁸² *Ibid*

³⁸³ Izvještaj sa istraživanja o položaju albanske nacionalne manjine, od 29.11.2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

su Crnogorci³⁸⁴. U Plavu po popisu iz 2003 godine 49.32% je Bošnjaka, a Crnogoraca 5.54%.³⁸⁵

Bošnjačka stranka ima dva poslanika u parlamentu Crne Gore od ukupno 81³⁸⁶, i ima svoje odbornike u skupštini opština Bar, Rožaje, Bijelo Polje i Plav i jednog odbornika u skupštini gradske opštine Tuzi³⁸⁷, a Bošnjaka u Crnoj Gori ima 48.184 ili 7.77%.³⁸⁸

3.4. Školovanje na maternjem jeziku

Ustav Crne Gore garantuje, članom 79. stav 4, pravo pripadnicima manjinskih naroda da se školuju na svom jeziku i pismu u državnim ustanovama, kao i da nastavni programi obuhvataju istoriju i kulturu pripadnika manjinskih naroda.³⁸⁹ Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju u članu 11. predviđa da se nastava izvodi na jeziku manjina u onim opštinama u kojima manjine čine većinu ili značajan dio stanovništva te opštine.³⁹⁰

Prema izvještaju Vlade Republike Crne Gore o regionalnim i manjinskim jezicima za 2007. godinu, manjinski jezici su albanski i romski.³⁹¹ I pored toga što bosanskim jezikom govori 34.078, a hrvatskim 2.791³⁹² građana, nastava na ovim jezicima se ne izvodi u Crnoj Gori³⁹³. U izvještaju se navodi da je razlog za izostavljanje bosanskog i hrvatskog jezika „posledica pomanjkanja pravno respektabilnih zahtjeva ili aktivnosti za uvođenjem tih jezika u službenu, javnu, obrazovnu ili medijsku upotrebu“³⁹⁴.

Pripadnici albanskog naroda u Crnoj Gori imaju osnovno i srednje obrazovanje na svom jeziku. Osnovno obrazovanje na albanskom jeziku izvodi se u Podgorici, Plavu, Rožajama, Baru i Ulcinju.³⁹⁵ Prema rezultatima istraživanja Inicijative, izvođenje nastave na albanskom jeziku nailazi na velike probleme. Zbog nedostatka nastavnog kadra koji aktivno govori

³⁸⁴ Izvještaj sa istraživanja o položaju bošnjačke nacionalne manjine u Plavu, od 09.08.2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

³⁸⁵ Popis stanovništva iz 2003 godine, vidjeti gore pod 231

³⁸⁶ Rezultati izbora za poslanike u Skupštinu Republike Crne Gore, dostupni na sajtu skupštine <http://www.skupstina.cg.yu/index1.php?module=1&sub=11>, posjećen 11.05.2007. godine

³⁸⁷ Izvještaj sa istraživanja položaja bošnjačke stranke u Podgorici, od 26.06.2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

³⁸⁸ Popis stanovništva Republike Crne Gore iz 2003. godine, vidjeti gore pod 231

³⁸⁹ Ustav Republike Crne Gore, Član 79 stav 4

³⁹⁰ Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju, službeni list Republike Crne Gore broj 64/02

³⁹¹ Prvi izvještaj Crne Gore o sprovođenju Evropske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima, dostupno na sajtu: <http://www.minmanj.vlada.cg.yu/vijesti.php?akcija=rubrika&rubrika=284>, posjećen 11. oktobra 2007. godine

³⁹² Popis 2003, vidi gore pod 231

³⁹³ Prvi izvještaj Crne Gore o sprovođenju Evropske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima, dostupno na sajtu: <http://www.minmanj.vlada.cg.yu/vijesti.php?akcija=rubrika&rubrika=284>, posjećen 11. oktobra 2007. godine

³⁹⁴ *Ibid*

³⁹⁵ Odgovor Ministarstva prosvjete i nauke na zahtjev za slobodan pristup informacijama od 1. novembra 2007. godine

albanski jezik u Osnovnoj školi "Boško Strugar" u Ulcinju, nastava se ne izvodi u cjelosti na albanskom.³⁹⁶ Tako na primjer, učenici ove osnovne škole časove muzičkog, likovnog i fizičkog vaspitanja pohađaju na crnogorskom jeziku.³⁹⁷ U Osnovnoj školi „Mahmut Lekić“ u Tuzima, nastava engleskog jezika se izvodi od strane nastavnika koji ne govori albanski jezik, što učenicima predstavlja dodatne teškoće u učenju stranog jezika.³⁹⁸

Udžbenici za osnovnu školu su prevedeni na albanski jezik.³⁹⁹ Učitelji ističu da postoje problemi upotrebe prevedenih knjiga, jer su po njihovom mišljenju knjige bukvalno prevedene, i dovode do gubitka smisla pojedinih zadataka, što po nekada zbunjuje i njih same, ali i djecu i njihove roditelje kada pomažu svojoj djeci prilikom učenja kod kuće.⁴⁰⁰ Takođe, u primjerima koji se navode u knjigama za osnovnu školu, imena nisu prilagođena njihovim nacionalnim imenima već su zadržana južnoslovenska.⁴⁰¹ Nastavnici u osnovnoj školi „Boško Strugar“ u Ulcinju sa kojima su razgovarali istraživači Inicijative, smatraju da u prevodilačkim timovima moraju učestvovati i sami nastavnici, kako bi prevodi bili adekvatni i prilagođeni običajima, kulturi i tradiciji albanske nacionalne manjine.⁴⁰²

Veliki broj nastavnih sredstava nije preveden na albanski jezik. Istorijske i geografske karte nisu prevedene, već su na crnogorskom jeziku,⁴⁰³ kao ni radne sveske i udžbenici grammatike.⁴⁰⁴ Nastavni planovi i programi se ne prevode sa crnogorskog jezika.⁴⁰⁵ Svi propisi i odluke koje šalje Ministarstvo prosvjete i nauke školama, su na crnogorskom jeziku.⁴⁰⁶

Školska biblioteka Osnovne škole „Boško Strugar“ ima 8.589 knjiga. Od tog broja samo 35% knjiga je na albanskom jeziku,⁴⁰⁷ dok biblioteka osnovne škole „Maršal Tito“ broji oko 6.000 knjiga, a prema izjavi direktora škole datoj istraživaču Inicijative „mnogo više su zastupljene knjige na crnogorskom jeziku“.⁴⁰⁸

U srednjim školama „Bratstvo i jedinstvo“ u Ulcinju, „Bećo Bašić“ u Plavu i „25. maj“ u Tuzima, nastava se izvodi na dva jezika, crnogorskom i albanskom.⁴⁰⁹ U srednjim školama postoji problem nedostatka udžbenika na albanskom jeziku. Tako u srednjoj školi u Ulcinju

³⁹⁶ Izvještaj sa istraživanja položaja albanske nacionalne manjine u Ulcinju, od 4. decembra 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

³⁹⁷ *Ibid*

³⁹⁸ Izvještaj sa istraživanja o položaju albanske nacionalne manjine u Tuzima, od 28. juna 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

³⁹⁹ Izvještaj sa istraživanja od 4. decembra 2007. godine, vidi gore pod 396

⁴⁰⁰ *Ibid*

⁴⁰¹ *Ibid*

⁴⁰² *Ibid*

⁴⁰³ *Ibid*

⁴⁰⁴ *Ibid*

⁴⁰⁵ *Ibid*

⁴⁰⁶ *Ibid*

⁴⁰⁷ *Ibid*

⁴⁰⁸ *Ibid*

⁴⁰⁹ Odgovor Ministarstva prosvjete i nauke, vidi gore pod 395

učenici koriste samo dva udžbenika koja su prevedena na albanski jezik.⁴¹⁰ Time se značajno gubi kvalitet rada učenika koji uče na albanskom jeziku. Profesori, sa kojima su istraživači Inicijative obavili razgovore, istakli su da udžbenik istorije ne pominje u dovoljnoj mjeri istoriju, kulturu, tradiciju i običaje Albanaca.⁴¹¹

Učenici koji pohađaju nastavu na albanskom jeziku imaju kao obavezan predmet službeni jezik⁴¹², dok učenici koji pohađaju nastavu na crnogorskom jeziku nemaju obavezu učenja albanskog jezika.⁴¹³ U svim školama u Ulcinju organizovana je fakultativna nastava albanskog jezika.⁴¹⁴ Međutim, ne postoji veliko interesovanje za pohađanje ove nastave od strane učenika kojima albanski jezik nije maternji.⁴¹⁵ Iz tog razloga nema fakultativne nastave albanskog jezika u srednjoj školi „Bratstvo i jedinstvo“.⁴¹⁶ Direktor Osnovne škole „Maršal Tito“ Martin Zadrina, kaže: „bilo bi dobro da i ta djeca, kojima nije maternji jezik albanski, nauče albanski jezik. To bi bilo korisno po njih radi lakšeg zaposlenja i druge komunikacije u svojoj sredini“.⁴¹⁷

Zakon o manjinskim pravima i slobodama u članu 16. predviđa da za potrebe obrazovanja na jeziku manjina, država obavezujedi katedre, fakultete i institute, radi obrazovanja vaspitača, učitelja i nastavnika.⁴¹⁸

U zgradi tehničkih fakulteta u Podgorici smješten je Studijski program za obrazovanje učitelja na albanskom jeziku, koji je otvoren 2004/05 školske godine.⁴¹⁹ Na ovom studijskom programu ni jedan profesor nije stalno zaposlen, dok je po ugovoru, sa drugih fakulteta, angažovano 30 profesora i saradnika.⁴²⁰

Prema rezultatima istraživanja Inicijative, postoji trend opadanja upisanih studenata na ovom studijskom programu. Prve godine broj upisanih studenata bio je 45, druge 30, treće 20, dok se ove godine samo 13 studenata upisalo na prvu godinu učiteljskog studija na albanskom jeziku.⁴²¹ Šef studijskog programa obrazovanja učitelja na albanskom jeziku David Kaljaj razloge vidi u tome što je „sve manje potrebe za učiteljima, tržište rada se

⁴¹⁰ Udžbenici koji su prevedeni na albanski jezik su istorija i albanski jezik, dok su drugi udžbenici koje koristi gimnazija na crnogorskom jeziku, pogledati gore pod 396

⁴¹¹ Izvještaj sa istraživanja, od 4. decembra 2007. godine, vidi gore pod 396

⁴¹² Službeni jezik je, do usvajanja novog Ustava Republike Crne Gore bio srpski, a po novom Ustavu je crnogorski. A u odjeljenjima u kojim se nastava izvodi na srpskom tj, po novom Ustavu, crnogorskom taj predmet se naziva „maternji jezik“, gdje je ostavljena mogućnost da sami roditelji odluče kako će se jezik koji njihovo dijete uči nazivati. Pogledati i gore pod 396

⁴¹³ Izvještaj sa istraživanja od 4. decembra 2007. godine, vidi gore pod 396

⁴¹⁴ *Ibid*

⁴¹⁵ *Ibid*

⁴¹⁶ *Ibid*

⁴¹⁷ *Ibid*

⁴¹⁸ Zakon o manjinskim pravima i slobodama, vidi gore pod 320

⁴¹⁹ Izvještaj sa istraživanja na Studijskom programu za obrazovanje učitelja na albanskom jeziku od 29. novembra 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁴²⁰ *Ibid*

⁴²¹ *Ibid*

malo zasitilo učiteljima, pa mladi ljudi biraju druge fakultete koji su perspektivniji za za-
pošljavanje”.⁴²²

Studijski program za obrazovanje učitelja na albanskom jeziku nema svog predstavnika u
Senatu univerziteta, a po riječima Kaljaja to je veliki nedostatak jer njihove potrebe i interese
niko na Senatu ne zastupa.⁴²³ Kaljaj kaže: „S obzirom da ovaj studijski program predstavlja jedini
univerzitet na albanskom jeziku trebao bi imati svog predstavnika u Senatu univerziteta”.⁴²⁴

Studijski program za obrazovanje učitelja na albanskom jeziku u zgradi tehničkih fakul-
teta ima samo jednu kancelariju u kojoj je smještena studentska služba, sekretar studijskog
programa, a takođe tu kancelariju koriste i profesori.⁴²⁵ Ta kancelarija nema telefon, što
onemogućava normalnu komunikaciju između studenata i službe.⁴²⁶

Nastava se ne izvodi u cjelosti na albanskom jeziku, zbog toga što osam profesora koji
su angažovani kao predavači na ovom studijskom programu ne govore albanski jezik.⁴²⁷
Kaljaj o tome kaže:

*„Nastavni kadar permanentno nedostaje jer se nisu stvorili uslovi da profesori budu tu (...) Ljudi se
ne stimulišu, ne daju se stipendije za magistarski kadar ljudima koji znaju oba jezika, nema ni drugih
stimulansa u vidu stalnog zaposlenja i slično. Kadrove treba stvarati i kadrovi trebaju biti odavde“.*⁴²⁸

Literatura koju koriste studenti takođe nije u cjelosti na albanskom jeziku⁴²⁹. Profesori koji
izvode nastavu na crnogorskom jeziku koriste literaturu na tom jeziku.⁴³⁰ Studijski program za
obrazovanje učitelja na albanskom jeziku nema biblioteku, a u biblioteci tehničkog fakulteta
nema literature na albanskom jeziku za potrebe studenata ovog studijskog programa.⁴³¹

U Tivtu i Kotoru se, uz finansijsku pomoć hrvatske vlade, u organizaciji nevladine organi-
zacije Hrvatskog građanskog društva iz Tivta, izvodi dopunska nastava na hrvatskom jeziku.⁴³²
Crnogorsko ministarstvo prosvjete i nauke podržalo je ovaj projekat tako što je obezbijedilo
prostorije, u Osnovnoj školi „Drago Milović“ u Tivtu i Osnovnoj školi „Njegoš“ u Kotoru,
za izvođenje dopunske nastave na hrvatskom jeziku.⁴³³ Sekretar Hrvatskog građanskog
društva Tripom Šubert dao je istraživaču Inicijative sledeću izjavu:

⁴²² *Ibid*

⁴²³ *Ibid*

⁴²⁴ *Ibid*

⁴²⁵ *Ibid*

⁴²⁶ *Ibid*

⁴²⁷ *Ibid*

⁴²⁸ *Ibid*

⁴²⁹ *Ibid*

⁴³⁰ *Ibid*

⁴³¹ *Ibid*

⁴³² Intervju istraživača sa Tripom Šubertom, od 7. decembra 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji
Inicijative

⁴³³ *Ibid*

„Van državnih institucija Crne Gore, u smislu finansiranja i organizacije, odvija se dopunska nastava na hrvatskom jeziku. Tom nastavom su obuhvaćeni povijest, književnost, muzička kultura i geografija Hrvatske. Tijekom realizacije ovog projekta nismo nailazili na probleme. Udžbenici su na hrvatskom jeziku i nastava se izvodi po planu i programu hrvatskog Ministarstva prosvjete. S obzirom da novi Ustav Crne Gore predviđa da se nastava može izvoditi i na hrvatskom jeziku, nastojaćemo da nacionalni sanjet podigne raspravu oko toga i zatraži da se nastava u redovnom školstvu izvodi i na hrvatskom jeziku.“⁴³⁴

U Plavu, 49.32%⁴³⁵ stanovnika su Bošnjaci ali ne postoji nastava na bosanskom jeziku. Predsjednik Bošnjačke stranke u Plavu, Orhan Šarkinović kaže: „Nezadovoljni smo programskim sadržajem udžbenika, jer je nedovoljna zastupljenost bošnjačke književnosti, tradicije i istorije u njima“.⁴³⁶

3.5. Informisanje na maternjem jeziku

Zakon o manjinskim pravima i slobodama u članu 12. garantuje slobodu izražavanja manjina na svom jeziku i propisuje obavezu medija čiji je osnivač država da obezbijede programske sadržaje koji se odnose na život, tradiciju i kulturu manjina.⁴³⁷

Prema rezultatima istraživanja Inicijative, pravo na informisanje na maternjem jeziku nije obezbijeđeno svim nacionalnim manjinama u Crnoj Gori. Javni servis Radio Televizija Crne Gore (RTCG) ne emituje emisije na hrvatskom, bosanskom i romskom jeziku.⁴³⁸ Na RTCG od 1998. godine uveden je program na albanskom jeziku.⁴³⁹ Na albanskom jeziku postoje informativne emisije, koje traju 15 minuta i prikazuju se jednom dnevno, i emisija „Mozaik 60“ koja se emituje jednom nedjeljno u trajanju od jednog sata i u kojoj se emituju zabava, sport, kultura, ekologija, poljoprivreda.⁴⁴⁰ Međutim, postoji nezadovoljstvo kod predstavnika albanske nacionalne manjine. Džemal Perović, predsjednik NVO Centar za multietničke odnose i manjinska prava je istraživaču Inicijative rekao:

„Na javnom servisu postoje vijesti na albanskom jeziku oko 18 časova koje predstavljaju samo prevod vijesti i informacija koje se tokom dana emituju na službenom jeziku Republike Crne Gore. Emisija “Mozaik” koja traje 60 minuta i koja se emituje vikendom nije dovoljan podsticaj afirmaciji albanskog jezika, kulture i tradicije“.⁴⁴¹

⁴³⁴ *Ibid*

⁴³⁵ Popis 2003, vidi gore pod 231

⁴³⁶ Izvještaj sa istraživanja o položaju Bošnjaka u Plavu, od 9. avgusta 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁴³⁷ Zakon o manjinskim pravima i slobodama, vidi gore pod 320

⁴³⁸ Intervju istraživača Inicijative sa predstavnicima nevladinih organizacija, 2007. godina, dokumentacija Inicijative

⁴³⁹ Izvještaj sa istraživanja o položaju albanske nacionalne manjine, od 2. avgusta 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁴⁴⁰ *Ibid*

⁴⁴¹ Intervju istraživača inicijative sa Džemalom Perovićem od 12. jula 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

Radio Kotor ne emituje program na hrvatskom jeziku⁴⁴², iako u Kotoru Hrvati čine 7.68% stanovništva.⁴⁴³ Slična situacija je i u Bijelom Polju, gde Bošnjaci čine 22,63 %, ali Radio Bijelo Polje ne emituje program na bosanskom jeziku.⁴⁴⁴

Predstavnici romskih organizacija u razgovoru sa istraživačem Inicijative istakli su da ne postoje štampani mediji na romskom jeziku.⁴⁴⁵ Na albanskom jeziku izlazi nedeljni list „Koha Javore“.⁴⁴⁶ Ovaj list izdaje izdavačka kuća „Pobjeda“ koju dijelom finansira Ministarstvo kulture, sporta i medija Republike Crne Gore.⁴⁴⁷ Ali Salaj, urednik lista „Koha Javore“ kao najveći problem vidi privatizaciju izdavačke kuće „Pobjeda“:

*„Kao urednik ovih novina imao sam razgovor oko privatizacije Pobjede i tražio da se ta privatizacija ne odnosi na ovaj list, jer novi vlasnik neće imati interesa da ga objavljuje. Ta privatizacija se očekuje u septembru. Takođe, tražio sam od ministra i da se ovaj list izdaje tri puta nedeljno. Smatram da se ove novine ne bi trebale prodavati, jer se nigdje u svijetu ne prodaju novine manjina“.*⁴⁴⁸

U Kotoru, u okviru djelatnosti Hrvatskog građanskog društva Crne Gore, na hrvatskom jeziku izlazi časopis „Hrvatski glasnik“, čiji je prvi broj izašao u februaru 2003. godine.⁴⁴⁹

3.6. Romi

U članu 7. Zakona o manjinskim pravima i slobodama se potvrđuje da Romi nisu integrisani u društveni i politički život Republike i nalaže se Vladi da donese strategiju za unapređivanje uslova života, kao i za punu integraciju Roma u društveni i politički život Republike.⁴⁵⁰

Prema rezultatima istraživanja Inicijative, Vlada Crne Gore i vlasti ne doprinose dovoljno boljem položaju romske manjine. S.B. je završio Filozofski fakultet u Nikšiću, odsjek za

⁴⁴² Intervju istraživača Inicijative sa Nikolom Dončićem od 5. oktobra 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁴⁴³ Popis 2003, vidi gore pod 231

⁴⁴⁴ Izvještaj sa istraživanja u Bijelom Polju od 30. novembra 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁴⁴⁵ Intervju istraživača Inicijative sa predstavnicima romskih organizacija, 2007. godina, dokumentacija Inicijative

⁴⁴⁶ Izvještaj sa istraživanja o štampi na albanskom jeziku, od 06. avgusta 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁴⁴⁷ *Ibid*

⁴⁴⁸ *Ibid*

⁴⁴⁹ Pogledati na sajtu Hrvatskog građanskog društva, <http://www.hgdcg-kotor.org/izdavacka%20djelatnost.html>, posjećen 28. decembra 2007. godine, Intervju istraživača Inicijative sa Marijom Vučinović predsjednicom Hrvatske građanske inicijative od 28. juna 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁴⁵⁰ Zakon o manjinskim pravima i slobodama, član 7, stav 3, vidjeti gore pod 320

predškolsko vaspitanje i upisao specijalističke studije na istom odsjeku. On kaže da je jedini Rom sa tim fakultetom.⁴⁵¹ S.B. je istraživaču Inicijative rekao:

„Očekivao sam da će mi država pomoći u zapošljavanju. Međutim, još uvijek nema ni na vidiku posla za mene. Ja sam osnovne studije završio sa prosjekom devet, i trenutno sam na prvoj godini specijalističkih studija na Filozofskom fakultetu u Nikšiću. Pošto imam porodicu prinuđen sam da radim u Komunalnom preduzeću u gradskoj čistoći kao ne kvalifikovani radnik.“⁴⁵²

Rezultati istraživanja Inicijative ukazuju da se Romi u Crnoj Gori nalaze u sličnom položaju kao i pre 5 godina. Njihova osnovna ljudska prava, uključujući i ekonomska i socijalna prava su ugroženija i češće se krše nego kada su u pitanju građani koji nisu Romi. Veliki broj romskih kuća i baraka u naseljima u Podgorici, Nikšiću, Beranama i Bijelom Polju, ne raspolaže osnovnim instalacionim priključcima, kao što su elektroinstalacija, vodovod i kanalizacija.⁴⁵³

U Nikšiću 8. juna 2007. godine lokalne vlasti su srušile dvije barake u naselju Brlja u kojima je stanovalo 32 građana romske nacionalnosti, od kojih 22 djece, bez unaprijed izrađenog plana alternativnog smještaja.⁴⁵⁴ Od Crvenog krsta ovi građani su dobili sedam šatora, koje su postavili na ista mjesta gdje su bile porušene barake, ali su dva puta bili opomenuti od strane komunalne policije da uklone šatore sa tih mjesta.⁴⁵⁵ Opštinske vlasti su u oktobru 2007. godine u naselju do njihovog poravnali mašinama teren za izgradnju novih baraka, međutim Romi nisu u materijalnoj mogućnosti da grade nove barake.⁴⁵⁶ Danas ove porodice stanuju u napuštenim barakama, koje se nalaze na drugom dijelu naselja i u kojima nema struje, vode i kanalizacije.⁴⁵⁷

Na osnovu istraživanja koje je sprovela Inicijativa vrlo mali broj Roma ima zaposlenje, a oni koji rade imaju teške i slabo plaćene poslove. Po pravilu Romi se ne nalaze na rukovodećim funkcijama ni u državnim organima, javnim preduzećima niti privatnim kompanijama.⁴⁵⁸

Prema rezultatima istraživanja, iz romskog naselja Talum, opština Berane, zaposleno je deset građana.⁴⁵⁹ Svih deset Roma radi u Javnom komunalnom preduzeću

⁴⁵¹ Intervju istraživača Inicijative sa S.B, od 19.10.2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁴⁵² *Ibid*

⁴⁵³ Izvještaji o položaju Roma, iz Podgorice, Nikšića, Bijelog Polja i Berana iz 2007. godine nalaze se u dokumentaciji Inicijative.

⁴⁵⁴ Izvještaj sa istraživanja položaja romske nacionalne manjine u Nikšiću, od 31.07.2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁴⁵⁵ *Ibid*

⁴⁵⁶ *Ibid*

⁴⁵⁷ *Ibid*

⁴⁵⁸ Izvještaji sa istraživanja položaja Roma, vidi gore pod 453

⁴⁵⁹ Izvještaj sa istraživanja o položaju romske nacionalne manjine u Beranama od 10. jula 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

na održavanju gradske higijene.⁴⁶⁰ Oni nemaju stalni radni odnos, već rade na određeno vrijeme.⁴⁶¹

U naselju Konik kamp II, Podgorica, smješteni su građani romske nacionalnosti koji su izbjegli sa Kosova tokom rata 1999. godine. Predstavnik tog naselja Hadži Kabaši ističe da su građani ovog naselja u istom položaju kao i ranije:

„Jedini izvori prihoda za najveći broj građana ovog naselja su sakupljanje sekundarnih sirovina, zatim fizički rad na jednoj pijaci, utovar i istovar robe, i kada je sezona - berba voća. U naselju postoji 56 baraka koje su izgrađene od drveta i imaju samo po jednu prostoriju od 20 metara kvadratnih. Barake nisu opremljene vodovodnom instalacijom, u naselju postoje dvije česme, za potrebe cijelog naselja. U naselju je isključena struja od februara mjeseca ove godine, zbog nemogućnosti stanara da plaćaju račune za utrošenu struju. U barakama stanuje i do 14 članova porodice.“⁴⁶²

Nastava u osnovnim i srednji školama u Crnoj Gori se ne izvodi na romskom jeziku. U Osnovnoj školi „Božidar Vuković – Podgoričanin“ postoji dodatna nastava za romske učenike. Po riječima direktora škole Zorana Kalezića, najveći razlog za održavanje dodatne nastave jeste neredovno pohađanje nastave od strane učenika.⁴⁶³

Prema rezultatima istraživanja Inicijative u toku 2007. godine, udžbenici za osnovnu školu i dalje nemaju sadržaje o romskoj kulturi, istoriji, tradiciji i običajima.⁴⁶⁴

Osnovna škola „Božidar Vuković – Podgoričanin“ ima područno odjeljenje u naselju Konik, gdje se nastava izvodi od prvog do četvrtog razreda osnovne škole za učenike koji su izbjegli sa Kosova 1999. godine.⁴⁶⁵ U ovom područnom odjeljenju nastava se odvija u jedanaest odjeljenja.⁴⁶⁶ Nastava se izvodi na crnogorskom jeziku.⁴⁶⁷

Tokom istraživanja u toku 2007. godine Inicijativa je dokumentovala slučajeve diskriminacije romske djece u školama. Predstavnica Ženske romske inicijative, Fatima Naza ovako istraživaču Inicijative opisuje postupanje prema učenicima romske nacionalnosti u školama:

⁴⁶⁰ *Ibid*

⁴⁶¹ *Ibid*

⁴⁶² Intervju istraživača Inicijative sa Hadžijem Habašijem od 19. juna 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁴⁶³ Intervju istraživača Inicijative sa direktorom Osnovne škole „Božidar Vuković – Podgoričanin“ Zoranom Kalezićem od 6. decembra 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁴⁶⁴ Intervju istraživača Inicijative sa nastavnicom M.B, od 06. decembra 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁴⁶⁵ Izvještaj sa istraživanja o položaju romske nacionalne manjine u Podgorici od 6. decembra 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁴⁶⁶ *Ibid*

⁴⁶⁷ *Ibid*

„Kada izađu spiskovi sa raspoređenim učenicima po razredima, na početku školske godine, svake godine djeca Romi se nalaze na kraju tog spiska. Ove godine je samo jedno dijete, koje je po nacionalnosti Rom, bilo na sredini spiska, sva druga djeca su bila na kraju spiska. Takođe, kada počne nastava, djeca Romi sjede na kraju odjeljenja, druga djeca ih ne prihvataju i ne druže se sa njima. U nekim odjeljenjima je postavljena jedna klupa u kojoj niko od djece ne sjedi koja predstavlja međuprostor između djece Roma i druge djece“⁴⁶⁸

Iz Ženske romske Inicijative ističu da predstavnici škola pravdaju ovakve spiskove time što roditelji djece romske nacionalnosti sa zakašnjenjem prijavljuju svoju djecu za školu.⁴⁶⁹

Zaključci

U Ustavu Republike Crne Gore ne pominje se termin „nacionalne manjine“, već „manjinski narodi“ i „manjinske nacionalne zajednice“, dok se u ranije donijetom Zakonu o manjinskim pravima i slobodama upotrebljava termin „manjina“. Prema posljednjem popisu ni jedna nacionalna zajednica ne čini apsolutnu većinu, što dodatno otežava definisanje nacionalnih manjina.

Pravo pripadnika manjina na službenu upotrebu maternjeg jezika u Crnoj Gori se ne poštuje u opštinama gdje manjine predstavljaju većinski ili značajan dio stanovništva. Ovo se posebno odnosi na bošnjačku, hrvatsku i romsku nacionalnu manjinu. Ovakve opštine su Rožaje, Plav, Bijelo Polje, Kotor, Tivat, Ulcinj i gradska opština Tuži u Podgorici.

Zakon o manjinskim pravima i slobodama koji je usvojen 10. maja 2006. godine predviđao je pozitivnu diskriminaciju kada su u pitanju izborna prava manjina, ali je Ustavni sud 11. jula 2006. godine poništio te članove zakona. U obrazloženju se navodi da ti članovi nisu bili u skladu sa tada važećim Ustavom Crne Gore. Novi Ustav koji je donijet 19. oktobra 2007. godine predviđa afirmativnu akciju i autentičnu zastupljenost manjina u državnim i lokalnim organima države. U Ministarstvu za zaštitu ljudskih i manjinskih prava nisu zastupljeni predstavnici svih nacionalnih manjina.

Pravo nacionalnih manjina da se školuju na svom jeziku ne poštuje se u potpunosti. Ovo se najviše odnosi na bošnjačku, hrvatsku, romsku i albansku nacionalnu manjinu. Na romskom, hrvatskom i bosanskom jeziku nastava se ne izvodi. Na albanskom jeziku nastava se izvodi na svim nivoima, ali su zabilježena i kršenja ovog prava. Najčešći oblici kršenja su neizvođenje nastave na albanskom u cjelosti i nepostojanje prevedenih udžbenika za pojedine predmete ili neadekvatan prevod.

Pravo na informisanje na svom jeziku nije obezbijeđeno svim nacionalnim manjinama. Javni servis ne emituje emisije na romskom, hrvatskom i bosanskom jeziku. U 2007. godini nisu postojali štampani mediji na romskom jeziku.

⁴⁶⁸ Izvještaj sa istraživanja o položaju romske nacionalne manjine u Nikšiću, od 19.10.2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁴⁶⁹ *Ibid*

Romi nisu integrisani u crnogorsko društvo. Problemi nezaposlenosti, siromaštva i diskriminacije ne nailaze na adekvatnu reakciju Vlade Republike Crne Gore. Romi su diskriminisani u obrazovnom sistemu Crne Gore. Zabilježeni su slučajevi da djeca romske nacionalnosti sjede u poslednjim klupama i da se na spiskovima za upis u školu nalaze na poslednjim mjestima. Poseban problem predstavlja rušenje nelegalnih objekata u romskim naseljima bez prethodno obezbijeđenog alternativnog smještaja.

Preporuke

Republika Crna Gora mora definisati termin nacionalne manjine i uskladiti postojeće zakone sa Ustavom, kako bi se izbjegli nesporazumi i problemi prilikom uživanja prava nacionalnih manjina koja proističu iz međunarodnih i domaćih pravnih akata.

Vlada Crne Gore je dužna da obezbijedi poštovanje prava koja propisuje Zakon o manjinskim pravima i slobodama kroz sankcionisanje svakog oblika kršenja i nepoštovanja ovog zakona. Moraju se obezbijediti uslovi da se nastava izvodi na jezicima nacionalnih manjina, kao i da se u cjelosti ostvari pravo na informisanje na maternjem jeziku.

Država Crna Gora mora što prije da izvrši usklađivanje postojećeg Zakona o manjinskim pravima i slobodama sa Ustavom u oblasti afirmativne akcije i ravnopravne zastupljenosti predstavnika manjina u organima javne vlasti.

Vlada mora posvetiti posebnu pažnju problemu romske nacionalne zajednice i u saradnji sa predstavnicima Roma rješavati probleme koji se javljaju u svim oblastima društvenog života.

IV Vjerske zajednice u Crnoj Gori

Uvod

Ustav Crne Gore u članu 46. garantuje slobodu vjeroispovijesti.⁴⁷⁰ Član 46. glasi: „Svako se jemči pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijesti, kao i pravo da promijeni vjeru ili uvjerenje i slobodu da, sâm ili u zajednici sa drugima, javno ili privatno, ispoljava vjeru ili uvjerenje molitvom, propovijedima, običajima ili obredom“.⁴⁷¹ U članu 14. se ističe da su vjerske zajednice ravnopravne i slobodne u vršenju vjerskih obreda, kao i da su odvojene od države.⁴⁷²

Crna Gora nema zakon o vjerskim slobodama.⁴⁷³ Na snazi je Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica iz 1977. godine, koji u članu 1. garantuje slobodu ispovijedanja vjere.⁴⁷⁴ Ovaj zakon uređuje pitanja osnivanja vjerskih zajednica, prava i slobode, kao i dužnosti vjerskih zajednica.⁴⁷⁵ U članu 3. zakona stoji da su vjerske zajednice odvojene od države.⁴⁷⁶

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda ističe da svako ima pravo na slobodu vjeroispovijesti, što uključuje slobodu promjene vjere, kao i slobodu da sam ili zajedno sa drugima, javno ili privatno ispoljava vjeru ili uvjerenje molitvom, propovijedi, običajima i obredom.⁴⁷⁷

U Crnoj Gori, prema posljednjem popisu stanovništva pravoslavnih vjernika ima 460.383 ili 74,28%, pripadnika islamske vjeroispovijesti 110.034 ili 17,74%, pripadnika katoličke vjeroispovijesti 21.972 ili 3,54%, pripadnika protestantske vjeroispovijesti 383 ili 0,06%, pripadnika proorijentalnih kultova 58 ili 0,009%, pripadnika judaističke vjeroispovijesti 12 ili 0,002%. Da nijesu vjernici izjasnilo se 6.003 ili 0,97% građana Crne Gore.⁴⁷⁸

⁴⁷⁰ Ustav Republike Crne Gore, član 46

⁴⁷¹ *Ibid*

⁴⁷² *Ibid*, član 14.

⁴⁷³ Dopis koji je Vlada Crne Gore dostavila Inicijativi 30. oktobra 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁴⁷⁴ Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica, objavljen u „Službenom listu Savezne Republike Crne Gore“ br. 9/77, 26/77, 29/89, 39/89, „Službeni list Republike Crne Gore“, br. 27/94 i 36/03

⁴⁷⁵ *Ibid*

⁴⁷⁶ *Ibid*, član 3.

⁴⁷⁷ Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Rim, 4. novembar 1950. godine, član 9.

⁴⁷⁸ Popis stanovništva 2003. godine, rezultati popisa objavljeni su na sajtu www.monstat.cg.yu, posjećen 25. decembra 2007. godine

U Vladi Crne Gore ne postoji Ministarstvo vjera, a na nivou Vlade, „pitanja koja se tiču odnosa države prema vjeroispovijestima u nadležnosti su Komisije za politički sistem, unutrašnju i spoljnu politiku, kao radnom tijelu Vlade“⁴⁷⁹. U Ustavu se ne navode vjerske zajednice i nema zvanične religije.⁴⁸⁰ Vjeronauka kao predmet ne postoji u crnogorskim školama.⁴⁸¹

U Crnoj Gori je aktuelan sukob Srpske pravoslavne crkve (SPC) i Crnogorske pravoslavne crkve (CPC). Kanoni nekih pravoslavnih crkava ne priznaju autokefalnost CPC. Smatraju je dijelom SPC. Slična situacija je sa Makedonskom pravoslavnom crkvom, koja je 1967. godine bez saglasnosti SPC proglasila autokefalnost. Sukob pravoslavnih crkava u Crnoj Gori se pojačao 90-ih godina prošlog vijeka, kada su aktuelni bili i međunacionalni sporovi građana Crne Gore koji su se izjašnjavali kao Srbi i onih koji se smatraju Crnogorcima. SPC je vlasnik svih hramova i crkava na teritoriji Crne Gore. CPC pokušava da ih preuzme, pozivajući se na kontinuitet sa istoimenom crkvom koja je postojala do 1918. godine. Ovaj spor nije samo crkveno pitanje, već ima dalekosežne posljedice po stabilnost i mir u Crnoj Gori. Policija je dva puta 2007. godine morala da reaguje kada su vjernici dvije suprotstavljene crkve htjeli da održe bogoslužjenje u istim objektima.⁴⁸²

Crnogorske vlasti su 2. i 8. avgusta 2007. godine zabranile ulazak u Crnu Goru episkopu mileševskom Srpske pravoslavne crkve Filaretu, uz obrazloženje da je na spisku osoba kojima je zabranjen ulazak u Crnu Goru zbog sumnje da su pomagali haškim bjeguncima.⁴⁸³ Vladika mileševski Filaret je poslije više neuspješnih pokušaja da uđe u Crnu Goru 28. avgusta 2007. godine, započeo štrajk glađu na granici između Srbije i Crne Gore. Crnogorsko rukovodstvo je 8. septembra 2007. godine odlučilo da episkop mileševski Filaret može ući u Crnu Goru, isključivo za obavljanje vjerskih obreda i pod nadzorom državnih organa.⁴⁸⁴

Vlada je 2006. i 2007. godine finansijski pomogla: SPC u Crnoj Gori sa 221.286 eura, Rimokatoličku crkvu sa 38.136 eura, Islamsku vjersku zajednicu sa 119.913 eura i Crnogorsku pravoslavnu crkvu sa 72.000 eura.⁴⁸⁵ Vlada je pomagala vjerske zajednice na osnovu njihovih zahtjeva za dodjelu finansijske pomoći.⁴⁸⁶ Male vjerske zajednice nisu u ovom

⁴⁷⁹ Odgovor Vlade na zahtjev za slobodan pristup informacijama, od 30. oktobra 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁴⁸⁰ Ustav Republike Crne Gore, član 14.

⁴⁸¹ Prema istraživanju položaja vjerskih zajednica u Crnoj Gori iz 2007. godine, nalaze se u dokumentaciji Inicijative

⁴⁸² *Policija zaustavila vernike CPC*, B92, 18. april 2007. godine, dostupno na sajtu: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2007&mm=04&dd=18&nav_category=167&nav_id=242392&fs=1, posjećen 25. decembra 2007. godine; *Policija čuvala crkvu od Dedeićevih pristalica*, Blic, 3. avgust 2007. godine

⁴⁸³ *Vladika mileševski ponovo će pokušati da uđe u Crnu Goru*, Vijesti, 14.08.2007. godine, vidjeti na web stranici http://www.vijesti.cg.yu/vijesti_old/naslovna.php?akcija=advview&id=244577, posjećena 12.09.2007. godine.

⁴⁸⁴ *Može preko granice ali pod nadzorom*, Vijesti, 09.09.2007. godine, vidjeti na web stranici http://www.vijesti.cg.yu/vijesti_old/naslovna.php?akcija=advview&id=246936, posjećena 12.09.2007. godine

⁴⁸⁵ Dopis Vlade, vidi gore pod 479

⁴⁸⁶ *Ibid*

periodu od Vlade dobile finansijsku pomoć.⁴⁸⁷ Pastir u Biblijskoj hrišćanskoj zajednici Staniša Šurbatović kaže: „Država bi trebala da pomaže i manje vjerske zajednice u Crnoj Gori. Tako da i njima uplaćuje materijalna sredstva, da uvede olakšice kada su u pitanju komunalne i druge dozvole za gradnju objekata, da im pomaže oko placeva, kao i u samoj izgradnji objekata“.⁴⁸⁸

Opis incidenata na vjerskoj osnovi

4.1. Kamenovanje prostorija Džematskog odbora islamske zajednice Bar

U posljednjih pet godina šest puta su napadnute prostorije Džematskog odbora islamske zajednice u Novom Baru.⁴⁸⁹ Napadi su prijavljeni policiji četiri puta. Na osnovu odgovora barske policije Inicijativi, evidentirani su slijedeći napadi na prostorije Džematskog odbora u Novom Baru:

13. oktobra 2001. godine su na objektu ispisani grafiti;

18. oktobra 2001. godine je kamenom razbijena reklama na prostorijama u Ulici Jovana Tomaševića br. 16;

20. marta 2004. godine je slomljeno staklo ulaznih vrata i reklamni natpis iznad vrata prostorije u Ulici Rista Lejića bb;

22. septembra 2007. godine je kamenom oštećen reklamni natpis na prostorijama u Ulici Makedonska E 15.⁴⁹⁰

Podatke o incidentima iz oktobra 2001. godine policija je objedinila u predmetu koji je dostavljen osnovnom državnom tužiocu u Baru 23. oktobra 2001. godine.⁴⁹¹

U razgovoru istraživača Inicijative sa osnovnim tužiocem u Baru Zoranom Radovićem saznali smo da je policija prosljedila slučaj Osnovnom državnom tužilaštvu u Baru. Policija je u istrazi identifikovala tri maloljetnika za koje se sumnja da su izvršili napade.⁴⁹² Državni tužilac je ocijenio da se u konkretnom slučaju radi o oštećenju tuđe stvari, čime je povrijeđen član 152. stav 1. Krivičnog zakona Republike Crne Gore, za koje se osumnjičeni goni po privatnoj tužbi.⁴⁹³ Osnovno državno tužilaštvo u Baru je dopisom broj 38/2001 obavijestilo Islamsku zajednicu u Baru o istrazi i mogućnostima za podnošenje privatne tužbe.⁴⁹⁴

⁴⁸⁷ Prema istraživanjima položaja vjerskih zajednica, vidi gore pod 481

⁴⁸⁸ Izvještaj sa istraživanja položaja Biblijske hrišćanske zajednice u Nikšiću od 31. jula 2007. godine su u dokumentaciji Inicijative

⁴⁸⁹ Saopštenje za medije Odbora islamske zajednice Bar koje je objavljeno 23. septembra 2007. godine u dnevnim novinama Vijesti pod naslovom: *Kamenicama na Džematski odbor*

⁴⁹⁰ Odgovor Uprave policije po osnovu zahtjeva za slobodnim pristup informacijama, Od 10.10.2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁴⁹¹ *Ibid*

⁴⁹² Izvještaj o incidentu od 24. septembra 2007. godine se nalazi u dokumentaciji Inicijative

⁴⁹³ Krivični zakon Republike Crne Gore, (Sl. list RCG br. 42/93, 14/94, 27/94, 30/02, 56/03)

⁴⁹⁴ Izvještaj o incidentu, vidi gore pod 492

Posljednji napad na prostorije Džematskog odbora u Baru dogodio se u noći između 21. i 22. septembra 2007. godine.⁴⁹⁵ Vjernici koji su došli rano ujutru 22. septembra u odbor, zatekli su polomljen natpis iznad ulaznih vrata.⁴⁹⁶ Napadači su komadom betona⁴⁹⁷, koji je ostao u okviru natpisa, i kamenicama, koje su imam i vjernici pronašli oko vrata⁴⁹⁸, razbili natpis iznad ulaznih vrata odbora.⁴⁹⁹ Slučaj je prijavljen policiji, ali počinitelji još nisu identifikovani.⁵⁰⁰

Opštinski odbor Bošnjačke stranke u Baru najoštrije je osudio peti napad kamenicama na prostorije Džematskog odbora u Novom Baru, i pozvao državne organe da zaustave napade na prostorije Džematskog odbora.⁵⁰¹

I Opštinski odbor Pokreta za promjene Bar je najoštrije osudio vandalsko kamenovanje prostorija Džematskog odbora Islamske zajednice Novi Bar, i pozvao državne organe da počiniocima otkriju i primjereno kazne.⁵⁰²

Policija je saopštila da su preuzete sve potrebne mjere nakon kamenovanja 22. septembra 2007. godine. Izvršen je uviđaj, vještačenje tragova, prikupljanje obavještenja od građana, razgovor sa osumnjičenima i sve što je neophodno za pronalaženje izvršioca. Međutim, nije se došlo do podataka i dokaza koji bi ukazivali na moguće izvršiocyte tih djela.⁵⁰³ Istražne radnje su i dalje u toku.⁵⁰⁴

Zbog kamenovanja i drugih načina skrnavljenja prostorija Džematskog odbora, uprava odbora je bila prinuđena da mijenja sjedišta.⁵⁰⁵ Tako je Džematski odbor u Novom Baru za šest godina tri puta promijenio adresu.⁵⁰⁶

4.2. Napad na crkvenjaka Vladimira Krušića

Vjerski službenik SPC Vladimir Krušić iz Nikšića prijavio je policiji 28. maja 2007. godine trojicu Nikšićana - B.A. (26), R.V. (26) i B.M. (26) zbog verbalnog i fizičkog maltretiranja.⁵⁰⁷

⁴⁹⁵ *Ibid*

⁴⁹⁶ *Ibid*

⁴⁹⁷ Ovaj beton se koristi za popločavanje parkinga, snimak betona je u dokumentaciji Inicijative

⁴⁹⁸ Izvještaj o incidentu, vidi gore pod 492

⁴⁹⁹ Fotografije razbijenog natpisa, snimljene 23. septembra 2007. godine nalaze se u dokumentaciji Inicijative.

⁵⁰⁰ Dopis Uprave policije od 10.10.2007. godine, vidi gore pod 490

⁵⁰¹ Saopštenje za medije Opštinskog odbora Bošnjačke stranke Bar, koje je objavljeno 24. septembra 2007. godine u dnevnim novinama Vijesti pod naslovom: *Napad prate i prijetnje*

⁵⁰² *Ibid*

⁵⁰³ *Ibid*

⁵⁰⁴ *Ibid*

⁵⁰⁵ *Ibid*

⁵⁰⁶ *Ibid*

⁵⁰⁷ Izjava V.K. se nalazi u dokumentaciji Inicijative

Krušić je 28. maja oko 20.30 šetao sa suprugom, svastikom i sinom po gradu. Kada su došli na šetalište u Ulici Alekse Bakovića, Krušićeva supruga, sin i svastika su ušli u prodavnicu, dok ih je on čekao pred prodavnicom.⁵⁰⁸ Tada mu se obratio B.A. psujući mu srpsku majku.⁵⁰⁹ Između ostalog, B.A. je Krušiću rekao da će Srbi biti protjerani iz Crne Gore kada se donese ustav.⁵¹⁰ U psovanju su mu se pridružili R.V. i B.M.⁵¹¹ Krušić je izjavio kako ovo nije prvi put da ga ovi momci vrijeđaju i da više nije mogao da trpi te uvrede i maltretiranje. Krušić je uzvratilo na psovke⁵¹² nakon čega su B.A. R.V. i B.M. fizički nasrnuli na Krušića.⁵¹³ R.V. je nogom udario Krušića u stomak.⁵¹⁴ U tom trenutku je iz prodavnice izašla Krušićeva žena i vidjela kako R.V. udara njenog muža.⁵¹⁵ Prolaznik je razdvojio Krušića i R.V. i spriječio dalje batinjanje Krušića.⁵¹⁶

Krušić je prijavio slučaj nikšićkoj policiji, koja je privela B.A, R.V. i B.M.⁵¹⁷ To je potvrdio načelnik Područne jedinice Nikšić Zoran Ulama. Ulama je istakao da je sa ovim slučajem upoznat i tužilac, koji po riječima Ulame, nije našao elemente krivičnog djela, tako da je protiv B.A, R.V. i B.M. pokrenut prekršajni postupak kod Područnog organa za prekršaje Nikšić.⁵¹⁸ Organ za prekršaje u Nikšiću zakazao je suđenje za 18. jun 2007.

Područni organ za prekršaje u Nikšiću je 18. juna .2007. godine donio rješenje po kome su B.A, R.V. i B.M. krivi jer su 28. maja 2007. godine oko 21 sat u Ulici Alekse Backovića u Nikšiću narušili javni red i mir jer su grubo vrijeđali Vladimira Krušića, govoreći mu „Jebemo ti majku srpsku, proćeraćemo te kad dođe Ustav, jebemo ti sve od Kosova pa do danas“, čime su počinili prekršaj iz člana 7. stav 2. Zakona o javnom redu i miru Republike Crne Gore, navodi se u rješenju.⁵¹⁹

Istim rješenjem je R.V. proglašen krivim što je nogom udario Vladimira Krušića u stomak, čime je počinio prekršaj iz člana 8. stav 2. Zakona o javnom redu i miru Republike Crne Gore, navodi se u rješenju Područnog organa za prekršaje.⁵²⁰

B.A. i B.M su kažnjeni sa po 150 eura, dok je R.V. kažnjen sa 350 eura.⁵²¹ Vladimir Krušić je u razgovoru sa istraživačem Inicijative izjavio da nije želio da pokreće privatnu tužbu protiv napadača.

⁵⁰⁸ *Ibid*

⁵⁰⁹ *Ibid*

⁵¹⁰ *Ibid*

⁵¹¹ *Ibid*

⁵¹² *Ibid*

⁵¹³ *Ibid*

⁵¹⁴ *Ibid*

⁵¹⁵ *Ibid*

⁵¹⁶ *Ibid*

⁵¹⁷ *Ibid*

⁵¹⁸ *Psovali mu srpsku majku*, DAN, 29. maj 2007. godine

⁵¹⁹ Kopija rješenja Područnog organa za prekršaje Nikšić PP.br. 163/07 se nalazi u dokumentaciji Inicijative

⁵²⁰ *Ibid*

⁵²¹ *Ibid*

4.3. Miniranje crkve na Pardusu

U noći između 9. i 10. avgusta 2007. godine nepoznata lica su podmetnula i aktivirala eksploziv u crkvi Svetih novomučenika u Gornjim Kokotima kod Podgorice, koja je bila u izgradnji.⁵²² Uništena je drvena konstrukcija na kojoj je trebalo da bude izlivena betonska ploča za kupolu, dok su zidovi djelimično oštećeni.⁵²³

Uprava policije je saopštila da su službenici podgoričke policije i Centra za kriminalističku tehniku konstatovali da je u crkvi na Pardusu, koja je u vlasništvu Mitropolije crnogorsko – primorske, postavljen i aktiviran eksploziv. Službenici Uprave policije su pretragom terena, na udaljenosti od oko 290 metara pronašli plastični kalem za namotavanje sporogorećeg štapina. U blizini crkve su pronašli oko šest metara sporogorećeg štapina. U crkvi su policajci pronašli dva trotilska metka povezana detonirajućim štapinom. Uprava policije je saopštila da su tragovi pronađeni na licu mjesta uzeti radi vještačenja, ispitivanja i identifikovanja počinitelja.⁵²⁴

Mitropolija SPC je napad ocijenila kao teroristički čin i pozvala nadležne da pronađu i po zakonu kazne počinioca.⁵²⁵

Predstavnici Mitropolije i predstavnici srpskih političkih stranaka u Crnoj Gori saopštili su da je napad na crkvu Svetih novomučenika motivisan netrpeljivošću prema SPC koju širi crnogorska vlast.⁵²⁶

„Sa žaljenjem konstatujemo da se u Crnoj Gori već neko vrijeme od strane pojedinih neodgovornih političara i zvaničnika stvara i neprestano podgrijava atmosfera kako za nekažnjene napade na pravoslavne hramove i manastire tako i za napade na crkvene velikodostojnike i sveštenoslužitelje“, ističe Mitropolija crnogorsko – primorska.⁵²⁷

Srpska lista, Demokratska srpska stranka, Socijalistička narodna partija i Narodna stranka osudile su⁵²⁸ napad na crkvu Svetih novomučenika i pozvale državu da otkrije i osudi vinovnike.

Događaj je u dnevnom listu „Dan“ osudio i ministar unutrašnjih poslova Crne Gore Jusuf Kalamperović, koji očekuje opsežnu istragu Uprave policije. Ministar je izjavio da će o tome razgovarati sa predsjednikom države Filipom Vujanovićem, predsjednikom Vlade Željkom Šturanovićem i direktorom Uprave policije Veselinom Veljovićem.⁵²⁹

⁵²² Saopštenje Mitropolije crnogorsko – primorske, od 10. avgusta 2007. godine, dostupno na sajtu: <http://www.mitropolija.cg.yu/svetigorapres/Saopstenja/svp0807.htm#p10>, posjećena 25. septembra 2007. godine

⁵²³ *Dinamitom na crkvu*, Vijesti, 11. avgust 2007. godine

⁵²⁴ Saopštenje Uprave policije od 10. avgusta 2007. godine, pogledati web stranicu <http://www.gom.cg.yu/police/index.php?akcija=vijesti&id=25340>, posjećenu 12. 11. 2007. godine

⁵²⁵ Saopštenje Mitropolije crnogorsko – primorske, vidi gore pod 522

⁵²⁶ Izvještaj o incidentu, od 12.10.2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁵²⁷ Saopštenje Mitropolije crnogorsko – primorske, vidi gore pod 522

⁵²⁸ *Terorizam najgore vrste*, DAN, 11.08.2007. godine.

⁵²⁹ *Ibid*

Advokat Mladen Nicović, zastupnik Mitropolije crnogorsko – primorske je istraživačima Inicijative rekao da policija nije izvještavala o toku istrage o podmetanju eksploziva u crkvi Svetih novomučenika na brdu Pardos. Po njegovom mišljenju, obzirom na tragove, istraga policije mogla je da bude efikasnija. Dodao je da policija još vodi istragu i nije otkrila počinioce.⁵³⁰

Zaključci

U Crnoj Gori vjernici pravoslavne crkve podjeljeni su na pristalice Srpske pravoslavne i Crnogorske pravoslavne crkve. Neprijateljstvo između dvije crkve često dovodi do incidenata, posebno prilikom obilježavanja velikih vjerskih praznika. Predstavnici obje crkve ističu da polažu pravo na istu imovinu, što takođe dovodi do sukoba i sporova.

Džematski odbor Islamske zajednice u Baru šest puta je bio meta napada u posljednjih pet godina. Zbog toga su bili prinuđeni da tri puta mijenjaju sjedište. Policija nije uspjela da pronađe napadače.

Napad na sveštenika Srpske pravoslavne crkve sankcionisan je prekršajno, iako je bio motivisan vjerskom i nacionalnom mržnjom. Dosuđene su prekršajne kazne u visini od 150 do 350 evra.

Preporuke

Sukobi dvije pravoslavne crkve mogu ozbiljno poremetiti međuvjerske i međunacionalne odnose u Crnoj Gori. Neophodno je da se međucrkvjeni sporovi rješavaju na miran i legalan način, bez arbitriranja države. Dužnost države je da spriječi bilo kakvo nasilje i zaštiti pravo na slobodno ispovijedanje vjere svim građanima Crne Gore.

Policija mora reagovati efikasno i otkriti napadače na vjerske objekte. U slučaju napada na Džematski odbor Islamske zajednice u Baru svi napadi ostali su nerasvetljeni, što doprinosi razvoju atmosfere straha i nepovjerenja kod islamskih vjernika.

Napadi motivisani vjerskom ili nacionalnom mržnjom moraju biti krivično sankcionisani. Prekršajne kazne za ova djela ne ispunjavaju svrhu kažnjavanja, niti sprečavaju dalji rast međunacionalnih i međuvjerskih incidenata.

V Govor mržnje

Glavni međunarodni standard koji zabranjuje i sankcioniše „govor mržnje“ je Preporuka Komiteta ministara Savjeta Evrope br. R(97)20. Ona definiše pojam „govor mržnje“ kao „sve oblike izražavanja koji šire, raspiruju, podstiču ili pravdaju rasnu mržnju, ksenofobiju, antisemitizam ili ostale oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući tu i netolerantnost izraženu u formi agresivnog nacionalizma i etnocentrizma, diskriminacije i neprijateljstva protiv manjina, migranata i osoba sa imigrantskim poreklom.⁵³¹

Ustav Republike Crne Gore zabranjuje izazivanje ili podsticanje mržnje ili netrpeljivosti po bilo kom osnovu.⁵³²

Član 23 zakona o medijima zabranjuje objavljivanje informacija i mišljenja kojima se podstiče „diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv osoba ili grupe osoba zbog njihovog pripadanja ili nepripadanja nekoj rasi, vjeri, naciji, etničkoj grupi, polu ili seksualnoj opredijeljenosti”.⁵³³

5.1. Ispoljavanje govora mržnje kroz štampane medije

Dnevni list „Dan“ je 30. avgusta 2007. godine objavio tekst pod nazivom „DPS podržava toplu braću“⁵³⁴, u kom je između ostalog prenešeno i mišljenje portparola Srpske narodne stranke Dobrila Dedeića. Prenosimo dio teksta koji je Dan objavio:

„Portparol Srpske narodne stranke Dobrilo Dedeić istakao je da veoma uticajni faktori u međunarodnoj zajednici najčešće se ponašaju selektivno i po principu duplih standarda, uzimajući za svoje društvo i državne okvire ono što im se sviđa, istovremeno odbacujući „ponude” koje nijesu u skladu sa kolektivnim interesom.

- I Crna Gora može, da je pameti u redovima najviših predstavnika aktuelne vlasti, da se ogradi od medijske homoseksualne agresije, koja promovise muškarce koji su prestali da

⁵³¹Preporuka Komiteta ministara Savjeta Evrope br.(97)20 usvojena je 30. Oktobra 1997. godine, vidjeti na web stranici: [www.humanrights.coe.int/Media/documents/translations/Serbian/SERBIAN%20Rec%20No.%20R%20\(97\)%2020.doc](http://www.humanrights.coe.int/Media/documents/translations/Serbian/SERBIAN%20Rec%20No.%20R%20(97)%2020.doc)

⁵³² Ustav Republike Crne Gore, član 7

⁵³³ Zakon o medijima (službeni list Crne Gore broj 51/02 od 23. septembra 2002 godine)

⁵³⁴ Dan, „DPS podržava toplu braću“, od 30.08.2007. godine, vidjeti na web stranici <http://www.dan.cg.yu/?nivo=3&rubrika=Vijest%20dana&datum=2007-08-30&clanak=115725>, posjećena 23.09.2007. godine

budu muškarci, ili žene koje su prestale da budu žene. Homoseksualac nikad neće postati žena, iako je prestao da bude muškarac, čime je izdao i jednu i drugu prirodu. Prema Svetom ocu Pravoslavne Crkve Jovanu Zlatoustom, nijedan grijeh nije ravan bezakonju koje čini homoseksualac.

- Nedavno sam u Skupštini privatne države od kolega iz DPS-a, mada i nekih opozicionih stranaka, informisan da su i oni prihvatili, u direktnoj komunikaciji, sugestije određenih faktora iz inostranstva da se ova problematika riješi na način koji je sličan švedskom iskustvu. Čak su se pojedini poslanici koji pokazuju tolerantnost prema „toploj braći”, koja su ih podržala u projektu secesije od Srbije, izjasnili da posjeduju pouzdane informacije da će i Hrvati postupiti, takođe pod međunarodnim pritiskom, na sličan način. Treba jačati društvenu snagu i vjerski i ideološki otpor da jedna marginalna društvena grupa sa izrazito negativnom moralnom konotacijom, kakva su homoseksualci, ne opstane u institucionalnom smislu u Crnoj Gori - smatra Dedeić.

Za sada, komercijalizacija homoseksualnosti doprinijela je da se uveća njena društvena vidljivost i vjerovatno pojača djelovanje. Ipak, siguran sam da će osjećanje zajedničke sudbine koje ujedinjuje homoseksualce u privatnoj državi vremenom iščeznuti, jer će ih suočavanje sa nemogućnošću čvrstog organizovanja odvesti u inferiornu seksualnost i homofobiju. Uostalom, Gospod je stvorio Adama i Evu, a ne Adama i Stevu - zaključio je Dedeić”.⁵³⁵

Da uredništvo Dan – a podržava mišljenje gospodina Dedeića govori i činjenica da je uz tekst objavljena karikatura čiji je sadržaj uvredljiv za LGBTIQ populaciju.⁵³⁶ Prenosimo karikaturu koju je Dan objavio uz tekst “DPS podržava toplu braću”:

Inicijativa mladih za ljudska prava je 26. septembra 2008. godine podnijela tužbu Osnovnom sudu u Podgorici protiv dnevnog lista Dan zbog ”govora i podsticanja mržnje.”⁵³⁷ Ovim tekstom je prekršen Zakon o medijima na osnovu kog je Inicijativa i

⁵³⁵ *Ibid*

⁵³⁶ *Ibid*

⁵³⁷ Kopija tužbe koju je Inicijativa podnijela protiv dnevnog lista Dan, od 26.09.2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

podnijela tužbu. U Zakonu o medijima u članu 23, se navodi "Zabranjeno je objavljivanje informacija i mišljenja kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv osoba ili grupe osoba zbog njihovog pripadanja ili nepripadanja nekoj rasi, vjeri, naciji, etničkoj grupi, polu ili seksualnoj opredijeljenosti. Inicijativa je tražila da Osnovni sud u Podgorici kazni dnevni list Dan maksimalnom novčanom kaznom kako je propisano Zakonom o medijima.

U odgovoru na tužbu koju je zastupnik dnevnih novina Dan dostavio Inicijativi, navodi se da tuženi osporava navode u tužbi i tužbeni zahtjev u cjelini i između ostalog stoji: "Tačno je da je tuženi u dnevnom listu "DAN", dana 30.08.2007. godine objavio tekst pod naslovom "DPS podržava toplu braću" u kome se iznose stavovi da u vladajućoj Demokratskoj partiji socijalista sa odobravanjem gledaju na homoseksualne sklonosti građana, smatrajući to slobodom seksualnog opredjeljenja kao jednim od temeljnih ljudskih prava. Inače termin "topla braća" kojim se nazivaju homoseksualci nije izmišljen i po prvi put upotrijebljen od strane tuženog već se isti nazivi široko koriste posebno u književnim i umjetničkim djelima, filmovima itd. Opšte je poznato da pored tog termina "topla braća", postoje i drugi termini kojim se označavaju homoseksualci. Tako se recimo u našem narodu homoseksualci i nazivaju pederima, itd. Sve su to nazivi čija upotreba nije zabranjena i nije poznato da je bilo ko kažnjen ili da je odgovarao samo zbog same upotrebe ili pominjanja tih termina, posebno ako se isti upotrebljavaju uopšteno."

Prvo ročište bilo je zakazano za 3. decembra 2007. godine, na kom je tužba odbačena jer je predmetni podnesak po sadržaju trebao biti dostavljen Područnom organu za prekršaje u Podgorici, a ne Osnovnom sudu u Podgorici.

Dnevni list Pobjeda je 11. januara 2007. godine, objavila tekst pod nazivom „Neka se mrznu topla braća“⁵³⁸ gdje sam naziv teksta upućuje na mržnju prema seksualnim manjinama, a i govori o stavu, koji su autori i urednik dnevnog lista Pobjeda zauzeli prema pravima seksualnih manjina. U tekstu novinari D. Ćirović i I. Koprivica navode mišljenje doktora Borislava Mitrića: „Homoseksulizam se kao poremećaj nagona liječi psihoterapijom, a mislim da to kod nas nije izražena bolest, i dodao da ova tema ne zavređuje neki detaljniji komentar“.⁵³⁹ Novinari takođe ističu: „Poznavaooci crnogorskog naroda i tradicionalizma saglasni su da bi naše društvo pokazalo veliki otpor kada je o ovom pitanju riječ“⁵⁴⁰ čime podstiču zauzimanje negativnog stava kod crnogorskih građana o pravima seksualnih manjina.

538 Pobjeda, Neka se mrznu topla braća, 11.01.2007. godine

539 *Ibid*

540 *Ibid*

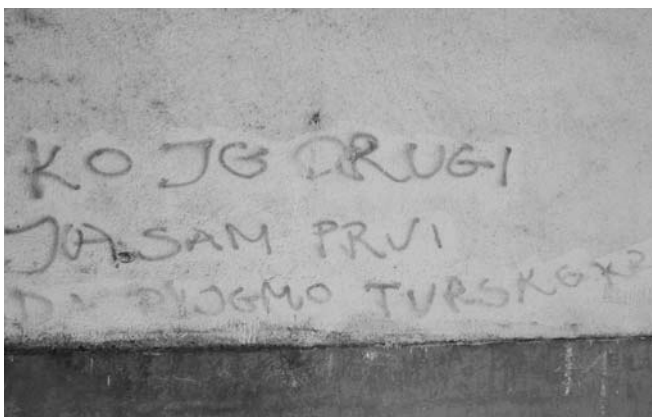
5.2. Ispoljavanje govora mržnje kroz grafite

U naselju Rolovina u Tivtu je 15. avgusta 2007. godine, na asfaltnom putu osvanuo grafit „Ubi, zakolji da Hrvat ne postoji”.⁵⁴¹

Grafit u Tivtu

U blizini Ekonomskog fakulteta u ulici Jovana Tomaševića u Podgorici, istraživač Inicijative je 23. juna 2007. godine fotografisao sledeći grafit na fasadi solitera: „Ko je drugi ja sam prvi da pijemo turske krvi“

Grafit u Podgorici

⁵⁴¹ Vijesti, Govor mržnje na asfaltu, od 17.08.2007. godine

U Podgorici, u avgustu, na pješačkom mostu na Morači ispisan je grafit „Srbe na vrbe“.⁵⁴²

Prema informacijama koje ima Inicijativa mladih, niko od nadležnih organa nije reagovao na ove grafite.

Ispoljavanje govora mržnje kroz međunacionalne incidente

Grupa građana Berana, u selu Dapsići, 03. oktobra 2007. godine presrela je đачki autobus, koji je saobraćao na relaciji Berane – Rožaje i tom prilikom je došlo do razmjene uvreda i psovki na nacionalnoj osnovi.⁵⁴³ Naime, ovim autobusom putuju učenici Srednje medicinske škole „Dr Branko Zogović“ i učenici školskog centra „Vukadin Vukadinović“, iz Berana, za Rožaje i sela koja se nalaze u tom putnom pravcu.⁵⁴⁴ „Učenici koji putuju ovim autobusom su različite nacionalnosti, Muslimani, Srbi i Crnogorci. Do Dapsića izlaze pravoslavni, a do Rožaja putuju učenici muslimanske nacionalnosti“ kaže Žarko Raičević, pomoćnik direktora Srednje medicinske škole „Dr Branko Zogović“.⁵⁴⁵ U srijedu 3. oktobra oko 19:30 časova, u mjestu Dapsići koje je udaljeno 10-ak kilometara od Berana, autobus je stao da izađu učenici koji idu u školu iz tog naselja.⁵⁴⁶ Jedan od učenika o daljim dešavanjima kaže: „Kada je autobus stao, učenici su izašli i ubrzo se začula galama. Neki momci napolju su pozivali nas Rožajce da izađemo napolje i da se tućemo sa njima. Govorili su izađite da se bijemo, psovali su nas „Izađite majku vam tursku“. Tada su konduker i vozač izašli napolje i razgovarali sa tim momcima. Ti momci su im kazali da im je neko iz autobusa slao „SMS“ poruke da večeras dođu na stanicu Dapsići i da se tuku ako smiju. Poslije razgovora vozača i kondukerja sa tim momcima oni su se razišli a vozač i konduker ušli u autobus i nastavili put. Ti momci nisu ulazili u autobus“.⁵⁴⁷

Vozač autobusa Safet Čolović, istraživaču je kazao: „Ja prvu noć nisam radio i ne znam šta se desilo prvu noć. Ali mislim da je to bio uzrok za desavanja ove noći. Ja sam pitao učenike šta se desilo prvu noć, i neki su mi kazali da su neke djevojčice iz Rožaja zadirkivale jednu djevojčicu iz Dapsića. Ta djevojčica iz Dapsića izlazeći iz autobusa bila je uplakana i kazala je „Jebaću vam majku tursku“, ovako su meni saopštile učenice iz Rožaja. A ta djevojčica is Dapsića mi je kazala da su je te djevojčice iz Rožaja, prve počele vrijeđati i psovati joj „majku srpsku“.⁵⁴⁸

Postojale su spekulacije da su osobe koje su presrele autobus bile naoružane i da su na glavama imale „fantomke“. Tako su dnevne novine „Vijesti“ od 5. oktobra 2007 godine u tekstu „Naoružani huligani presreli autobus sa učenicima iz Rožaja“⁵⁴⁹ navodile i te informacije uz isticanje da neko želi da zataška cijeli slučaj. Istraživač Inicijative je obavio razgovor sa svim učesnicima incidenta, ali nije došao do saznanja i izvora informacija koji bi potvrdili navode dnevnih novina „Vijesti“ da su mladići koji su presreli autobus bili

542 Istraživač Inicijative je registrovao taj grafit

543 Izvještaj o incidentu slučaj „Napad na đачki autobus“, od 10. oktobra 2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

544 *Ibid*

545 *Ibid*

546 *Ibid*

547 *Ibid*

548 *Ibid*

549 Vijesti, „Naoružani huligani presreli autobus sa učenicima iz Rožaja“, od 05.10.2007. godine

naoružani.⁵⁵⁰ Takođe, policija Područne jedinice Berane identifikovala je napadače, i kako navodi u odgovoru⁵⁵¹ Inicijativi, radi se o maloljetnim licima, koja nijesu bila naoružana. Ova maloljetna lica su takođe učenici srednjih škola u Beranama po čijim izjavama razlog incidenta su pogrдне riječi upućene sestri jednog od tih lica, koja je izlazila iz autobusa sa drugim učenicima u mjestu Dapsići“.⁵⁵²

Na Ribarevinama 13. avgusta 2007. godine oko 22 časa kamenovana su dva autobusa prištinske turističke agencije „Seljo turs“. U incidentu je na vozilima polomljeno pet stakala, a niko od putnika nije povrijeđen.⁵⁵³ Ovim autobusima putuju albanski turisti sa Kosova, koji svoj ljetnji odmor provode u Crnoj Gori. Za dnevne novine *Vijesti* vozač autobusa Ibrahim Mulaku kazao je da je zbog čestih kamenovanja njihovih autobusa, iz godine u godinu, sve manje turista sa Kosova, koji se odlučuju provoditi odmor u Crnoj Gori.⁵⁵⁴ Njegov kolega Gani Mehmeti je istakao da su njihovi autobusi bili kamenovani i nekoliko dana prije ovog incidenta u Sutomoru. Za Radio Slobodna Evropa Gani kaže: „To mi se desilo prije mesec dana u Sutomoru. Razbili mi staklo, maltretiranje sam dobio od pola dva danju do pet sati ujutru. Policija kaže moramo u sud, otišli smo u sud, šta su radili nisam dobio zapisnik od policije, niti da li su ih kaznili. Uhvaćeni su trojica. Jedan je bio iz Srbije, glavni što je to organizovao i još dva mladića iz Sutomora“.⁵⁵⁵

---

⁵⁵⁰ Vidi pod 12

⁵⁵¹ Odgovor Uprave policije na zahtjev za slobodan pristup informacijama, od 17.12.2007. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

⁵⁵² *Ibid*

⁵⁵³ *Vijesti*, Opet kamenovana dva autobusa sa Kosova, 15.08.2007. godine

⁵⁵⁴ *Ibid*

⁵⁵⁵ Radio Slobodna Evropa, Nastavlja se kamenovanje kosovskih autobusa, 14.08.2007. godine, vidjeti na web sajtu: <http://www.slobodnaevropa.org/archive/news/20070814/500/500.html?pid=712331>, posjećen 18.12.2007. godine

Bibliografija

Spisak knjiga i izvještaja korišćenih kao izvor

Jevrem Brković, »Ljubavnik Duklje«, II izdanje, izdavač »DANU«, Podgorica, 2006.

Međunarodni izvještaj o vjerskim slobodama za 2007. godinu, Kancelarija za demokratiju, ljudska prava i rad

Vlada Republike Crne Gore, Prvi izvještaj Republike Crne Gore O Ostvarivanju okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina, Ministarstvo za zaštitu ljudskih i manjinskih prava, Podgorica, jun 2007

Vlada Republike Crne Gore, Prvi izvještaj Republike Crne Gore O Sprovođenju Evropske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima, Ministarstvo za zaštitu ljudskih i manjinskih prava, Podgorica, jun 2007

Agencija za lokalnu demokratiju, Definisanje statusa manjina u ustavu Republike Crne Gore, april 2007

CEDEM, Enicka distanca u Crnoj Gori, Podgorica april/maj 2007

CMI, Corruption in Montenegro: Overview over Main Problems and Status of Reforms, september 2007

Commission of the European communities, Montenegro 2007 Progres report, november 2007

Spisak pravnih propisa korišćenih kao izvor

Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, usvojena 4. novembra 1950. godine, stupila na snagu 3. septembra 1953. godine, dopunjena Protokolom 11, stupio na snagu 1. novembra 1998. godine

Krivični zakon Republike Crne Gore (Sl. list RCG br. 42/93, 14/94, 27/94, 30/02, 56/03)

Krivični zakonik Republike Crne Gore, (Službeni list br. 70/2003)

Konvencija protiv mučenja i drugih svirepih, nehumanih ili ponižavajućih kazni ili postupaka, usvojena je i otvorena za potpis, ratifikaciju i pristupanje Rezolucijom Generalne skupštine UN b. 39/46 od 10. decembra 1984. godine. Stupila je na snagu 26. juna 1987. godine u skladu sa članom 27. Jugoslavija je potpisala i ratifikovala ovu Konvenciju. Objavljena je u službenom listu (Međunarodni ugovori) br. 9/91

Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina Saveta Evrope, ratifikovana i stupila na snagu 1. septembra 2001. godine, Službeni list SRJ (međunarodni ugovori) broj 6/98

Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju, službeni list Republike Crne Gore broj 64/02

- Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama (Službeni List SCG br. 6/2003), donijeta 28. februara 2003. godine
- Preporuka Komiteta ministara Savjeta Evrope br.(97)20 usvojena je 30. Oktobra 1997. godine
- Statut Opštine Plav, Službeni list RCG, broj 17/07
- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, usvojena od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 10. decembra 1948. godine
- Ustav Republike Crne Gore, Službeni list Republike Crne Gore br. 48/92, usvojen 12. oktobra 1992. godine
- Ustav Republike Crne Gore, (Službeni list Republike Crne Gore broj 1/2007), usvojen 19. oktobra 2007. godine
- Zakon o policiji, usvojen 27. aprila 2005. godine, objavljen u Službenom listu RCG br. 28/05.
- Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica, objavljen u „Službenom listu Savezne Republike Crne Gore“ br. 9/77, 26/77, 29/89, 39/89, „Službeni list Republike Crne Gore“, br. 27/94 i 36/03
- Zakon o manjinskim pravima i slobodama (Službeni list Republike Crne Gore br. 31/06), usvojen 10. Maja 2006. godine
- Zakon o javnom redu i miru, »Službeni list RCG«, br. 41/94 od 22.12.1994. godine
- Zakon o medijima (službeni list Crne Gore broj 51/02 od 23. septembra 2002 godine)
- Zakon o slobodnom pristupu informacijama (Službeni list Republike Crne Gore br. 68/05), usvojen 15 novembra, a stupio na snagu 23. novembra 2005. godine

Spisak novinskih tekstova korišćenih kao izvor

- A.S: *Popili pa tukli*, DAN, 30. novembar 2006. godine; G.M: *Surovo me tukli*, Vijesti, 30. novembar 2006. godine
- Alo, ovdje Milo Đukanović*, VIJESTI, 2. septembar 2007. Godine
- Brković: Naručioći mafijaši iz knjige*, DAN, 26. oktobar 2006. godine
- Ciniizam je kada Karadžićev ministar nekoga nazove fašistom*, VIJESTI, 20. septembar 2007. Godine
- D.Ž: *Mladiću lomili pendrek o glavu*, DAN, 13. maj 2007. Godine
- D.Ž: *Policajci mučili cvjećara*, DAN, 28. septembar 2007. godine
- Dinamitom na crkvi*, VIJESTI, 11. avgust 2007. godine
- Dobro smo ga isprebijali, a tebi ćemo poklati porodicu*, VIJESTI, 3. septembar 2007. Godine
- DPS podržava toplu braću*, DAN, od 30.08.2007. godine
- Đukanović i Marović ne zaslužuju nagrade za humanizam*, DAN, 20. maj 2007. Godine
- Evropski parlament zahtjeva istragu o napadu na Ivanovića*, VIJESTI, 14. decembar 2007. Godine
- Govor mržnje na asfaltu*, VIJESTI, od 17.08.2007. godine
- Ispitivanjem Đona N. Dedrukaja počelo suđenje ubađenima u akciji Orlov let*, DAN, 15. maj 2007. Godine
- J.M: *Reketirali prodavca cvijeća*, VIJESTI, 28. avgust 2007. Godine
- Jauković pretjerao*, VIJESTI, 9. novembar 2007. Godine

- K.R: *Policajac me ošamario*, VIJESTI, 5. novembra 2006. Godine
 K.R: *Prijetio da će ih upucati*, VIJESTI, 14. septembar 2007. Godine
 K.R: *Vuksanović: niko nije pretučen*, VIJESTI, 5. april 2007. godine
Kamenicama na Džematski odbor, VIJESTI, 23. Septembra 2007. godine
Kolarević: Dobiti milion prijatan je doživljaj, VIJESTI, 27. novembar 2007. Godine
Kukavički na slobodne ljude, VIJESTI, 2. septembar 2007. Godine
 L.N: *Nije pao nego je prebijen*, DAN, 13. jul 2007. Godine
Liga Mila nagrađuje a Filipu podvaljuje, DAN, 19. maj 2007. Godine
 M. Novović: *Od specijalaca zaradio potres mozga*, DAN, 25. mart 2007. Godine
 M.D: *Batinama iznudili priznanje*, DAN, 14. mart 2007. godine; *Priznanje batinama*, Vijesti, 14. mart 2007. godine
 M.D: *Hajduković: polijci pretukeli Labovića*, DAN, 2. mart 2007. godine
 M.D: *Nijesam se mogao tući ispod pazuba*, DAN, 29. septembar 2006. Godine
 M.V.R: *Policijske stanice kao Gvantanamo*, DAN, 10. avgust 2007. Godine
 M.V.R: *Postupak protiv trojice policajaca*, DAN, 12. avgust 2007. godine
 M.V.R-D.Ž: *Pocrnjeli od pendreka umjesto od sunca*, DAN, 26. jul 2007. Godine
Mitrović: Aktivisti DPS-a mi prijete smrću, DAN, 1. septembar 2007. godine
Moj slučaj je opasna poruka svim novinarima, VIJESTI, 5. decembar 2007. Godine
Načelnici ignorišu direktora Uprave, VIJESTI, 26. novembar 2007. godine
Naoružani huligani presreli autobus sa učenicima iz Rožaja, VIJESTI, od 05.10.2007. godine
Napad prate i prijetnje, VIJESTI, 24 septembar 2007. godine
Nastavljaju se snažne reakcije javnosti povodom atentata na Jevrema Brkovića, VIJESTI, 28. oktobar 2007. godine
Ne nagrađujte ideologe rata, DAN, 22. maj 2007. Godine
 Neće nas uplašiti, VIJESTI, 2. septembar 2007. Godine
Neka se mrznu topla braća, POBJEDA, 11. januar 2007. godine
Ničeg se ne stidim krivo je zlo vrijeme, VIJESTI, 29. maj 2007. Godine
Nijeste isto što Đukanović i Marović, VIJESTI, 20. maj 2007. godine
Obračun advokata i policajca, VIJESTI, 3. novembar 2007. godine
Opet kamenovana dva autobusa sa Kosova, VIJESTI, 15.08.2007. godine
Ovo miriše na organizovani kriminal, VIJESTI, 5. septembar 2007. Godine
Palica od Đukanovića i familije, VIJESTI, 2. septembar 2007. Godine
Pisanje o Baroviću poteglo orož, DAN, 5. decembar 2007. Godine
Policajac pesnicom na ženu, VIJESTI, 7. novembar 2007. Godine
Policajac tukao dok su ranjeni zapomagali, VIJESTI, 26. novembar 2007. godine
Policija čuvala crkvu od Dedeićevih pristalica, BLIC, 3. avgust 2007. godine
Policija privodi, Softić se oporavlja, VIJESTI, 3. novembar 2007. godine, dostupno na sajtu:
Policija ranila Vasovića i Vrhovca, VIJESTI, 6. novembar 2007. Godine
Popović napustio Ligu humanista, VIJESTI, 19. januar 2007. Godine
Poslije diplomatskih nota pušteni iz Spuža, VIJESTI, 26. jul 2007. godine
Praćen i pretučen, DAN, 15. decembar 2007. Godine
Prijetili mu dok je bio kod šefa policije, VIJESTI, 5. maj 2007. Godine
Prijetnja dopisnici Vijesti, VIJESTI, 2. septembar 2007. Godine
Prijetnje carinika, VEČERNJE NOVOSTI, 7. septembar 2007. Godine

- Psovali mu srpsku majku*, DAN, 29. maj 2007. godine
 S.B: *Specijalci dobro tuku ili Kiro slabo vozi*, VIJESTI, 13. jul 2007. Godine
"Sramotni" porazili "svemoćne", VIJESTI, 1. jun 2007. Godine
 S.Š, B.B: *U pećinama skrivene bombe, puške i zolje*, VIJESTI, 10. septembar 2006. Godine
 Sl. Radulović: *Zamalo batine zbog dinara u novčaniku*, VIJESTI, 11 oktobra 2006. Godine
 Slučaj Zeković prioritet za državu, VIJESTI, 9. maj 2007. Godine
Specijalac pretukao advokata, DAN, 3. novembar 2007. Godine
Spremi drvenu košulju, VIJESTI, 6. maj 2007. Godine
Sumnjivo "pola" grada, DAN, 3. novembar 2007. Godine
Štiglbauer: ili ja ili oni, VIJESTI, 24. maj 2007. Godine
Terorizam najgore vrste, DAN, 11.08.2007. godine
Tražio ljekara dobio batine, DAN, 1. decembar 2007. Godine
Tukli su me u policiji, VIJESTI, 1. decembar 2007. Godine
U Herceg Novom napadnut je bivši policijski funkcioner Slobodan Pejović, VIJESTI, 10. decembar 2007. Godine
 V. R: *Batinama iznudili priznanje*, DAN, 11. oktobar 2007. Godine
Vojičić: Imam nove dokaze, VIJESTI, 5. decembar 2007. Godine
Zeković nezadovoljan zaštitom i istragom, VIJESTI, 28. april 2007. godine
Zeković sumnja da ga prate, DAN, 21. april 2007. Godine
Zeković: Ne ostavljaju ih na miru, VIJESTI, 01. septembar 2007. Godine
Zeković: Život mi je ugrožen, VIJESTI, 21. april 2007. Godine
Zekoviću prijete sudbinom Stambolića, DAN, 23. april 2007. Godine

Spisak web stranica korišćenih kao izvor

- Amnesty International: www.web.amnesty.org
 Asocijacija mladih novinara Crne Gore www.amnccg.com
 Akcija za ljudska prava www.hraction.org/
 Caffemontenegro www.cafemontenegro.cg.yu
 Centar za monitoring: www.cemi.cg.yu
 Demokratska partija socijalista www.dpscg.org
 Fond za humanitarno pravo www.hlc.org.yu
 Forum Bošnjaka www.forumbosnjakcg.com
 Hrvatskog građanskog društva www.hgdcg-kotor.org
 Internacionalna liga humanista www.intlh.com
 List Dan www.dan.cg.yu
 Uprava policije: www.upravapolicije.vlada.cg.yu
 List Danas www.danas.co.yu
 List Pobjeda www.pobjeda.cg.yu
 List Republika www.republika.cg.yu
 List Vijesti: www.vijesti.cg.yu
 Monitor www.monitor.cg.yu
 Ministarstvo pravde www.pravda.vlada.cg.yu

Ministarstvo za zaštitu ljudskih i manjinskih prava: www.minmanj.vlada.cg.yu
Mitropolija crnogorsko – primorska: www.mitropolija.cg.yu
Ombudsman, zaštitnik ljudskih prava i slobodama www.ombudsman.cg.yu
Pravne Inicijative www.lawinitiative.com
Prve crnogorske nezavisne elektronske novine www.pcnen.com
Radio slobodna Evropa www.slobodnaevropa.org
Revija Almanah: www.almanah.cg.yu
RTV B92: www.b92.net
Skupština Crne Gore: www.skupstina.cg.yu
Vlada Republike Crne Gore www.vlada.cg.yu
Večernje novosti <http://www.novosti.co.yu>
Zavod za statistiku Crne Gore: www.monstat.cg.yu

Sadržaj

Uvod	3
I Političko nasilje u Crnoj Gori	5
1.1. Slučaj Brković	5
Reakcije državnih organa	5
1.2. Slučaj Muratbašić	7
1.3. Slučaj MANS	10
1.4. Slučaj Zeković	11
1.5. Slučaj Ivanović	15
1.6. Slučaj Komnenić	21
1.7. Slučaj Softić	22
1.8. Slučaj ILH	23
1.9. Slučaj Mitrović	25
1.10. Slučaj Pejović	27
Zaključci	28
Preporuke	28
II Policijska tortura	30
2.1. Domaći i međunarodni standardi u oblasti policijske torture	30
2.2. Ponižavajuće postupanje u policijskoj stanici u Pljevljima	32
2.3. Policijska tortura u Baru	33
2.4. Policijska tortura u Beranama	36
2.5. Policijska tortura nad Aleksandrom Bokanom	37
2.6. Policijska tortura nad radnicima sa Kosova	38
2.7. Tortura nad D.K. iz Sombora	40
2.8. Pregled ostalih slučajeva torture u Crnoj Gori od septembra 2006. godine do decembra 2007. godine kroz analizu štampanih medija	43
Zaključci	48
Preporuke	48
III Položaj manjinskih naroda u Crnoj Gori	50
3.1. Definisane nacionalnih manjina	50
3.2. Službena upotreba jezika i pisma	51
3.3. Zastupljenost manjina u javnim službama državne vlasti i lokalne uprave	55
3.4. Školovanje na maternjem jeziku	58
3.5. Informisanje na maternjem jeziku	62

3.6. Romi	63
Zaključci	66
Preporuke	67
IV Vjerske zajednice u Crnoj Gori	68
Uvod	68
Opis incidenata na vjerskoj osnovi	70
4.1. Kamenovanje prostorija Džematskog odbora islamske zajednice Bar	70
4.2. Napad na crkvenjaka Vladimira Krušića	71
4.3. Miniranje crkve na Pardusu	73
Zaključci	74
Preporuke	74
V Govor mržnje	75
5.1. Ispoljavanje govora mržnje kroz štampane medije	75
Bibliografija	81
Sadržaj	86

